

<titlu> PLANETA MAIMUȚELOR

COLECȚIA MERIDIANE

Pe coperta exterioara un cadru din film Pierre Boulle Planeta maimuțelor

În românește de MANOLE FRIEDMAN

Pierre Boulle LA PLANETE DES SINGES © 1963 by Rene Julliard

Nuvelele au fost selectate din volumele- CONTES DE L'ABSURDE © 1952 by Rene Julliard

HISTOIRES CHARITABLES © 1965 by Rene Julliard

Toate drepturile asupra acestei versiuni sunt rezervate Editurii UNIVERS

Editura UNIVERS București — 1971

<titlu> Partea întâi

Jinn și Phyllis petreceau vacanțe minunate în cosmos, cât mai departe de aștrii locuiți.

În epoca aceea călătoriile interplanetare erau cum nu se poate mai obișnuite iar zborurile inter-siderale nu constituiau de loc o excepție. Rachetele îi duceau pe turiști spre peisajele feerice de pe Sirius iar pe financiarilor spre faimoasele Burse de pe Arcturus și Aldebaran. Dar Jinn și Phyllis, doi tineri bogați și cu mult timp liber, se remarcă în cosmos prin originalitate și printr-un dram de poezie. Străbăteau universul numai de plăcere — într-o navă cu pânze.

Vasul lor era alcătuit dintr-un fel de sferă al cărei înveliș — pânza — excepțional de subțire și ușor, se deplasa în spațiu împins de presiunea radiațiilor luminoase. Un astfel de vehicul, când e lăsat în voie în apropierea vreunei stele (și totuși destul de departe de ea, ca forța de gravitație să nu fie prea mare), o ia întotdeauna în linie dreaptă în direcția opusă acestei stele; întrucât sistemul stelar din care făceau parte Jinn și Phyllis avea trei sori, relativ nu prea îndepărtați unul de altul, ambarcațiunea lor primea valuri de lumină din trei direcții diferite. Jinn născocise atunci un procedeu extrem de ingenios pentru a-și cârmui nava. Căptușise pânza pe dinăuntru cu un șir de storuri negre pe care le putea coborî sau ridica după voie, modificând astfel capacitatea de reflexie a unor secțiuni și, o dată cu ea, rezultanta presiunilor luminoase.

Pe lângă aceasta, învelișul elastic se putea dilata sau contracta la o simplă comandă a navigatorului. Astfel, de pildă, când Jinn voia să accelereze viteza navei, sporea la maximum diametrul sferei. Aceasta recepta atunci suflul radiațiilor pe o suprafață enormă și vasul se năpustea în spațiu cu o viteză nebună care-i dădea ametele prietenei lui, Phyllis; ametele care-l cuprindeau apoi și pe el și-i aruncau, pătimiși, unul în brațele celuilalt, cu privirea pierdută în depărtări, spre tainicele abisuri unde-i împingea goana navei. Când, dimpotrivă, voiau să încetineze viteza, Jinn apăsa pe un buton. Pânza își micșora într-atât volumul încât se reducea la o sferă în care tocmai bine puteau încăpea amândoi, strânși unul în altul. Acțiunea luminii devenea neglijabilă și balonul acesta minuscul, deplasându-se numai în virtutea inerției, părea imobil, ca suspendat în vid de un fir invizibil. Cei doi tineri petreceau atunci ore întregi, leneși și îmbătătoare, în acest univers redus, clădit pe măsura lor, numai pentru ei, și pe care Jinn îl compara cu un velier în pană iar Phyllis — cu bășica de aer a păianjenului de apă. Jinn cunoștea și multe alte șiretlicuri socotite o culme a măiestriei de către corăbierii cosmici. Astfel, de pildă, știa să folosească umbra planetelor și a unor sateliți pentru a executa o voltă, își împărtășea cunoștințele iubitei sale, Phyllis, care devenise aproape tot atât de iscusită și adeseori chiar mai temerară decât el. Când se afla ea la drena, o lua uneori razna, străbătând distanțe uriașe care îi duceau până la hotarele sistemului lor stelar, nesocotind de pildă vreo furtună magnetică ce începea să perturbe undele luminoase; și să le zguduie luntrea ca o coajă de nucă. În vreo două sau trei rânduri, Jinn, trezit brusc din somn de vijelie, se făcuse foc și pară înainte de a-i putea smulge cârma din mână și a pune fără întârziere în funcțiune, pentru a se întoarce cât mai repede la liman, racheta auxiliară pe care n-o foloseau — era o chestiune de onoare pentru ei — decât în cazuri de mare primejdie.

În ziua aceea, Jinn și Phyllis erau întinși unul lângă altul și n-aveau altă grijă decât să se bucure din plin de vacanță, bronzându-se la razele celor trei sori ai sistemului lor stelar. Jinn stătea cu ochii închiși și nu se gândea decât la dragostea lui pentru Phyllis. Culcată pe-o parte, Phyllis contempla imensitatea universului, hipnotizată, așa cum i se întâmpla deseori, de senzația cosmică a neantului.

Deodată se trezi din visarea ei, încruntă sprâncenele și se ridică în capul oaselor. O stranie fulgerare străbătuse neantul. Phyllis așteptă câteva secunde și zări o nouă sclipitură, ca o rază reflectată de un obiect strălucitor. Simțul cosmosului, pe care-l căpătase în cursul croazierelor, n-o putea înșela. De altfel Jinn, căreia Phyllis îi atrăsese atenția, fu și el de aceeași părere și era de neconceput ca el să greșească în această privință : un corp scânteind în lumină plutea în spațiu, la o distanță pe care n-o puteau încă preciza. Jinn își luă binoclul și-l îndreptă asupra aceluia obiect misterios în timp ce Phyllis se rezema de umărul lui.

— E un obiect de mici dimensiuni, spuse el. Parcă ar fi ceva din sticlă... Dar lasă-mă să privesc... Se apropie, înaintează mai repede decât noi. S-ar părea...

Chipul lui căpătă o înfățișare gravă. Lăsă în jos binoclul pe care Phyllis îl înșfacă de îndată.

— E chiar o sticlă, draga mea.

— O sticlă !

Privi și ea prin binoclu.

— Da, da... ai dreptate... e o sticlă. O văd foarte clar. E deschisă la culoare. E astupată; văd și ceara din jurul dopului. E ceva alb înăuntru... niște hârtie, vreun manuscris probabil. Oh, Jinn, trebuie s-o prindem !

Jinn era întru totul de aceeași părere. De altfel și începuse manevre iscusite pentru a se plasa pe traiectoria straniului obiect. Izbuti foarte repede și micșoră viteza sferei astfel încât acesta să-i ajungă din urmă. Între timp Phyllis își îmbracă scafandrul și ieși din globul de pânză printr-o dublă trapă. Acolo, ținându-se cu o mână de o frânghie și fluturând cu cealaltă un minciog cu coadă lungă, se pregăti să pescuiască sticla.

Mai avuseseră prilejul să întâlnească în spațiu corpuri stranii pe care le prinseseră cu ajutorul minciogului. Navigând domol sau rămânând chiar uneori cu totul nemișcați, avuseseră unele surprize și făcuseră descoperiri inaccesibile celor ce călătoresc cu racheta. Astfel, Phyllis reușise să culeagă în plasă rămășițe ale unor planete pulverizate, fragmente de meteoriți veniți din adâncurile universului sau bucăți de ^ sateliți lansați încă la începuturile epocii cuceririi cosmosului. Era foarte mândră de colecția ei; dar niciodată nu mai întâlniseră o sticlă — și încă o sticlă conținând un manuscris — căci în privința asta nu mai avea acum nici o îndoială, întreaga-i ființă tremura de nerăbdare în timp ce se agita ca un păianjen la capătul unui fir, strigând în microfon tovarășului ei:

— Mai încet, Jinn... Nu, nu, ceva mai repede căci altminteri ne-o ia înainte; la babord... la tribord... dă-i drumul... Gata, am prins-o !

Scoase un strigăt de victorie și se întoarse feti cabină cu prada.

Era o sticlă mare cu gâtul bine sigilat. Se putea distinge înăuntru un sul de hârtie.

— Hai, Tinn, sparge-o repede — exclama Phyllis, tropăind din picioare de nerăbdare.

Jinn, mai calm, smulgea tacticos bucățile de ceară. Dar după ce reuși să destupe sticla își dădu seama că sulul de hârtie n-avea cum să iasă de acolo. Neavând încotro cedă rugămintilor iubitei sale și sparge sticla cu o lovitură de ciocan. Sulul se desfășură de la sine. Era alcătuit din numeroase file foarte subțiri, acoperite de un scris mărunț. Textul era scris în limbajul Pământului, pe care Jinn îl cunoștea foarte bine căci își făcuse o parte din studii pe această planetă. O vagă neliniște îi oprea totuși să înceapă lectura unui document ce nimerise în mâinile sale într-un chip atât de ciudat. Starea de surescitare în care se afla Phyllis îl hotărî. Ea nu înțelegea bine limbajul Pământului și avea nevoie de ajutorul lui.

— Hai, Jinn, te rog !

Micșora volumul sferei astfel încât să poată pluti lin în spațiu, se încredința că nici un obstacol nu se află în fața lor, apoi se întinse alături de iubita lui și începu să citească manuscrisul.

II

Încredințez acest manuscris spațiului, nu în speranța de a căpăta vreun ajutor, ci pentru a contribui, poate, la preîntâmpinarea cumplitelui flagel ce amenință rasa umană, îndură-se Domnul de noi î...

— Rasa umană ? repeta Phyllis, mirata.

— Da, așa scrie aici, confirmă Jinn. Dar nu mă întrerupe chiar de la început. Și își continua lectura.

...În ce mă privește pe mine, Ulysse Merou, mă aflu din nou împreună cu familia mea în nava cosmică. Putem subzista mai mulți ani. Cultivăm, la bordul navei, legume și fructe, creștem pasări și iepuri. Nu ducem lipsă de nimic. Vom găsi poate cândva o planetă ospitalieră. Dar deocamdată^ ora nu îndrăznesc să visez așa ceva lata in sa, redată întocmai, povestea întâmplărilor prin care am trecut.

M-am imbarcat în nava cosmică împreună cu doi tovarăși în anul 2500. Aveam de gând să ajungem în acea regiune din spațiul cosmic unde domnește, falnică, steaua supergigantă Betelgeuse. Era un proiect ambițios, cel mai mare proiect zămislit vreodată pe Pământ. Betelgeuse, alfa din Orion, cum o numeau astronomii noștri, se află la o depărtare de trei sute de ani-lumină de planeta noastră. Se remarcă printr-o seamă de particularități. În primul rând, prin dimensiunile ei : diametrul este de trei-patru sute de ori mai mare decât diametrul soarelui nostru, cu alte cuvinte dacă centrul ei ar coincide cu centrul soarelui, acest monstru s-ar întinde până la orbita planetei Marte. În al doilea rând — prin strălucirea ei: este o stea de mărimea unu, cea mai strălucitoare din constelația Orion, vizibilă de pe Pământ cu ochiul liber. În al treilea rând — prin spectrul radiației sale: emite raze roșii și portocalii de o frumusețe fără seamăn. În sfârșit, este un astru cu strălucire variabilă : luminozitatea variază în funcție de unele modificări ale diametrului ei. Betelgeuse este o stea pâlپătoare.

După explorarea sistemului solar, ale cărui planete s-au dovedit a fi, toate, nelocuite, de ce am ales oare ca țintă a primului zbor intersideral un astru atât de îndepărtat ? Această hotărâre a fost impusă de profesorul Antelle, șeful și principalul organizator al acestei expediții căreia îi consacrase întreaga sa avere — uriașă de altfel. El însuși concepusese această nava cosmică și condusese lucrările pentru construirea ei. Mi-a explicat, în cursul călătoriei, motivele care l-au determinat să aleagă această soluție.

— Dragul meu Ulysse — mi-a spus el — drumul până la Betelgeuse nu este mai dificil ci doar un pic mai lung decât acela pe care ar trebui să-l străbatem ca; să ajungem până la o stea mult mai apropiată ca, de pildă, Proxima Centauri.

Socotii atunci de cuviință să protestez și să-mi etalez cunoștințele astronomice proaspăt dobândite.

— Doar -un pic mai lung ! Cum așa ? Steaua Proxima Centauri nu se află decât la patru ani-lumină, în timp ce Betelgeuse...

— Se află la trei sute de ani-lumină. Da, știu, Și totuși ca să ajungem până acolo nu vom avea nevoie de mult mai mult de doi ani, în timp ce, ca să ajungem în regiunea Proximei Centauri, ne-ar fi fost necesar un interval de timp foarte puțin mai mic. Dumitale nu-ți vine a crede pentru că ești obișnuit cu Zborurile interplanetare, niște sărituri de purici, care îngăduie o puternică accelerație la plecare, întrucât durează, numai câteva minute, viteza de croazieră ce urmează a fi atinsă fiind caraghios de mică

.și neputând suferi nici o comparație cu viteza noastră... E cazul acum să-ți dau câteva lămuriri asupra mersului navei noastre.

Datorita rachetelor sale perfecționat, pe care am avut cinstea să le pun la punct, această navă se poate deplasa cu cea mai mare viteză imaginabilă în univers pentru un corp material — adică cu viteza luminii minus epsilon.

— Minus epsilon ?

— Vreau să spun că vasul nostru se poate apropia de viteza luminii până la o diferență infinitezimală, să zicem... a miliarđa parte, de pildă.

— Bine, spusei eu. Asta înțeleg.

— Trebuie să mai știi că atunci când ne deplasăm cu o asemenea viteză, timpul nostru se deosebește considerabil de timpul care se scurge pe Pământ:, diferența fiind cu atât mai mare cu cât înaintăm mai repede. Uite, chiar acum, de la începutul convorbirii noastre, pentru noi s-au scurs doar câteva minute dar pe planeta noastră au trecut câteva Juni. Tindem către o asemenea viteză-limită când timpul nu se va mai scurge aproape de loc pentru noi, fără ca de altfel să observăm vreo schimbare oarecare. Câteva secunde pentru dumneata și pentru mine, câteva bătăi ale inimii noastre vor corespunde unei durate terestre de mai mulți ani.

— Înțeleg și asta. De altfel tocmai de aceea putem spera sa ajungem la destinație înainte de au înceta din viața. Spuneți-mi însă, de ce această călătorie trebuie să dureze doi ani și nu câteva zile sau chiar numai câteva ore ?

— Tocmai aici am vrut să ajung. Pur și simplu pentru că e nevoie de aproximativ un an c» să atingem — cu o accelerație pe care s-o poată suporta organismul nostru — acea viteză când timpul nu se mai scurge aproape de loc. Vom avea nevoie apoi de încă un an ca să ne încetinim mersul. Pricepi acum planul nostru de zbor ? Douăsprezece luni de accelerație, douăsprezece luni de decelerație și între aceste două perioade un interval de numai câteva ore, timp în care vom străbate cea mai mare parte a drumului nostru. Vei înțelege totodată de ce zborul până la Betelgeuse nu durează mult mai mult decât zborul până la Proxima Centauri. Dacă am fi ales această ultimă variantă, tot am fi avut nevoie de un an pentru accelerație, apoi de încă un an pentru frânare și poate câteva minute în loc de câteva ore între aceste două perioade, în comparație cu durata totală a zborului, diferența este neînsemnată, întrucât am început sa îmbătrânesc și nu voi mai avea probabil niciodată puterea să întreprind o nouă călătorie, am preferat să țintesc de la bun început un punct îndepărtat, în speranța de a găsi acolo o lume foarte diferită de a noastră.

Asemenea conversații ocupau timpul nostru liber la bordul navei și îmi permiteau totodată să apreciez și mai mult cunoștințele uimitoare ale profesorului Antelle. Nu exista mei un domeniu pe care să nu-l fi explorat și mă bucuram că în fruntea unei expediții care comportă atâtea riscuri se afla un asemenea om. Așa cum prevăzuse profesorul, călătoria a durat pentru noi aproximativ doi ani, în timp ce pe Pământ s-au scurs .probabil vreo trei secole și jumătate.

Acesta este singurul inconvenient al faptului că țintisem atât de departe : dacă ne-am întoarce vreodată, am găsi planeta noastră mai bătrâna cu vreo șapte sau opt sute de ani. Dar la drept vorbind nu ne prea făceam griji în această privință. Bănuiam chiar că perspectiva de a scăpa de oamenii generației sale constituia o atracție suplimentară pentru profesor. Recunoștea adesea că oamenii îl plictisesc...

— Oamenii, mereu oamenii, remarcă iarăși Phyllis.

— Da, oamenii, confirmă Jinn. Așa scrie.

Zborul s-a desfășurat fără nici un incident serios. Racheta noastră fusese lansată de pe Lună. Pământul și planetele dispărură foarte repede. Văzusem cum soarele descrește tot mai mult devenind ca o portocală pe bolta cerească, apoi ca o prună și în

sfârșit un punct strălucitor, fără dimensiuni, o simplă stea pe care numai știința profesorului o putea descoperi printre miliardele de stele ale galaxiei.

Am trăit deci fără soare dar lipsa lui nu ne-a pricinuit nici un neajuns căci vasul dispunea de surse luminoase echivalente. N-am avut de asemenea timpul să ne plictisim. Conversația profesorului era pasionantă și în acești doi ani de zile am învățat mai mult decât în toți anii pe care-i trăisem până atunci. Mi-am însușit de asemenea toate cunoștințele necesare pentru conducerea navei. Nici nu era prea greu de altfel : era de ajuns să dai instrucțiuni aparatelor electronice care efectuau toate calculele și comandau direct manevrele de zbor.

Grădina noastră ne oferea plăcute clipe de destindere. Ocupa un loc important pe bord. Profesorul Antelle care se interesa, printre altele, de botanică și de agricultură, a vrut să profite de această călătorie pentru a verifica unele din teoriile sale privind creșterea plantelor în spațiul cosmic. Un compartiment cubic cu o latură de aproape 20 metri servea drept teren. Prin instalarea unor polițe am putut folosi întregul volum. Pământul era regenerat prin îngrășăminte chimice și după mai puțin de două luni de la plecarea noastră am avut bucuria să vedem răsărind tot felul de legume. Aveam astfel asigurată o hrană sănătoasă. Dar utilul nu ne-a făcut să uităm frumosul : un sector special era rezervat florilor pe care profesorul le îngrijea cu o deosebită dragoste. Acest original luase cu dânsul câteva păsări, niște fluturi și chiar cu maimuța, un mic cimpanzeu pe care-l botezaseră Hector și care ne amuza cu năzbâțiile lui.

Nu încapă îndoială că profesorul Antelle, fără a fi mizantrop, nu manifesta prea mult interes față de neamul omenesc. Spunea deseori că n-o mai așteaptă mare lucru de la el și asta explică...

— Mizantrop ? interveni iarăși Phyllis, nedumerită. Neamul omenesc ?

— Dacă ai să mă întrerupt mereu, spuse Jinn n-o să terminăm niciodată. Fă și tu ca mine încearcă să înțelegi.

Phyllis promise solemn că nu va mai scoate o vorba până nu va termina Jinn de citit mânu scrisul, și se ținu de cuvânt.

...și asta explică probabil de ce adunase în această navă — destul de spațioasă ca să poată cuprinde mai multe familii — numeroase specii vegetale, câteva animale și numai trei pasageri : el însuși, discipolul lui, Arthur Levain, un tânăr fizician cu viitor și eu, Ulysse Merou, ziarist destul de obscur care l-am întâlnit pe profesor cu prilejul unui interviu. Mi-a propus să iau parte la această expediție când și-a dat seama că joc destul de bine șah și a aflat că sunt singur pe lume. Era un prilej excepțional pentru un tânăr ziarist. Chiar dacă reportajul meu ar urma să fie publicat abia peste opt sute de ani, sau poate tocmai de aceea, ar avea o valoare excepțională. Am acceptat cu entuziasm.

Așadar călătoria s-a desfășurat fără nici un incident. Singurul neajuns a fost creșterea forței de gravitație în cursul anului de accelerație și al anului de frânare. A trebuit să ne obișnuim cu o senzație nu tocmai plăcută și anume ca greutatea corpului nostru s-o întrecă o dată și jumătate pe aceea de pe Pământ, fenomen cam obositor la început dar pe care curând nu l-am mai băgat în seamă, între aceste două perioade, ne-am aflat într-o stare de totală imponderabilitate, cu toate ciudățeniile bine cunoscute ale fenomenului; situația n-a durat însă decât vreo câteva ore și n-am avut nimic de suferit.

Apoi, într-o bună zi, la capătul acestei lungi călătorii, am văzut, cuprinși de emoție, steaua Betelgeuse înscriindu-se pe cer cu o înfățișare nouă.

III

Exaltarea pe care o stârnește o asemenea priveliște e de nedescris: o stea care până mai ieri ni era decât un punct sclipitor în puzderia de puncte anonime ale firmamentului

se desprind treptat de pe fundalul negru, se înscrie în spații; cu o dimensiune, ivindu-se mai întâi sub forma unei nuci strălucitoare, apoi se dilată o dată ci precizarea culorii pentru a deveni asemenea unei portocale, se integrează în sfârșit în cosmos cu diametrul aparent al astrului zilei atât de obișnuit nouă. Un nou soare se născuse pentru noi, un soare roșiatic, așa cum arată al nostru către asfințit, și simțeam de pe acum atracția și căldura lui.

Viteza noastră era atunci foarte mică. Ne-am apropiat și mai mult de Betelgeuse, până ce diametrul ei aparent a depășit cu mult pe acela al tuturor corpurilor cerești pe care le contempasem cândva, ceea ce a produs asupra noastră o impresie fantastică. Antelle a dat câteva indicații roboților și am început să gravităm în jurul acestei stele supergigante. După ce ne-am plasat pe orbită, profesorul și-a desfășurat instrumentele astronomice și și-a început observațiile.

În scurtă vreme a descoperit existența a patru planete ale căror dimensiuni, ca și distanțele respective până la astrul central, le-a determinat curând. Una din ele, a doua de la Betelgeuse în ordinea depărtării, se mișca pe o traiectorie apropiată de a noastră. Avea aproximativ același volum ca al Pământului; posedă o atmosferă conținând oxigen și azot; se rotea în jurul Betelgeusei la o distanță de vreo treizeci de ori mai mare decât distanța dintre Pământ și Soare, primind cam aceeași cantitate de energie radiantă ca și planeta noastră datorită dimensiunilor acestei stele supergigante și ținând seama de temperatura ei relativ scăzută.

Am hotărât să alegem această planetă ca prim obiectiv al cercetărilor. Noi instrucțiuni au fost date roboților și vasul nostru a fost foarte repede plasat pe orbită în jurul ei. Atunci, cu motoarele oprite, am putut cerceta pe îndelete lumea nouă ce ni se înfățișa privirilor. Prin telescop se puteau vedea mări și continente.

Vasul nostru nu întrunea condițiile optime pentru o aterizare, deși fusese prevăzută și o asemenea eventualitate. Dispuneam de trei module cu rachete, mult mai mici, cărora le spuneam șalupe. Am trecut cu toții într-una din ele luând cu noi câteva aparate de măsurat și bineînțeles pe cimpanzeul Hector. Avea și el un scafandru pe care învățase să-l folosească, în ce privește vasul spațial, l-am lăsat pur și simplu să graviteze în Jurul planetei. Era mai în siguranță acolo decât o navă ancorată într-un port și știam că nu va devia nici cu o iotă de pe orbita lui. Aterizarea pe o asemenea planetă cu o șalupă ca a noastră nu ridică probleme deosebite. De îndată ce am pătruns în păturile dense ale atmosferei, profesorul Antelle a prelevat diferite probe din învelișul gazos exterior și le-a analizat.

A constatat că are aceeași compoziție ca aerul pe Pământ, la o altitudine corespunzătoare. Nici n-am avut timp să reflectez asupra acestei miraculoase coincidențe căci solul se apropia foarte repede — nu mai eram decât la vreo cincizeci de kilometri, întrucât roboții efectuau toate operațiile, n-aveam altceva de făcut decât să stau ci fața lipită de hublou și să privesc, cu inima înflăcărată de aceasta exaltantă descoperire, cum se înalță spre mine o lume necunoscută.

Planeta prezenta, o uimitoare asemănare a Pământul nostru. Impresia aceasta sporea cu fiecare clipă. Puteam desluși acum cu ochiul liber profilul continentelor. Atmosfera era limpede cu o ușoară nuanță verzuie bătând uneori în portocaliu, întrucâtva ca la noi în Provence, la apusul soarelui. Oceanul era albastru-deschis, tot cu reflexe verzui. Conturul coastelor se deosebea foarte mult de tot ceea ce văzusem la noi, deși, înfierbântat, sugestionat de atâtea analogii, mă încăpățânam nebunește să găsesc și aici unele similitudini. Asemănarea nu mergea însă mai departe. Nimic în geografia acestei planete nu amintea de vechea sau de noua noastră lume.

Nimic ? Ei așa! Ba dimpotrivă, esențialul! Planeta era locuită. Zburam deasupra unui oraș; un oraș destul de mare de unde se întindeau în toate direcțiile drumuri,

străjuite de copaci, pe care circulau vehicule. Am avut chiar timpul sa disting arhitectura lui generală : străzi largi; case albe, cu ziduri înalte în muchii drepte.

Ne-a fost însă dat să aterizăm mult mai departe. Goana ne-a antrenat mai întâi deasupra unor ogoare cultivate, apoi deasupra unei păduri dese cu nuanțe roșietice care amintea de jungla noastră ecuatorială. Ne aflam acum la o foarte mică altitudine. Am zărit o poiană destul de întinsă în partea cea mai de sus a unui podiș în timp ce de jur împrejur relieful era cam accidentat. Șeful expediției noastre hotărî să ne încercăm norocul și dădu ultimele instrucțiuni roboților. Un sistem de retro-rachete a intrat în funcțiune. Am rămas câteva clipe imobilizați deasupra luminișului ca un pescăruș care-și pândește prada.

Și apoi, doi ani după ce am părăsit planeta noastră natală, am coborât foarte lin și am aterizat fără nici o zguduitoră în mijlocul podișului, pe o iarbă verde care aducea cu iarba de pe pășunile noastre normande.

IV

După ce am luat contact cu solul, am rămas o bună bucată de vreme tăcuți și nemișcați. Această atitudine ar putea părea stranie, dar simțeam nevoia să ne reculegem și să ne concentrăm energia. Eram angajați într-o aventură de o mie de ori mai extraordinară decât aceea pe care au trăit-o primii navigatori tereștri și ne pregăteam sufla să înfruntăm ciudățeniile care au hrănit imaginația mai multor generații de poeți în legătură cu expedițiile transsiderale.

Pagina 22-23

ce privește profesorul, el disprețuia armele materiale. Ne simțeam ușori și mergeam în pas vioi, nu pentru că forța de gravitație ar fi fost mai mică decât pe Pământ și în această privință analogia era totală dar contrastul cu puternica gravitație la care fuseserăm supuși în navă ne făcea sprinteni ca niște cui de căprioară.

Înaintam unul câte unul, strigându-l pe Hector, dar mereu fără succes, când deodată tânărul Levain, care mergea în frunte, se opri și ne făcu semn să ascultăm. La o oarecare distanță se auzea ca un susur de apă care curge, înaintarăm în această direcție și zgomotul deveni mai deslușit.

Era o cascadă. Când am descoperit-o am rămas toți trei impresionați de frumusețea priveliștii pe care ne-o oferea Soror. O apă curgătoare, limpede ca pâraiele de munte de la, noi șerpuia deasupra capetelor noastre, întindea în fața, pe o platformă, o pânză subțire pentru a ne cădea apoi la picioare de la o înălțime de câțiva metri într-un fel de lac un bazin natural străjuț de stânci amestecate cu nisip al cărui luciu reflecta razele Betelgeusei aliată atunci la zenit.

La vederea acestei ape atât de ispititoare, am fost cuprinși, Levain și cu mine, de aceeași dorință, într-adevăr, se făcuse foarte cald. Ne-am scos hainele și eram gata să plonjăm în lac. Profesorul Antelle însă ne-a făcut să înțelegem că trebuie să procedezi cu mai multă prudență când pui piciorul pentru prima oară pe o planetă din sistemul Betelgeusei. Poate că lichidul acesta nici nu era apă, putea fi chiar dăunător. Se apropie de mal, se lăsă pe vine, îl examina, apoi îl atinse ușor cu vârful degetului, în sfârșit, luă puțin lichid în căușul palmei, îl miroși și își umezi vârful limbii.

- Nu poate fi decât apă, mormăi el.

Se aplecă iar ca să afunde mâna în lac când deodată îl văzurăm încremenind. Scoase o exclamație și întinse degetul spre urma pe care tocmai o descoperise pe nisip. Cred că am încercat atunci cea mai puternică emoție din viața mea. Acolo, sub razele dogoritoare ale Betelgeusei care invada cerul deasupra capetelor noastre ca un uriaș balon roșu, se putea vedea foarte clar, minunat conturată pe o fâșie îngustă de nisip umed, amprenta unui picior de om.

V

- E un picior de femeie afirmă Arthur Levain.

Această remarcă formulată atât de categoric și rostită cu un glas sugrumat de emoție nu m-a surprins de loc. Ea oglindea de fapt propria mea impresie. Gingășia, eleganța, uimitoarea frumusețe a acestei amprente mă tulburaseră profund. Nu încăpea nici o îndoială : ființa ce călcase aici aparținea genului uman. Piciorul acesta era poate al unui adolescent sau al unui bărbat mic de stat dar, mult mai probabil, și doream acest lucru din tot sufletul era un picior de femeie.

- Soror este deci locuită de ființe umane, mormăi profesorul Antelle.

Se putea desluși în glasul lui o nuanță de dezamăgire care, în clipa aceea, mi-l făcu mai puțin simpatic. Ridică din umeri într-un gest care-i era familiar și începu să inspecteze împreună cu noi nisipul din jurul lacului. Descoperirăm și alte urme de pași lăsate în mod vădit de aceeași făptură. Levain, care se îndepărtase puțin de mal, ne mai semnală una întipărită în nisipul uscat. Amprenta propriu-zisă era încă umedă.

- Acum cinci minute se mai afla aici exclamă tânărul fizician.

- Misterioasa necunoscută tocmai se scâldea când ne-a auzit venind și a fugit.

Era acum de la sine înțeles că numai despre o femeie putea fi vorba. Am rămas tăcuți pândind pădurea dar nu se auzi nici măcar un trosnet de creangă ruptă.

- Avem tot timpul, spuse profesorul Antelle, ridicând iarăși din umeri. Dar dacă o ființă umană s-a scâldat adineauri aici, putem cu siguranță să facem își noi o baie fără nici un pericol.

Acestea fiind zise, venerabilul savant își lepădă și el hainele într-un gest cât se poate de firesc și își afundă trupul costeliv în lac. După îndelungata noastră călătorie simțeam o asemenea bucurie scâldându-ne într-o apă proaspătă și atât de plăcută încât uitaram aproape cu desăvârșire de recenta noastră descoperire. Numai Arthur Levain părea gânditor și absent. Voiam tocmai să-l tachinez în legătură cu aerul lui melancolic când deodată zării femeia tocmai deasupra noastră, cocoțată pe platforma stâncoasă de unde cădea șuvoiul de apă.

Nu voi uita niciodată impresia pe care mi-a produs-o apariția ei. Am rămas cu respirația tăiată în fața neasemuitei frumuseți a acestei făpturi de pe Soror care ni se înfățișa împroșcată cu fulgi de spumă, luminată de razele sângerei ale Betelgeusei. Era o femeie; sau poate mai degrabă o fată dacă n-o fi fost cumva o zeiță, își afirma cu semeție feminitatea în fața acestui soare monstruos complet goală, fără altă podoaba decât păru-i despletit destul de lung care-i cădea pe umeri. E drept că de doi ani de când nu mai văzuserăm o femeie, eram lipsiți de un termen de comparație dar nici unul dintre noi nu era totuși dispus să se lase amăgit de miraje. Era evident că femeia ce stătea acolo sus, pe platformă, nemișcată ca o statuie pe un pedestal; avea trupul cel mai desăvârșit care se putea imagina pe Pământ. Levain și cu mine am rămas cu gura căscată, buimaci de admirație și cred că până și profesorul Antelle era impresionat. Ușor aplecată înainte, spre noi, cu pieptul scos în afară, cu brațele puțin ridicate în spate, în poziția unei înotătoare care-și ia avânt, gata să sară de pe trambulină, ea ne observa și nu era pesemne mai puțin mirată decât noi. După ce am contemplat-o îndelung am rămas

atât de tulburat încât n-am putut distinge unele amănunte; întreaga-i ființă mă hipnotiza. Abia după câteva minute mi-am putut da seama că aparținea rasei albe, că pielea-i era mai curând aurie decât bronzată, ca era înaltă dar nu peste măsură și zveltă. Apoi întrezării ca într-un vis o față de o frumusețe desăvârșită. În sfârșit mă uitai la ochii ei.

Abia atunci simțul meu de observație se trezi, atenția mea deveni mai ascuțită și tresării căci acolo, în privirea ei, exista un element nou pentru mine. Descoperii acolo nuanța aceea insolită, misterioasă, la care ne așteptam cu toții într-o lume atât de îndepărtată de a noastră. Eram însă incapabil să analizez și chiar să definesc natura acestei ciudățenii. Simțeam doar o deosebire esențială față de indivizii speciei noastre. Această deosebire nu se referea la culoarea ochilor : erau de un cenușiu destul de puțin obișnuit la noi dar nu excepțional. Anomalia consta în emanația lor; un fel de gol, o lipsă de expresie care-mi amintea de o biată nebună pe care o cunoscusem cândva. Dar nu, nu era, nu putea fi o privire de dementă.

Când își dădu seama că ea însăși devenise un obiect de curiozitate sau mai bine zis când privirea ei o întâlni pe a mea, avu parcă o tresărare și se întoarse brusc cu un gest mecanic tot atât de rapid ca al unui animal speriat. Eram convins că nu din pudoare; ar fi fost absurd s-o crezi în stare de un asemenea sentiment. Nu, pur și simplu nu voia sau nu putea să suporte privirea mea. Ne pândea acum din profil cu coada ochiului, pe furiș.

- V-am spus eu că e o femeie, șopti tânărul Lavain.

Rostise aceste cuvinte cu un glas scăzut, sugrumat de emoție; cu toate acestea fata îl auzi și sunetul vocii lui avu un straniu efect asupra comportării ei. Se dădu brusc înapoi, cu atâta agerime încât această mișcare îmi sugeră iarăși reflexul unui animal speriat care șovăie înainte de a o rupe la fugă. Totuși, după ce făcu doi pași îndărăt, se opri, cea mai mare parte a corpului fiindu-i ascunsă de stânci. Nu-i mai distingeam decât fruntea și un ochi care continua să ne pândească.

Nu îndrăzneam să schițăm nici un gest, de teamă să n-o ia la sănătoasa. Atitudinea noastră a liniștit-o pesemne, căci după câțva timp înainta iarăși până la marginea platformei. Se vede însă că tânărul Lavain era prea surescitat ca sa-și poată ține gura.

Niciodată n-am văzut... începu el. Se întrerupse brusc dându-și seama că a fost imprudent. Fata se dăduse iarăși înapoi de parcă vocea omenească ar fi înspăimântat-o.

Profesorul Antelle ne făcu semn să nu mai scoatem nici o vorbă și începu din nou să se bălăcească în bazin, prefăcându-se că nu-i acordă nici cea mai mică atenție. Am adoptat și noi aceeași tactică obținând de altfel un succes deplin. Nu numai că se apropie de noi, dar arată curând și un vădit interes pentru evoluțiile noastre, un interes care se manifesta într-un chip destul de ciudat, ațâțându-ne și mai mult curiozitatea. Ați observat vreodată pe o plajă un câțel fricos al cărui stăpân se scaldă ? Arde de dorința de a sări după el în apă dar nu îndrăznește. Face trei pași înapoi, trei pași încolo, se îndepărtează, se întoarce, scutură din cap, se agită. Exact așa se comporta fata.

Și deodată îi auzirăm glasul. Sunetele pe care le scotea sporeau și mai mult impresia de animalitate pe care ne-o dădea atitudinea ei. Se afla atunci chiar pe marginea dâmbului unde se cocoțase, ca și cum ar fi fost gata să se arunce în lac. Se întrerup șese pentru o clipă din ciudatul ei dans. Deschise gura. Stăteam puțin deoparte și o observam fără ca ea să mă poată vedea. Credeam că acuși-acuși va vorbi sau va striga, îmi închipuiam că va scoate o chemare. Eram pregătit să aud limbajul cel mai barbar dar în nici un caz sunetele acelea ciudate care ieșiră din gâttelejul ei; da, chiar din gâttelej, căci nici gura și nici limba nu aveau vreun rol în această miolăitură sau piuitură ascuțită care părea să exprime o dată mai mult veselia frenetică a unui animal. Uneori, în grădinile noastre zoologice, tinerii cimpanzei se joacă și se hârjonesc scoțând asemenea țipete scurte.

Eram zăpăciți, întrucât continuam să înotăm, străduindu-ne; să n-o băgăm în

seamă, fata lua pare-se o hotărâre. Se lăsă mai întâi pe vine, apoi, sprijinindu-se pe mâini, începu să coboare spre noi. Era extrem de ageră. Trupul ei auriu aluneca repede de-a lungul peretelui stâncos și, împrôscat cu apă și lumină, ne apărea prin vălul subțire al cascadei ca o viziune feerică. După câteva clipe, agățându-se de asperitățile imperceptibile ale stâncii, ajunse la nivelul lacului, în genunchi pe o piatră netedă. Ne mai observă câteva secunde, apoi intră în apă și înotă spre noi.

Ne-am dat seama că are chef de joacă și, rară să ne fi înțelese dinainte, am continuat cu ardoare acele zbenguiele care-i câștigaseră încrederea, evitând gesturile care ar fi putut-o speria. După foarte scurt timp se contura un joc ale cărui regulile stabilise ea însăși fără să-și dea seama, un joc într-adevăr bizar, semănând întrucâtva cu evoluțiile unor focuri într-un bazin și care consta în a ne fugări unul pe altul alternativ, în a coti brusc de îndată ce simțeam că suntem cât p-acum să fim ajunși din urmă și în a ne apropia până a fi pe punctul de a ne atinge dar fără a intra niciodată în contact. Era un joc pueril; dar ce n-am fi făcut ca să câștigăm bunăvoința frumoasei necunoscute! Am observat că profesorul Antelle ia parte cu vădită plăcere la această joacă naivă.

Distracția noastră acvatică dura cam de mult și începuserăm să gâfâim de oboseală când deodată mă izbi expresia paradoxală a fizionomiei fetei, și anume seriozitatea ei. Deși, aici, în mijlocul lacului, găsea o vădită plăcere în zbenguiala pe care ea însăși o inițiasse, nici un zâmbet nu-i luminase chipul. De câțva timp încercam un vag sentiment de neliniște a cărui cauză precisă nu mi-o puteam explica dar acum, descoperind-o, mă simții în sfârșit ușurat: fata nu râdea și nu zâmbea; scotea doar din când în când câte unul din țipetele acelea scurte, guturale, prin care voia probabil să-și exprime satisfacția.

M-am gândit să fac o experiență. Tocmai când se apropia de mine, despicând apa cam așa cum înoată câinii, cu părul despletit plutind în urma ei ca o coadă de cometă, o privii drept în ochi și, înainte să poată întoarce capul, îi zâmbii cu toată amabilitatea și tandrețea de care eram în stare.

Rezultatul a fost surprinzător. Se opri, se ridică în picioare pe fundul apei care-i venea până la brâu și întinse înainte mâinile-i crispate într-un gest de apărare. Apoi îmi întoarse spatele și o porni în goană spre mal. După ce ieși din apă stătu puțin în cumpănă, își întoarse pe jumătate corpul observându-mă pieziș, ca adineauri de pe platformă, cu aerul nedumerit al unui animal care a văzut un spectacol îngrijorător. I-aș fi putut recâștiga poate încrederea, căci zâmbetul îmi încremenise pe buze și începusem iarăși să înot cu un aer nevinovat, dar un alt incident o tulbură din nou. Auzirăm un zgomot în pădure și deodată apărură prietenul nostru Hector care cobora din copaci, sărind din creangă în creangă. După ce atinse solul, se îndreptă spre lac țopăind de fericire că în sfârșit ne regăsise. Am fost puternic impresionat văzând expresia bestială, un amestec de spaimă și de amenințare, care se întipări pe chipul fetei când zări maimuța. Se strânse toată lângă stâncă, contopindu-se aproape cu ea, cu toți mușchii încordați, cu șalele arcuite, cu mâinile crispate ca niște gheare. Și toate astea pentru un mic cimpanzeu prietenos care ne întâmpina cu căldură.

Abia când ajunse, fără s-o observe, în dreptul ei, fata țâșni. Trupul ei se destinse brusc ca un arc. Îl înșfacă de grumaz și își încleșta mâinile în jurul gâtului, imobilizându-l totodată în menghina coapselor ei. Agresiunea a fost atât de rapidă încât nici n-am avut timp să intervinem. Cimpanzeul nu se zbătu aproape de loc. După câteva clipe deveni țeapăn și când fata îi dădu drumul căzu mort. Această radioasă făptură într-un elan romantic o botezasem „Nova”, căci nu puteam compara apariția ei decât cu aceea a unui astru strălucitor Nova sugrumase pur și simplu un biet animal blând și inofensiv.

Când ne-am dezmeticit și ne-am repezit la ea, era mult prea târziu ca să-l mai putem salva pe bietul Hector. Fata întoarse capul spre noi ca și cum ar fi vrut să ne

înfrunte, cu brațele iarăși întinse înainte, cu buza superioară puțin ridicată descoperindu-i colții, într-o atitudine amenințătoare care ne țintui locului. Apoi scoase un ultim țipăt ascuțit care putea fi interpretat ca un strigăt de biruință sau un urlet de furie și o zbughi spre pădure. După câteva clipe se mistui în mărcinișurile care-i înghițiră trupul auriu, lăsându-ne uluiți în mijlocul junglei peste care se așternuse tăcerea.

VI

- O fi vreo sălbatică spusei eu o sălbatică aparținând unor triburi înapoiate așa cum se mai întâlnesc pe la noi în Noua Guinee sau prin pădurile Africii.

Rostisem aceste cuvinte fără nici un pic as convingere. Arthur Levain mă întrebă, aproape cu vehemență, dacă am văzut vreodată forme atât de delicate, mișcări atât de elegante la triburile primitive. Avea de o sută de ori dreptate și n-am găsit ce să-i răspund. Profesorul Antelle care părea cufundat într-o profundă meditație auzise totuși discuția noastră.

Până și triburile cele mai primitive de la noi au un limbaj spuse el în sfârșit. Fata asta însă nu vorbește.

Am cercetat împrejurimile lacului fără a găsi nici cea mai mică urmă a frumoasei necunoscute. Ne-am întors atunci în poiană, la șalupa noastră. Profesorul voia să ne luăm iarăși zborul ca să încercăm o nouă aterizare într-o regiune mai civilizată. Levain era însă de părere să mai așteptăm aici măcar douăzeci și patru de ore pentru a vedea dacă n-am putea totuși stabili alte contacte cu locuitorii acestei jungle. Am susținut această propunere care până la urmă a fost adoptată. Nici măcar în sinea noastră nu îndrăzneau să recunoaștem că speranța de a o revedea pe tânăra necunoscută ne reținea pe aceste meleaguri.

Ultima parte a zilei se scurse fără nici un incident; spre seară însă, după ce am admirat fantasticul apus al Betelgeusei, dilatată la orizont mai presus de orice închipuire omenească, am avut impresia că ceva s-a schimbat în jurul nostru. Jungla se înviora de tainice foșnete și pârâituri și simțeam ca ochi nevăzuți ne pândesc prin frunzișuri. Am petrecut totuși o noapte liniștită, baricadați în șalupa noastră și făcând pe rând de strajă. În revărsat de zori, aceeași senzație ne copleși iar și mi se păru chiar că aud țipete scurte și ascuțite ca acelea pe care le profera Nova în ajun. Dar nici una din ființele pe care mintea noastră înfierbântată le vedea mișunând prin pădure nu se arată.

Hotărârăm atunci să ne întoarcem la cascadă. Tot timpul cât a durat drumul ne-a obsadat impresia enervantă că suntem urmăriți și observați de ființe care nu îndrăznesc să se arate. Și totuși cu o zi înainte Nova venise până la noi.

- Poate că hainele noastre îi sperie spuse deodată Levain.

Parcă se făcu brusc lumină în mintea mea. Mi-am adus aminte foarte clar că în fuga ei, după ce sugrumase biata maimuță, Nova nimerise la un moment dat în fața hainelor noastre așezate grămadă. Făcuse atunci un salt în lături ca să le ocolească, întocmai ca un cal sperios.

- Vedem noi acum.

Și, după ce ne-am dezbrăcat, am sărit în apă și am început iarăși să ne jucăm, ca în ajun, aparent indiferenți față de tot ce se întâmpla în jurul nostru.

Același șiretlic ne-a adus același succes. După câteva minute am zărit fata pe platforma stâncoasă fără s-o fi auzit venind. Nu era singură. Un bărbat se afla lângă ea, un bărbat făcut ca și noi, aidoma oamenilor de pe Pământ, gol pușcă și el, mai în vârstă și cu unele trăsături care aminteau cele ale zeiței noastre, astfel încât mi-am zis că o fi tatăl ei. Ne privea, ca și ea, tulburat și nedumerit.

Încetul cu încetul descoperirăm și alți oameni. Erau mulți. Străduindu-ne să

păstrăm o perfectă nepăsare, îi urmăream cum ies tiptil din pădure și alcătuiesc treptat un cerc continuu în jurul lacului. Toți erau exemplare umane splendide și robuste bărbați și femei cu pielea aurie care acum se agitau, scoțând din când în când țipete scurte și păreau pradă unei mari surescitări.

Eram încercuți și destul de îngrijorați amintindu-ne de incidentul cu cimpanzeul. Atitudinea lor nu era însă amenințătoare; păreau doar și ei interesați de evoluțiile noastre.

Da, într-adevăr, asta era. În curând Nova pe care o socoteam acum o veche cunoștință intră în apă și încetul cu încetul, după o șovăire mai mult sau mai puțin îndelungată, o imitară și ceilalți. Se apropiară toți și începurăm iarăși să ne fugărim ca în ajun, asemenea unor foci, cu deosebirea însă că acum se aflau în jurul nostru vreo douăzeci din acele făpturi stranii, bălăcindu-se, fornăind, toți cu o expresie serioasă care contrasta izbitor cu joaca aceea copilărească.

După vreun sfert de oră am început să mă plictisesc. Străbătusem oare atât amar de drum până la universul Betelgeusei ca să ne purtăm ca niște copii ? Îmi era aproape rușine de mine și m-am întristat și mai mult constatând că înțeleptul savant Antelle ia parte pe cât se pare cu multă plăcere la această joacă. Dar ce altceva puteam face ? Neînchipuit cât este de greu să intri în contact cu ființe care nu știu ce înseamnă să vorbești și să zâmbești. Și totuși mi-am dat toată silința. Am schițat gesturi care aveau pretenția să fie semnificative. Am împreunat palmele într-o atitudine cât mai prietenoasă cu puțință, închinându-mă totodată, cam după obiceiul chinezesc. Le-am trimis bezele. Nici una din aceste manifestări nu trezi nici cel mai mic ecou. Nici o licărire de înțelegere nu se aprinse în ochii lor.

În cursul călătoriei noastre spațiale, când discutam despre eventuale întâlniri cu ființe vii, ne închipuiam niște creaturi diforme, monstruoase, cu o înfățișare fizică foarte diferită de a noastră, dar presupuneam implicit că sunt înzestrate cu rațiune. Pe planeta Soror, lucrurile păreau să stea tocmai invers : aveam de-a face cu ființe care semănau cu noi din punct de vedere fizic, dar păreau total lipsite de judecată. Numai așa putea fi interpretată privirea care mă tulburase la Nova și pe care o regăseam la toți ceilalți: lipsa de gândire logică, de suflet.

Numai de joacă le ardea. Și cu condiția să fie tare stupidă ! Ne-am gândit să introducem o aparentă coerență în acest joc, rămânând totuși la nivelul lor de înțelegere. Astfel ne-am prins toți trei de mână și, în apă până la brâu, am înjghebat un fel de horă, ridicând și coborând brațele în cadență, așa cum fac uneori copiii mici. Se pare însă că nu i-a impresionat de loc. Cei mai mulți s-au îndepărtat; unii au început să se zgâiască la noi cu un aer atât de tâmp încât am rămas noi înșine năuci.

Și iată că tocmai intensitatea zăpăcelii noastre a provocat drama. Eram atât de descumpăniți de situația în care ne aflam trei oameni în toată firea, dintre care unul era o celebritate mondială, ținându-se de mână și dansând o horă copilărească sub privirea ironică a Betelgeusei încât nu ne-am putut păstra seriozitatea. Timp de un sfert de oră ne-am aflat într-o asemenea stare de încordare încât aveam nevoie de o destindere. Am izbucnit deodată într-un hohot de râs nebunesc, de a trebuit să ne ținem câteva secunde de burtă până să ne putem domoli.

Această explozie de ilaritate trezi în sfârșit o reacție, dar desigur nu aceea pe care am fi dorit-o. Un fel de furtună agită lacul. Au început să alerge în toate direcțiile, cuprinși de o panică ce ni s-ar fi părut ridicolă în alte împrejurări. După câteva clipe am rămas singuri în apă. Până la urmă s-a adunat pe malul râpos de la capătul celălalt al lacului într-un grup fremătător, scoțând obișnuitele lor țipete furioase și întinzând cu înverșunare brațele spre noi. Mimica lor era atât de amenințătoare încât Levain și cu mine ne-am speriat și ne-am apropiat de locul unde ne lăsasem armele; înțeleptul

Antelle ne-a poruncit însă în șoaptă să nu ne folosim de ele și nici măcar să nu le arătăm atâta timp cât vor rămâne departe de noi.

Ne-am îmbrăcat în grabă fără să-i scăpăm o clipă din ochi. Dar nici nu apucaram să ne tragem cămășile și pantalonii că agitația lor atinse frenezia. Se pare că nu puteau suporta oameni îmbrăcați. Unii au rupt-o la fugă; alții au pornit spre noi cu brațele întinse înainte, cu mâinile crispate. Am pus mina pe carabină. Oricât de ciudat ar părea, fiind vorba de ființe atât de mărginite, se pare că au înțeles totuși semnificația acestui gest, ne-au întors spatele și au dispărut printre copaci.

Am pornit în grabă la șalupă. La înapoiere am avut tot timpul impresia că sunt mereu prezenți, deși nevăzuți, și că ne însoțesc în tăcere retragerea.

VII

Atacul a fost dat prin surprindere tocmai când ne apropiam de luminiș. Totul s-a petrecut atât de năprasnic încât orice apărare a fost exclusă. Ieșind de prin desișuri ca niște căprioare, oamenii de pe Soror au tăbărât pe noi fără să putem duce măcar pușca (la umăr.

Partea curioasă în această agresiune consta în faptul că nu era propriu-zis îndreptată împotriva ființelor noastre. Am avut imediat această presimțire care curând se confirmă. Nici un moment nu m-am simțit în primejdie de moarte, așa cum i se întâmplase bietului Hector. Nu avea de gând să atenteze la viața noastră ci numai la hainele și la tot echipamentul nostru. Cât ai clipi din Ochi am fost imobilizați. O învâlmășeală de mâini scotocitoare ne smulgeau armele, munițiile și ranițele pentru a le azvârli în toate părțile în timp ce alții se înverșunau să ne despoaie de haine ca să le sfârtece. Când am înțeles ce anume le stârnește furia, am renunțat la orice împotrivire și chiar dacă am fost puțin zgâriat, nu m-am ales în schimb cu nici o rană serioasă. Antelle și Levain au urmat exemplul meu și an curând ne-am pomenit goi pușcă în mijlocul unui grup de bărbați și de femei care, vădit potoliți de noua noastră înfățișare, s-au apucat iarăși să zburde în jurul nostru, ținându-ne totuși prea din scurt ca să putem fugi.

Erau acum cel puțin o sută lângă luminiș. Cei care nu se aflau în imediata noastră apropiere s-au năpustit asupra șalupei cu aceeași furie cu care ne sfâșiaseră hainele. Deși eram disperat văzându-i cum distrug prețiosul nostru vehicul, căutam să înțeleg comportarea lor și mi se părea că din ea se poate desprinde un principiu esențial : ființele acestea erau scoase din sărite de obiecte. Tot ce era fabricat le ațâța mânia ca și spaima. Când puneau mâna pe vreun instrument oarecare nu-l țineau decât timpul strict necesar ca să-l spargă, să-l rupă sau să-l strâmbe. Apoi îl azvârleau repede cât mai departe, ca și cum ar fi fost un fier roșu, chiar dacă uneori îl mai luau după aceea ca să-l distrugă definitiv, întocmai ca o pisică ce se luptă cu un șobolan mai mult mort decât viu dar încă periculos sau o mangustă care a prins un șarpe. Mai băgasem de seamă un fapt curios și anume că ne-au atacat fără nici o armă, fără să se folosească măcar de o bătă.

Am asistat neputincioși la devastarea șalupei noastre. Ușa cedase repede sub izbiturile lor. Au dat năvală înăuntru și au distrus tot ce putea fi distrus, în special instrumentele de bord cele mai prețioase, ale căror rămășițe le-au împrăștiat. Acest jaf a durat o bună bucată de vreme. Apoi, întrucât numai învelișul metalic mai rămăsese intact, s-au întors la grupul nostru. Am fost îmbrânțiți, smuciți încoace și încolo, și până la urmă târâți departe în adâncurile junglei.

Situația devenea din ce în ce mai îngrijorătoare. Dezarmați, dezbrăcați, obligați; să mergem în picioarele goale cu o viteză prea mare pentru noi, nu puteam să ne împărtășim impresiile și nici măcar să ne plângem. Orice încercare de a schimba o

vorbă între noi provoca reacții atât de amenințătoare încât a trebuit să ne resemnăm la o tăcere care era pentru noi un adevărat chin. Totuși creaturile acestea erau oameni ca și noi. Îmbrăcați, tunși și pieptănați n-ar fi atras de loc atenția în lumea noastră. Femeile erau toate frumoase deși nici una din ele nu se putea compara cu splendida Nova.

Nimfa noastră ne urmărea pas cu pas. În câteva rânduri, hărțuit de paznicii mei, am întors capul implorând un semn de compătimire pe care mi s-a părut o dată că i-l surprind pe chip. Cred însă că luasem dorințele mele drept realitate. Când ochii noștri se întâlneau îmi ocolea privirea fără ca fizionomia ei să exprime altceva decât un sentiment de profundă nedumerire.

Calvarul a durat câteva ore. Eram frânt de oboseală, cu picioarele însângerate, cu tot corpul acoperit de zgârieturi din cauza măcăcinilor printre care oamenii de pe Soror se strecurau nevătămați ca niște șerpi. Tovarășii mei nu erau într-o stare mai bună și profesorul Antelle se poticnea la fiecare pas când, în sfârșit, am ajuns într-un loc care părea să fie țelul acestei goane. Pădurea nu mai era atât de deasă își tufișurile cedaseră locul unei rariști cu iarba scurtă. Acolo paznicii ne-au dat drumul și, fără a se mai ocupa de noi, s-au apucat din nou de joacă, fugărindu-se printre copaci ceea ce constituia, pare-se, principala lor îndeletnicire. Năucii de oboseală ne-am prăbușit pe iarbă, profitând de răgaz ca să ne sfătuim în șoaptă.

Era necesară întreaga înțelepciune a șefului nostru pentru a nu ne cufunda într-o neagră disperare. Se însera. Puteam profita desigur de neatenția generală ca să fugim; dar unde am fi putut merge ? Chiar dacă am fi reușit să străbatem înapoi drumul, nu aveam nici o șansă de a putea folosi șalupa. În cele din urmă am socotit că e mai cuminte să rămânem pe loc și să încercăm să îmbunăm ființele acestea deconcertante. Pe de altă parte eram lihniți de foame.

Ne-am ridicat și am făcut câțiva pași șovăielnici. Ei își continuau zbenznelile neroade fără a se sinchisi. Numai Nova părea să nu ne fi uitat. Se luă după noi păstrând o oarecare distanță și întorcând de fiecare dată capul când o priveam. Rătăcind la întâmplare ne-am dat seama că ne aflăm într-un fel de tabără unde adăposturile nu erau nici măcar niște colibe ci un soi de cuiburi așa cum fac unele specii mari de maimuțe din pădurile noastre africane : câteva găteje împletite așezate de-a dreptul pe pământ fără nici o legătură sau încastrate în furca unor crengi joase. Unele din ateste cuiburi erau ocupate. Bărbați și femei nu vad ce alt nume le-aș putea da erau pitiți acolo, adeseori perechi, perechi, moțând, ghemuiți unii într-alții ca niște câini zgribuliți. Alte adăposturi, mai întinse, serveau unor familii întregi și am zărit câțiva copii adormiți, care mi s-au părut toți frumoși și sănătoși.

Toate acestea nu rezolvau însă problema alimentara. Până la urmă am văzut la picioarele unui copac o familie care se pregătea să mănânce; hrana nu era însă -de natură să ne ispitească. Sfășiau cu unghiile și cu dinții, fără nici o unealtă, un animal destul de mare care semăna cu un cerb. Smulgeau bucăți întregi de carne crudă pe care le înghițeau cu lăcomie după ce desprindeau doar niște fâșii de piele. N-am observat nici urmă de foc prin împrejurimi. Văzând acest ospăț ni se întorceau mațele pe dos. De altfel, când ne-am apropiat cu câțiva pași, am înțeles că nu suntem de loc poftiți la masă; ba dimpotrivă ! Niște mârâituri ne-au silit să ne îndepărtăm în grabă.

Dar iată că Nova ne-a venit în ajutor. O fi înțeles oare până la urmă că ne era foame ? Putea oare în general să înțeleagă ceva ? Sau a procedat așa pentru că era ea însăși flămândă ? Fapt este că s-a apropiat de un copac înalt, i-a cuprins trunchiul între coapse, s-a cățărât astfel până la primele crengi și a dispărut în frunziș. După câteva clipe au început să cadă pe jos o mulțime de fructe care semăneau cu bananele. Apoi Nova a coborât, a ridicat două sau trei fructe și a mușcat din ele cu lăcomie uitându-se totodată la noi. După o scurtă șovăire am îndrăznit să-i urmăm exemplul. Fructele erau

destul de gustoase și am reușit să ne săturăm în timp ce fata ne privea fără să protesteze. După ce am băut apă dintr-un pârâu, am hotărât să petrecem acolo noaptea.

Ne-am ales fiecare un colțișor de iarbă ca să ne înjghebăm și noi câte un cuib ca al băștinașilor. Nova a manifestat atâta interes față de activitatea noastră încât la un moment dat chiar s-a apropiat de mine pentru a mă ajuta să frâng o creangă recalcitrantă.

Acest gest m-a impresionat. În schimb tânărul Levain, înciudat, s-a trântit imediat pe iarbă și s-a culcat întorcându-ne spatele, în ceea ce-l privește pe profesorul Antelle, el dormea dus, zdrobit de oboseală.

Zăboveam cu pregătirea culcușului în timp ce Nova, care se dăduse puțin înapoi, continua să mă observe. Când în sfârșit m-am întins și eu, a rămas o bună bucată de vreme nemișcată, parcă nehotărâtă; apoi s-a apropiat cu pași mici și șovăitori. N-am făcut nici un gest de teamă să n-o sperii. S-a culcat lângă mine. Tot nu m-am mișcat. Până la urmă s-a ghemuit în mine și nimic nu ne-a mai deosebit de celelalte perechi ale acestui trib ciudat. Dar deși această fată era de o neasemuită frumusețe, nu o consideram atunci femeie. Se purta ca un animal domestic care caută să se încălzească lângă stăpânul lui. Căldura trupului ei îmi era plăcută fără să trezească însă în mine nici o dorință erotică, în cele din urmă am adormit în această poziție ciudată strâns lipit de o făptură extraordinar de frumoasă și nemaipomenit de inconștientă. Eram atât de obosit încât abia am catadicsit să-mi arunc ochii spre un satelit al Sororei, mai mic decât Luna noastră, care răspândea o lumină gălbuie asupra junglei.

VIII

Cerul se lumina printre copaci când m-am trezit. Nova mai dormea. Am contemplat-o în tăcere și am oftat amintindu-mi cruzimea ei față de bietul nostru Hector. Ba mai mult: toată pățania noastră de la ea ni s-a tras, căci probabil ea ne-a semnalat prezența 'tovarășilor ei. Dar cum aș fi putut purta pică unei ființe cu un trup atât de desăvârșit ?

Făcu o mișcare și ridică brusc capul. O licărire de spaimă îi trecu prin ochi și am simțit cum își încordează toți mușchii. Văzând că stau nemișcat, Nova s-a liniștit și chipul ei a căpătat treptat o înfățișare mai blândă. Începea să-și amintească; pentru prima oară a izbutit să-mi susțină o clipă privirea. Am considerat-o drept o victorie personală și, uitându-i tulburarea din ajun în fața acestei manifestări pământene de simpatie, m-am pomenit zâmbindu-i din nou.

De data asta reacția ei a fost mai puțin violentă. Tresări, iarăși încordată, gata parcă să sară, dar nu se clinti din loc. Încurajat, mi-am lărgit zâmbetul. Se cutremură din nou, dar la urmă se potoli, chipul ei exprimând doar o profundă uimire. Să fi reușit oare s-o îmblânzesc ? Am prins curaj și i-am pus mâna pe umăr. Un fior o trecu, dar tot nu se mișcă. Eram îmbătat de acest succes; m-a cuprins însă o adevărată stare de euforie când mi s-a părut că Nova încearcă să mă imite.

Da, într-adevăr, așa era. Se străduia să zâmbească. Ghiceam cât se căznește să contracteze mușchii feței sale delicate. Făcu astfel câteva încercări dar nu izbuti decât să schițeze un fel de grimasă chinuită. Era ceva mișcător în această sfortare excesivă a unei ființe umane pentru a exprima un sentiment atât de obișnuit și cu un rezultat atât de jalnic. Mă cuprinse deodată o profundă tulburare, o nespusă compătimire, ca față de un copil infirm. Strânsei mai tare mâna pe umărul ei. Îmi apropiai fața de a ei. Ii atinsei ușor buzele. Răspunse la acest gest frecându-și nasul de al meu și trecându-mi apoi cu limba peste obraz.

Eram dezorientat și nehotărât. Pentru orice eventualitate, am imitat-o cu stângăcie.

,în fond, eram un oaspete străin și deci se cuvenea ca eu să adopt obiceiurile de pe marele sistem al Betelgeusei. Nova păru satisfăcută. Tocmai aici ajunsesem în încercările noastre de apropiere eu nu prea știind ce să mai fac, temându-mă ca nu cumva să greșesc cu năravurile mele pământene când deodată o îngrozitoare hărmălaie ne făcu să tresărim.

Eram acum în picioare, în revărsat de zori, alături de cei doi tovarăși de care uitasem în egoismul meu. Nova făcuse un salt și mai rapid și se agita de parcă și-ar fi ieșit din minți. Am înțeles de altfel imediat că această larmă nu era numai pentru noi o surpriză neplăcută ci și pentru toți locuitorii pădurii căci, părăsindu-și bârlogurile, începuseră să alerge bezmetici de acolo până colo. Nu mai era acum vorba de un joc, ca în ajun; țipetele lor exprimau o -spaimă intensă. Vacarmul curmând brusc tăcerea pădurii îți îngheța sângele în vine. Aveam însă intuiția că oamenii junglei știau foarte bine despre ce este vorba și că spaima lor se datora tocmai apropierii unei primejdii foarte precise. Era o stranie cacofonie, un amestec de lovituri foarte dese, înfundate ca niște duruituri de tobă și de alte sunete mai discordante, ca acelea pe care le-ar scoate o orchestră de pianе dezacordate; la toate se mai adăugau și strigăte. Și tocmai aceste strigăte ne-au impresionat cel mai mult, căci deși nu aparțineau nici unei limbi cunoscute de noi, erau fără îndoială umane.

Zorile luminau în pădure o scenă cu totul neobișnuită : bărbați, femei, copii alergau în toate direcțiile, încrucișându-se, ciocnindu-se, unii cățărându-se chiar în copaci, căutând parcă acolo un adăpost. Și totuși după câțva timp unii din ei, dintre cei mat în vârstă, se opriră pentru a ciuli urechea. Zgomotul se apropia destul de încet. Venea din regiunea cea mai deasă a pădurii și pornea parcă de la o linie continuă destul de lungă. Toate îmi aminteau gălăgia pe care o fac hăitașii la unele mari vânători de pe la noi.

Bătrânii tribului luară, pare-se, o hotărâre, începură să scoată o serie de chelălăituri care însemnau probabil niște semnale sau ordine și se rezeziră în direcția opusă celeia de unde venea zgomotul. Toți ceilalți îi urmară și văzurăm cum întregul trib trece în goană pe lângă noi ca o turmă de cerbi stârniți din ascunzători. Nova își luase avântul dar deodată șovăi și întoarse capul spre noi, spre mine mai ales sau așa cel puțin mi se păru. Scoase un fel de geamăt tânguitor pe care-l luai drept o invitație de a o urma, apoi făcu un salt și dispăru.

Larma devenea tot mai intensă și mi se părea că aud trosnind mă răcinii sub niște pași grei. Mărturisesc că mi-am pierdut sângele-rece. Înțelepciunea îmi spunea totuși să rămân pe loc și să-i întâmpin cu curaj pe noii sosiți care acest lucru devenea tot mai clar emiteau sunete umane. După încercările din ajun acest vacarm cumplit îmi zdruncina însă nervii. Groaza care o cuprinsese pe Nova ca; și pe ceilalți mă molipsise și pe 'mine. N-am mai stat pe gânduri; nici nu m-am sfătuit măcar cu tovarășii mei; m-am aruncat în tufișuri și am luat-o și eu la sănătoasa pe urmele fetei.

Am alergat câteva sute de metri, fără s-o pot ajunge din urmă, când mi-am dat seama că numai Levain mă urmase; vârsta profesorului Antelle nu-i îngăduise pesemne o asemenea goană. Levain găfâia lângă mine. Ne-am uitat unul la altul, rușinați de comportarea noastră, și era tocmai să-i propun 'să ne (întoarcem sau, cel puțin, să-l așteptăm pe șeful nostru, când alte zgomote ne-au făcut să tresărim.

De data asta nu mai încăpea nici o îndoială. Niște împușcături făceau să răsune jungla : una, două, trei, apoi multe altele la intervale neregulate, uneori câte o detunătură izolată, alteori două consecutive semănând în chip uimitor cu „dubleul" unui vânător. Cineva trăgea în fața noastră, în direcția în care o apucaseră fugarii, în timp ce stăteam în cumpănă, linia de unde pornise întâia oară vacarmul, linia hăitașilor, se apropie ajungând chiar lângă noi și scoțându-ne iarăși din minți. N-aș putea spune ^ de ce, dar

împuşcăturile îmi inspirau mai puţină teamă, mi se păreau mai familiare decât zgomotul acesta infernal. Fără a mai sta pe gânduri am pornit-o iarăşi la goană drept înainte, având totuşi grijă să mă ascund în tufişuri şi să fac cât mai puţin zgomot cu putinţă. Levain mă urmă.

Am ajuns astfel în zona de unde porneau detunăturile. Am încetinit mersul apropiindu-mă acum aproape târâş. Tot urmat de Levain, m-am urcat pe un fel de movilă şi când am ajuns în vârful ei m-am oprit gâfâind. În faţa mea nu se mai aflau decât vreo câţiva copaci; şi o perdea de mărăcini. Am înaintat cu băgare de seamă, ţinând capul aproape lipit de pământ. Ajuns acolo am rămas câteva clipe ca năucit, copleşit de o privelişte de neînchipuit pentru o biată minte omenească.

IX

Tabloul care se înfăţişa privirilor mele cuprindea mai multe elemente stranii, unele chiar oribile, dar atenţia îmi fu mai întâi acaparată de un personaj care stătea nemişcat la vreo treizeci de paşi şi privea în direcţia mea.

Era cât pe ce să scot un strigăt de uimire. Da, în pofida groazei care pusesese stăpânire pe mine, în pofida situaţiei tragice în care mă aflam — eram încolţit între hăitaşi şi trăgători — stupoarea înăbuşi orice alt sentiment când văzui creatura aceea la pândă, aşteptând trecerea vânatului. Căci făptura aceea era o maimuţă, o gorilă de o statură impunătoare, în zadar îmi tot spuneam că pesemne mi-am ieşit din minţi, nu putea exista nici cea mai mică îndoială asupra speciei acestui animal. Dar lucrul cel mai extraordinar nu consta în prezenţa unei gorile pe planeta Soror, ci în faptul că maimuţoiul era corect îmbrăcat, ca un om de pe la noi, şi mai ales în aerul degajat cu care îşi purta hainele. Tocmai aceasta naturaleţe m-a impresionat mai întâi. De la prima privire a devenit evident pentru mine că maimuţoiul nu era de loc deghizat. Starea în care îl vedeam era firească, tot atât de firească pentru el ca şi goliciunea pentru Nova şi tovarăşii ei.

Era îmbrăcat ca oricare dintre noi, adică așa cum am fi fost noi îmbrăcaţi dacă am fi luat parte la una din hăituielile acelea organizate prin meleagurile noastre cu prilejul marilor vânători oficiale în cinstea unor ambasadori sau a altor personalităţi. Sacoul lui cafeniu părea cusut de cel mai bun croitor parizian şi lăsa să se vadă o cămaşa ecosez, așa cum poartă uneori sportivii noştri. Pantalonii, puţin bufanţi deasupra pulpelor, erau apoi gătuïți în nişte jambiere. Aici se oprea însă asemănarea; în loc de pantofi gorila purta un fel de mănuşi groase de culoare neagră.

Da, da, era chiar o gorilă! Din gulerul cămăşii ieşea un cap hidos acoperit de păr negru, cu scăfârlia în formă de căpăţână de zahăr, cu nasul turtit şi cu fălcile proeminente. Era acum la câţiva paşi de mine, puţin aplecată înainte, în poziţia caracteristică a vânătorului care stă la pândă, strângând puşca în mâinile sale lungi. Se afla exact în faţa mea, de cealaltă parte a unui drum lat, deschis în pădure perpendicular direcţiei în care se îndreptau hăitaşii.

Deodată tresări. Auzise, ca şi mine, un foşnet în tufişuri, ceva mai la dreapta mea. Întoarse capul, ridicându-îşi în acelaşi timp puşca, gata s-o pună ia ochi. Din postul meu de observaţie, zării urma pe care o lăsa prin mărăcinişuri unul din fugari ce alerga orbeşte drept înainte. Era cât pe ce să strig ca să-l previn, atât de evidentă era intenţia maimuţoiului. N-am avut însă nici timpul şi nici puterea necesară; omul ţâşnise ca o căprioară pe terenul descoperit, împuşcătura răsună tocmai când ajunsese pe la mijlocul acestui adevărat poligon de trageri. Făcu o săritură, se prăbuşi şi după câteva convulsii rămase nemişcat.

N-am observat însă decât ceva mai târziu agonia victimei căci atenţia îmi era încă

reținută de maimuțoi. Urmărisem transfigurarea lui chiar din clipa când auzise primul zgomot și înregistrasem câteva nuanțe surprinzătoare : mai întâi cruzimea vânătorului care-și pândește prada și plăcerea febrilă pe care i-o procură această îndeletnicire, dar mai ales caracterul uman al expresiei sale.

Asta mă și uimea de altfel cel mai mult: în ochii animalului lucea scânteia aceea spirituală pe care zadarnic o căutasem la oamenii de pe Soror.

Groaza pe care mi-o inspira situația în care mă aflam înăbuși însă repede stupoarea mea inițială. Detunătura mă sili să întorc iarăși privirea în direcția victimei și am fost astfel martorul înspăimântat al ultimelor sale zvârcoliri. Mi-am dat seama atunci cu spaimă că aleea ce tăia pădurea era presărată cu trupuri omenești. Nu mai puteam nutri nici un fel de iluzie asupra semnificației acestei scene. Zăream acum o altă gorilă îmbrăcată ca și prima, la vreo sută de pași de mine. Asistam la o hăituială — ba mai mult, din păcate participam la ea! — o hăituială fantastică în care vânătorii, postați la intervale egale, erau maimuțe și în care vânatul gonit era alcătuit din oamenii, oameni ca și mine, bărbați și femei ale căror cadavre goale, străpunse de gloanțe, strâmbate în poziții ridicole, însângerau solul.

Întorsei privirea nemaiputând îndura un spectacol atât de oribil. Parcă tot era mai suportabilă imaginea pur și simplu grotescă de adineauri și-mi îndreptai iarăși ochii spre gorila care-mi bara drumul. Făcuse un pas în lături și am putut astfel vedea că în spatele ei se afla o altă maimuță, ca o slugă ce sta lângă stăpânul ei. Era un cimpanzeu, un cimpanzeu mic de stat, un cimpanzeu tânăr după toate aparențele, dar pe onoarea mea un cimpanzeu, îmbrăcat cu mai puțin rafinament decât gorila — purta doar pantaloni și cămașă — și care-și îndeplinea cu multă iscusință misiunea în meticolosul mecanism pe care începeam să-l descopăr. Vânătorul îi întinsese tocmai pușca. Cimpanzeul îi dădu imediat alta încărcată, pe care o ținea în mână, gata pregătită. Apoi cu gesturi precise, luând din cingătoarea cu care era încins niște cartușe ce sclipeau sub razele Betelgeusei, cimpanzeul încărcă arma. După aceea fiecare își reluă locul.

Toate aceste impresii se abătuseră asupra mea în numai câteva clipe. Aș fi vrut să reflectez, să analizez aceste descoperiri; n-aveam însă timp. Alături de mine, Arthur Levain, încremenit de spaimă, nu-mi putea fi de nici un folos. Pericolul creștea din clipă în clipă, îi auzeam în spatele nostru pe hăitași apropiindu-se Larma pe care o stârneau devenea asurzitoare. Eram încolțiți ca niște fiare, ca bietele ființe pe care le vedeam și acum fugind pe lângă noi. Populația acestei cetăți era pesemne își mai numeroasă decât crezusem, căci mulți oameni mai țâșneau în alee unde-i aștepta o moarte cumplită.

Și totuși unii reușeau să scape. Străduindu-mă să-mi recapăt întrucâtva sângele rece, observai de la înălțimea mobilei mele cum se comportă fugarii. Unii, înnebuniți de groază, se repezeau drept înainte călcând zgomotos peste tufișuri și atrăgând astfel atenția maimuțelor care-i răpuneau fără greș. Alții dădeau însă dovadă de mai mult discernământ, aidoma bătrânilor mistreți care au mai fost hăituiți și care au învățat multe șiretlicuri. Aceștia se apropiau pe furiș, se opreau la marginea pădurii, urmăreau printre frunziș pe vânătorul cel mai apropiat și așteptau clipa când atenția îi era atrasă în altă parte. Atunci, dintr-o săritură, cât îi țineau picioarele, străbăteau aleea ucigătoare. Câțiva au reușit astfel să ajungă teferi în desișul de vizavi unde se făceau repede nevăzuți.

Exista poate aici o șansă de scăpare. I-am făcut semn lui Levain să se ia după mine și m-am strecurat fără zgomot până la ultimul desiș înainte de cărare. Când am ajuns acolo, m-a cuprins deodată un scrupul absurd și caraghios. Cum asta, eu, un om, să recurg la asemenea șiretlicuri ca să păcălesc o maimuță ? Singura atitudine demnă de condiția mea de om nu consta oare în a mă ridica, în a mă îndrepta spre jivina aceea și în a-i trage o ciomăgeală de să-i meargă peticile ? Tărăboiul care se auzea tot mai puternic. În spatele meu spulberă însă repede această necugetată intenție.

Vânătoarea se termina într-un vacarm infernal. Gonașii ne ajungeau din urmă. Zării capul unuia din ei răsărind deasupra frunzișului. Apatinea unei gorile uriașe care lovea cu o bătă la întâmplare, urlând cât o ținea gura. Mi s-a părut chiar mai înfiorătoare decât vânătorul cu pușca. Lui Levain a început să-i clănțane dinții în gură și să-i tremure mâinile și picioarele, în timp ce eu priveam iarăși drept înainte, așteptând o clipă prielnică.

Bietul meu tovarăș mi-a salvat fără 'să-și dea seama viața prin imprudența lui. Își ieșise cu totul din minți. Se ridică fără nici o precauție, începu să alerge la întâmplare și nimeri în alee taman în (bătaia puștii vânătorului. N-a apucat să ajungă prea departe. Glonțul l-a frânt parcă în două și s-a prăbușit alături de celelalte cadavre ce acopereau solul. Nu mi-am pierdut timpul jelindu-l — oricum nu-i mai puteam fi de nici un folos ! Am pândit cu înfrigurare clipa când maimuțoiul va întinde pușca slugii sale. În momentul când făcu acest gest, sării la rândul meu și traversai aleea. Îl văzui ca într-un vis, luându-și în grabă arma, dar când apucă s-o ducă la umăr eram la adăpost. Am auzit o exclamație care semăna cu o înjurătură, dar n-am avut timpul să meditez asupra acestei noi ciudățenii.

Așadar îl păcălisem, încercai o bucurie deosebită care-mi alină întrucâtva umilirea. Am continuat să alerg cât mă țineau picioarele pentru a mă îndepărta cât mai repede de locul măcelului. Nu mai auzeam chiotele hăitașilor. În sfârșit eram salvat.

Salvat! Nu bănuiam cât de diabolice pot fi maimuțele de pe planeta Soror. N-am apucat să străbat nici măcar o sută de metri și am dat cu capul de un obstacol ascuns în frunziș. Era o plasă întinsă deasupra solului, cu ochiuri rare și cu un fel de buzunare mari, în care am intrat adânc. Nu eram singurul prizonier. Plasa tăia de-a curmezișul pătura pe o porțiune destul de întinsă și o mulțime de fugari care scăpaseră de gloanțele vânătorilor căzuseră ca și mine în cursă, în dreapta și în stânga mea smucituri însoțite de piuituri furioase dovedeau eforturile lor disperate de a-și redobândi libertatea.

O furie oarbă mă cuprinse când îmi dădui seama că sunt prins, o furie mai puternică decât spaima și care anihila în mine orice posibilitate

de gândire. Am procedat împotriva celui mai elementar bun-simț, făcând exact ceea ce nu trebuia să fac, adică m-am zbatut cu mișcări atât de dezordonate încât m-am încurcat de-a binelea. Până la urmă m-am pomenit legat fedeleș și nu mi-a rămas altă soluție decât aceea de a sta liniștit, la cheremul maimuțelor pe care le auzeam apropiindu-se.

X

O spaimă cumplită mă cuprinse când văzui maimuțele înaintând în grup. După ce fusesem martorul cruzimii lor, eram convins că acum ne vor măcelări pe toți.

Vânătorii — numai gorile — mergeau în frunte. Am observat că-și lepădaseră armele, ceea ce mi-a mai dat puțină speranță, în urma lor veneau (servanții își hăitașii — gorile și cimpanzei în număr aproape egal. Trăgacii păreau a fi stăpânii și aveau aere de aristocrați. Vorbeau tare, erau foarte bine dispuși și nu păreau să aibă intenții rele...

E drept că sunt acum atât de obișnuit cu paradoxele acestei planete încât am scris rândurile de mai sus fără să-mi dau seama de absurditatea lor. Și totuși asta-i adevărul ! Gorilele aveau o ținută de aristocrați. Erau vesele și vorbeau cu glas tare într-un limbaj articulat iar fizionomia lor exprima tot timpul sentimente umane a căror urmă zadarnic o căutasem pe chipul Novei. Dar vai, ce s-o fi întâmplat oare cu Nova ? Un fior mă trecu numai la gândul aleii aceleia însângerate. Înțelegeam acum tulburarea ei la vederea micului nostru cimpanzeu. Exista pesemne o ură neîmpăcată între cele două rase. Era de ajuns, pentru a te convinge de acest lucru, să urmărești comportarea oamenilor pri-

zonieri când se apropiau maimuțele. Se agitau frenetic, azvârleau din mâini și din picioare, scrâșneau din dinți, făceau spumă la gură și mușcau ca turbații sforile plasei.

Nepăsători față de toată această larmă, gorilele-vânători — mă pomenii numindu-le în sinea mea boierii — dădeau ordine slugilor lor. Niște căruțe mari, destul de joase, cu o cușcă în loc de platformă, au fost trase pe o potecă aflată de partea cealaltă a plasei. Ne vârau în ele, câte zece într-o căruță — operație care a durat destul de mult căci prizonierii se zbăteau cu disperare. Două gorile, cu mâinile acoperite de mănuși de piele pentru a se feri de mușcături, îi apucau unul câte unul, îi scoteau din capcană și îi aruncau într-o cușcă a cărei ușă era repede împinsă înapoi, în timp ce unul dintre boieri conducea operația, rezemat cu indolență de un baston.

Când a venit rândul meu, am vrut să rostesc câteva cuvinte ca să atrag atenția asupra mea. Dar cum am deschis gura, unul dintre executanți, crezând probabil că vreau să-l mușc, mi-a tras o mănușă cât toate zilele peste obraz. N-am avut încotro — a trebuit să tac și m-au aruncat ca pe un balot într-o cușcă împreună cu vreo doisprezece bărbați și femei, încă prea agitați ca să mă ia în seamă.

După ce ne-au îmbarcat pe toți, unul dintre servanți a controlat încuietorele cuștilor și s-a dus să-i raporteze stăpânului său. Acesta făcu un gest cu mâna și pădurea începu să răsună de duduitul motoarelor. Căruțele s-au pus în mișcare, fiecare trasă de un fel de tractor condus de o maimuță. Distingeam foarte clar pe șoferul mașinii din spatele nostru. Era un cimpanzeu. Purta o salopetă și părea bine dispus. Din când în când ne adresa câte o exclamație ironica și când duduitul motorului se mai domolea, îl puteam auzi fredonând o melopee cu ritm destul de melancolic, a cărei muzică nu era lipsită de armonie.

Această etapă a fost atât de scurtă încât nici n-am avut timpul !să mă dezmeticesc. După o călătorie de vreun sfert de oră pe un drum prost, convoiul s-a oprit pe o vastă platformă în fața unei case de piatră. Ne aflam la marginea pădurii; mai încolo se putea vedea o câmpie acoperită de culturi care aduceau a cereale.

Casa, cu acoperișul ei de țigla roșie, cu obloanele verzi își cu niște inscripții pe un panou, la intrare, avea aspectul unui ham. Mi-am dat repede seama că e o cabană de vânătoare. Maimuțoaicele veniseră acolo să-i aștepte pe domnii și stăpânii lor care soseau în mașinile lor particulare pe un alt drum decât acela urmat de noi.

Doamnele gorile erau așezate în fotolii dispuse în cerc și trâncăneau la Umbra unor copaci înalți care semănau cu niște palmieri. Una din ele sorbea din când în când dintr-un pahar cu ajutorul unui pai.

De îndată ce căruțele au fost trase la o pane, maimuțoaicele s-au apropiat, curioase să vadă rezultatele expediției și, mai ales, vânaturile pe care niște gorile cu șorțuri lungi le scoteau din două camioane mari pentru a le expune la umbra copacilor.

Acesta era gloriosul bilanț al vânătorii. Și în acest domeniu maimuțele lucrau metodic. Așezau leșurile însângerate cu fața în sus, unul lângă altul, perfect aliniate, ca trase cu sfoara. Apoi, în timp ce cuconetul maimuțesc scotea scurte strigăte de admirație, maimuțoii se străduiau să prezinte vânatul într-un chip atrăgător, întindeau brațele de-a lungul corpului, descleștau mâinile, întorcându-le cu palma în sus. Trăgeau de picioare, mișcând încheieturile, astfel încât trupul să mai piardă din aspectul său de cadavru, îndreptau câte o mână sau un picior răsucit în chip dizgrațios sau atenuau contracția unui gât. După aceea netezeau cu grijă părul, mai cu seamă cel al femeilor, așa cum procedează unii vânători care netezesc blana sau penele animalului pe care tocmai l-au împușcat.

Mă tem că n-am să pot arăta cât de grotescă și totodată diabolică era această scenă. Am insistat oare îndeajuns asupra înfățișării pe de-a-ntregul, pur maimuțească a acestor fapte — dacă facem abstracție de expresia privirii lor ? Am spus oare că

maimuțele-femele, îmbrăcate și ele sportiv, dar cu mult rafinament, se înghesuiau pentru a descoperi exemplarele cele mai frumoase, arătându-și-le și felicitându-i pe cavalerii lor gorile ? Am spus oare că una din ele, scoțând din poșetă o forfecuță, se aplecă asupra unui trup, tăie câteva şuvițe negre de păr, le înfășură pe deget, făcând o buclă din ele și își prinse cu un ac această podoabă de pălărie, curând imitată de altfel de toate celelalte maimuțoaice ?

Întregul vânat era acum expus: trei rânduri de trupuri așezate cu grijă, bărbați alternând cu femei, acestea din urmă ațintind un șir de sâni aurii către astrul monstruos care incendia cerul. Când îmi ridicai ochii cu oroare de la acest tablou, zării un nou personaj care se apropia, purtând o cutie lunguiață la capătul unui trepied. Era un cimpanzeu. Am înțeles foarte repede că e vorba de un fotograf chemat să immortalizeze aceste isprăvi cinegetice pentru posteritatea mai-muțească. Ședința a durat peste un sfert de oră. Mai întâi domnii-gorile s-au fotografiat pe rând în atitudini avantajoase, unii ținând piciorul, cu un aer triumfător, pe una din victimele lor, apoi, în grup, fiecare petrecându-și brațul pe după gâtul vecinului. După aceea veni rândul doamnelor gorile care, în fața acestei grămezi de cadavre, luară atitudini grațioase punându-și bine în evidență pălăriile recent împodobite.

Oroarea pe care o inspira această scenă întrecea cu mult rezistența unui creier normal. Am reușit o bucată de vreme să comprim sângele care-mi clocotea în vine, dar când am observat corpul pe care ședea una din femelele acelea ca să realizeze o fotografie mai senzațională, când am recunoscut pe chipul acestui cadavru, întins alături de celelalte, trăsăturile juvenile, aproape copilărești ale nefericitului meu tovarăș, Arthur Levain, nu m-am mai putut stăpâni. Și emoția mea răbufni din nou într-un mod absurd, în deplină concordanță cu aspectul grotesc al acestei expoziții macabre. Mă cuprinse un acces de ilaritate și izbucnii într-un râs smintit.

Nu mă gândisem însă la tovarășii mei de cușcă. Dar parcă eram în stare să gândesc ! Tumultul stârnit de hohotele mele de râs îmi aminti de prezența lor, fără îndoială tot atât de periculoasă pentru mine ca și aceea a maimuțelor. Brațe amenințătoare se întindeau spre mine. Înțelesei primejdia și îmi înăbușii hohotele, înfundându-mi capul în brațe. Nu știu totuși cum aș fi scăpat cu zile, fără să mă sugrume sau să mă sfâșie, dacă unele maimuțe, atrase de tot acest târăboi n-ar fi restabilit ordinea cu împunsături de țepușă. Un alt incident avea de altfel să abată curând atenția tuturor. Un clopot răsună în han, anunțând ora prânzului. Gorilele se îndreptară spre casă în grupuri mici, discutând vesele în timp ce fotografii își strângea instrumentele după ce pozase și cuștile noastre.

Nici noi, oamenii, nu eram însă dați uitării. Nu știam ce soartă ne pregătesc maimuțele dar, în orice caz, aveau intenția să ne îngrijească, înainte de a intra în han, unul dintre boieri dădu dispoziții unei gorile care părea să fie un șef de echipă. Aceasta porni iarăși în direcția noastră, își adună toți subalternii și după scurt timp slugile ne aduseră de mâncare în niște albi și de băut în niște găleți. Hrana consta într-un lei de păsat. Nu-mi era foame, dar eram hotărât să mă hrănesc ca să-mi păstrez forțele intacte. Mă apropiai de unul din vase, în jurul căruia mai mulți prizonieri se lăsaseră pe vine. Făcui și eu ca ei și întinsei mâna cu sfială, îmi aruncară priviri arțăgoase dar, hrană fiind din belșug, mă lasară și pe mine. Era un soi de terci mai gros, pe bază de cereale, destul de gustos. Înghiții și eu câțiva pumni din această fiertură.

Meniul nostru a fost de altfel îmbunătățit prin bunăvoința paznicilor noștri. Acum, după vânătoare, hăitașii care mă băgaseră în sperieți nu se arătau de loc răi, atâta timp cât eram și noi cumiți. Se plimbau în fața cuștilor aruncându-ne din când în când câteva fructe. Se amuzau foarte mult văzând îmbrânceala ce se isca de fiecare dată. Am asistat chiar la o scenă care mi-a dat de gândit. O fetiță prinsese un fruct din zbor dar

vecinul ei se repezi la ea să i-l smulgă. Atunci, maimuța băgă țepușa printre gratii și respinse cu brutalitate omul; apoi puse chiar în mâna copilei alt fruct. Aflai astfel că aceste creaturi pot fi și miloase.

După ce masa luă sfârșit, șeful de echipă și ajutoarele lui se apucară să modifice componența convoiului, transferându-i pe unii prizonieri dintr-o cușcă în alta. Păreau să efectueze un fel de triere al cărei criteriu îmi scăpa însă. Întrucât am ajuns în cele din urmă într-un grup de bărbați și de femei foarte arătoși, am căutat să mă conving singur că am fost ales printre exemplarele cele mai remarcabile, încercând o amară con-î solare la gândul că maimuțele, de la prima privire, m-au socotit demn de a face parte din elită. Am avut surpriza și nespusa bucurie de a o recunoaște pe Nova printre noii mei tovarăși. Scăpase și ea de la măcel, pentru care mulțumit-am cerului Betelgeusei. Cu gândul mai ales la ea examinam îndelung victimile, tremurând în fiecare clipă de teamă să nu descopăr minunatu-i trup în mormanul de cadavre. Aveam acum impresia că regăsesc o ființă dragă și, pierzându-mi iarăși capul, mă repezii la ea cu brațele deschise. Era curată nebunie; gestul meu o înspăimântă. Uitase oare intimitatea noastră din noaptea trecută? Nici o fărâmă de suflet nu sălășluia oare în acest trup atât de fermecător? Descurajarea mă copleși văzând-o cum se contractă toată când mă apropii, cum întinde în direcția mea mâinile-i crispate gata să mă strângă de gât — ceea ce s-ar fi întâmplat probabil dacă aș fi insistat.

Și totuși, văzând că am încremenit, se potoli destul de repede. Se întinse într-un colț al cuștii și o imitai și eu oftând. Toți ceilalți prizonieri procedaseră la fel. Păreau acum obosiți, abătuți și resemnați.

Afară, maimuțele pregăteau plecarea convoiului. Au întins peste cușca noastră o prelată ale cărei margini acopereau jumătate din înălțimea gratiilor, lăsând să treacă lumina zilei. Au fost strigate ordine; s-au pornit motoarele. Și ia-ă transportat ou mare iuțea spre o destinație necunoscută, profund îngrijorat la gândul noilor încercări care mă așteptau pe planeta Soror.

XI

Eram zdrobit. Evenimentele din ultimele două zile îmi vlăguiseră trupul și-mi tulburaseră într-atât mintea încât fusesem incapabil să deplâng moartea tovarășilor mei și chiar să-mi închipui în mod concret toate consecințele pe care le putea avea pentru mine deteriorarea șalupei, întâmpinai cu un sentiment de ușurare penumbra amurgului și apoi izolarea în obscuritatea aproape totală, căci se înserase foarte repede și călătorirăm toată noaptea. Mă străduiam în fel și chip să găsesc un sens evenimentelor al căror martor fusesem. Această muncă intelectuală îmi era necesară pentru a nu cădea pradă disperării ce mă pândea, pentru a-mi dovedi mie însumi că sunt un om, vreau să spun un om de pe Pământ, o ființă rațională deprinsă să găsească o explicație logică capriciilor în aparență miraculoase ale naturii și nu un animal hăituit de niște maimuțe evolute.

Depănai pe dinaintea ochilor toate amănunțele pe care le înregistrase creierul meu, adeseori chiar fără să-mi dau seama. Din toate observațiile mele se desprindea o impresie generală : aceste maimuțe, masculi și femele, gorile și cimpanzei, nu erau de loc ridicole. Am mai spus că niciodată nu mi-au creat impresia unor animale deghizate ca, de pildă, maimuțele dresate care sunt prezentate în circurile noastre. La noi, pe Pământ, o maimuță cu o pălărie pe cap constituie, pentru unii, un spectacol ilariant iar pentru mine — penibil. Aici, însă, nimic asemănător. Pălăria și capul erau în armonie, iar toate gesturile lor erau cât se poate de firești. Maimuța care sorbea din pahar cu un pai avea într-adevăr aerul unei doamne. Mi-am adus aminte că văzusem un vânător scoțându-și luleaua din buzunar, îndopând-o tacticos cu tutun și apoi aprinzând-o. Ei

bine, nimic în actul acesta nu șocase instinctul meu, atât de obișnuite erau mișcările sale. A trebuit să reflectez înainte de a ajunge la concluzia că e un paradox. Cugetai îndelung asupra acestei chestiuni și, pentru prima oară poate după capturarea mea, regretai lipsa profesorului Antelle. Înțelepciunea și cunoștințele sale ar fi găsit desigur o explicație acestor ciudățenii. Ce se întâmplase oare cu el ? Eram sigur că nu figura printre vânaturile expuse. S-o fi aflând oare printre prizonieri ? Nu era exclus; nu-i văzusem doar pe toți. Nici nu îndrăzneam să sper că a rămas în libertate.

Încercăi și eu, cu bietele-mi resurse, să înjgheb o ipoteză care, la drept vorbind, nu prea mă satisfăcea. Locuitorii acestei planete, ființele civilizate ale căror orașe le zărisem de departe, au reușit poate să dreseze astfel maimuțele încât să obțină de la ele o comportare mai mult sau mai puțin rațională ? Aceasta, desigur, după o îndelungată selecționare și cu prețul unor eforturi depuse de-a lungul mai multor generații, în fond, pe Pământ, unii cimpanzei reușesc să execute exerciții uimitoare, însuși faptul că știau să vorbească nu era poate chiar atât de extravagant pe cât mi se păruse, îmi aduceam acum aminte de o discuție pe care am avut-o cândva cu un specialist pe această temă. Aflasem atunci de la el că savanți cât se poate de serioși își consacrau o bună parte din viață încercărilor de a învăța maimuțele să vorbească. Ei pretindeau că nimic, în conformația acestor animale, nu le împiedică să aibă un limbaj articulat. Toate strădaniile lor fuseseră până atunci zadarnice, dar perseverau, susținând că singurul obstacol constă în faptul că maimuțele nu vor să vorbească. Dar cine știe, poate că într-o bună zi, pe planeta Soror, au vrut să vorbească ? Și astfel, ipoteticii stăpâni ai planetei Soror, le-au putut folosi pentru unele îndeletniciri mai puțin calificate ca, de pildă, această expediție vânătorească în cursul căreia am fost și eu capturat.

Mă cramponam cu înverșunare de această ipoteză fiindu-mi groază să mă gândesc la o altă explicație, mai simplă, atât de indispensabilă mi se părea, pentru salvarea mea, existența pe această planetă a unor ființe conștiente, adică a unor oameni, oameni ca mine, cu care să mă pot înțelege.

Oameni ! Cărei rase aparțineau oare făpturile acelea pe care maimuțele le împușcau și le capturau ? Niște triburi înapoiate ? Dacă așa stăteau lucrurile, cât de cruzi trebuiau să fie stăpânii adevărați ai acestei planete ca să tolereze și poate chiar să organizeze asemenea măceluri !

Am fost sustras de la aceste gânduri de o formă nedeslușită ce se apropia de mine târâș. Era Nova. În jurul meu, toți prizonierii se culcaseră grupuri-grupuri pe podea. După o scurtă șovăire se strânse toată lingă mine ca în ajun. Am încercat zadarnic, și de data aceasta, să-i descopăr în privire sclipirea aceea care ar fi dat gestului ei semnificația unei atracții afective, întoarse capul și după scurt timp închise ochii. Și totuși simpla ei prezență m-a reconfortat și până la urmă am adormit și eu, lipit de ea, străduindu-mă să nu mă gândesc la ziua de mâine.

XII

Un reflex de apărare împotriva unor gânduri prea apăsătoare mi-a permis să dorm până la ziuă. Somnul mi-a fost însă deseori întrerupt de coșmaruri zbuciumate în care trupul Novei îmi apărea sub înfățișarea unui șarpe monstruos încolăcit în jurul meu. Era dimineață când deschisei ochii. Nova era treaza. Se îndepărtase puțin de mine și mă observa cu privirea-i veșnic nedumerită.

Vehiculul nostru își micșoră viteza și îmi dădui seama că intrăm tocmai într-un oraș. Prizonierii se sculară și stăteau acum pe vine, lipiți de zăbrele, privind de sub prelată un spectacol ce părea să le trezească aceeași tulburare din ajun. Am făcut și eu la fel; mi-am lipit obrazul de gratii și am contemplat pentru prima oară un oraș civilizată de

pe planeta Soror.

Mașina noastră mergea pe o stradă destul de lată, străjuita de trotuare. Examinam cu un sentiment de îngrijorare trecătorii: erau maimuțe. Văzui un negustor, un fel de băcan, care tocmai ridicase obloanele dughenei sale și se întorcea, curios, ca să ne vadă trecând : era o maimuță, încercai să disting pasagerii și șoferii mașinilor care ne depășeau : erau îmbrăcați după moda noastră, dar erau maimuțe.

Speranța de a întâlni o rasă de oameni civilizați devenea himerică și o profundă descurajare mă cuprinsese în ultima parte a drumului. Vehiculul nostru își încetini și mai mult mersul. Abia atunci observai că în cursul nopții caravana se micșorase și nu mai cuprindea decât două vehicule; celelalte o luaseră probabil în altă direcție. Am intrat pe o poartă mare și ne-am oprit într-o curte. Niște maimuțe ne-au înconjurat imediat, au căutat să potolească agitația prizonierilor, împungându-i de câteva ori cu țepușile.

Curtea era înconjurată de clădiri cu mai multe etaje și cu șiruri de ferestre identice. Complexul acesta îmi sugera un spital și această impresie mi-a fost confirmată de apariția unor noi indivizi care veneau în întâmpinarea paznicilor noștri. Purtau toți halate albe și bonete ca infirmierii : erau maimuțe.

Da, erau toate maimuțe — gorile și cimpanzei. I-au ajutat pe paznicii noștri să descarce căruțele. Am fost scoși unul câte unul din cuști, vârați fiecare în câte un sac mare și duși în interiorul clădirii. N-am opus nici o rezistență și m-am lăsat transportat de două gorile vânjoase, îmbrăcate în alb. Am avut impresia, timp de câteva minute, că mergem de-a lungul unor nesfârșite coridoare și apoi că urcăm niște scări, în sfârșit am fost aruncat cu brutalitate pe jos iar apoi, după deschiderea sacului, am fost azvârlit într-o altă cușca, fixă de data aceasta, cu podeaua acoperită de un așternut de paie și unde eram singur. O gorilă a zăvorât ușa cu grijă.

Sala în care mă aflu cuprindea multe asemenea cuști așezate pe două rânduri, cu un lung culoar între ele. Cele mai multe erau ocupate, unele de tovarășii mei de suferință care tocmai fuseseră aduși acolo, altele de bărbați și femei ce se aflau pesemne închiși de multă vreme. Aceștia puteau fi ușor recunoscuți după atitudinea lor resemnată, îi întâmpinau pe noii sosiți cu un aer plictisit și abia ridicau capul când vreunul scotea un geamăt tânguitor. Am observat de asemenea că noii veniți erau închiși, ca și mine, fiecare în câte o celulă, în timp ce „vechii locatari” stăteau în general câte doi. Vârându-mi nasul între două gratii, am putut zări, la capătul culoarului, o cușcă mai mare în care se aflau numeroși copii. Spre deosebire de adulți, păreau foarte surescitați de sosirea noastră. Gesticulau, se îmbrânceau și se prefăceau că zgâlțâie gratiile, scoțând țipete scurte ca niște tinere maimuțe certărețe.

Cele două gorile s-au întors cărând un alt sac, din care ieși prietena mea Nova. Am avut consolarea s-o văd instalată în cușca situată exact în fața mea. Protestă împotriva acestei operații după obiceiul ei, încercând să zgârie și să muște. Când ușa cuștii a fost închisă, s-a repezit la gratii, încercând să le zguduie, scrâșnind din dinți și scoțând niște vaiete prelungi de țî se rupea inima. Treaba asta dura cam de vreun minut când deodată mă zări, se opri și își lungi gâtul ca un animal mirat. Schițai și eu un zâmbet prudent și-i făcui un mic semn cu mâna pe care încercă și ea să-l imite cu stângăcie — ceea ce îmi umplu inima de bucurie.

Atenția mi-a fost însă atrasă de întoarcerea celor două gorile în halate albe. Terminaseră probabil cu descărcarea căci nu mai duceau nici un sac; în schimb împingeau un cărucior încărcat cu hrană și galeți pline cu apă pe care le distribuiau prizonierilor — ceea ce a avut darul să-i potolească.

Veni curând și rândul meu. În timp ce una din gorile stătea de pază, cealaltă a intrat în cușca mea și mi-a pus în față o strachină cu terci, câteva fructe și o găleată. Hotărâsem să fac tot ce-mi stă în putință pentru a intra în legătură cu aceste maimuțe

care păreau a fi singurele ființe civilizate și raționale de pe planeta Soror. Maimuțoiul care-mi aducea de mâncare părea destul de cumsecade. Văzând că stau liniștit, m-a bătut chiar prietenește pe umăr. L-am privit drept în ochi, iar apoi, ducând palma la piept, m-am închinat ceremonios. Când am ridicat capul am citit pe chipul lui o profundă uimire. Atunci i-am zâmbit, punându-mi tot sufletul în această demonstrație de simpatie. Se pregătea să iasă; se opri buimăcit și scoase o exclamație, în sfârșit reușisem să atrag atenția asupra mea ! în dorința de a confirma

acest succes și de a-mi arăta toate capacitățile, rostii, destul de prostește, prima frază care-mi trecu prin minte.

— Ce mai faceți ? Sunt un om de pe Pământ. Am făcut o lungă călătorie.

Sensul nu avea nici o importanță. Era de-ajuns să vorbesc ca să-i dovedesc adevărata-mi natură. Și mi-am atins fără îndoială scopul deoarece cred că niciodată nu s-a văzut o asemenea uluială întipărită pe chipul vreunui maimuțoi. A rămas cu răsuflarea tăiată și cu gura căscată, ca și tovarășul lui, de altfel. Cei doi au început să vorbească repede între ei ou glas scăzut dar rezultatul n-a fost acela pe care-l scontam. După ce se uită lung și bănuitor la mine, gorila se trase repede înapoi și o zbughi afară din cușca pe care o închise cu și mai multă grijă decât înainte. Cele două maimuțe schimbă atunci o privire și apoi izbucniră într-un hohot colosal de râs. Reprezentam pesemne un fenomen într-adevăr unic căci nu mai conteneau cu chiotele pe socoteala mea. Râdeau cu lacrimi și unul din cei doi maimuțoi a fost chiar nevoit să pună jos oala pe care o ținea în mână ca să-și poată scoate batista.

Am fost atât de dezamăgit încât m-a apucat deodată o furie cumplită. Și am început și eu să zgudui gratiile, să-mi arăt dinții și să înjur în toate limbile pe care le cunoșteam. După ce mi-am epuizat repertoriul de invective am continuat să urlu sunete nedesluite. De data asta însă gorilele s-au mulțumit să ridice disprețuitor din umeri.

Reușisem totuși să atrag atenția asupra mea. La plecare s-au întors în mai multe rânduri ca să mă examineze. Când, sleit de puteri, m-am potolit în sfârșit, am văzut cum unul din cei doi maimuțoi scoate un carnețel din buzunar și își însemnează ceva, nu înainte de a-și fi notat însă cu grijă un semn grafic ce figura pe o tăbliță deasupra cuștii mele și care reprezenta probabil o cifră.

Plecară. Ceilalți prizonieri pe care demonstrația mea îi adusesese pentru câțva timp într-o stare de agitație, se apucară iarăși de mâncat. Nu mi-a rămas nici mie altceva de făcut decât să mă mănânc și să mă odihnesc, în așteptarea unui prilej mai favorabil de a-mi dezvălui nobila obârșie. Am mai înghițit o strachină de terci și câteva fructe suculente, în cușca din fața mea, Nova se oprea uneori din mestecat ca să-mi arunce o privire furișă.

XIII

Am fost lăsați în pace tot restul zilei. Seara, după ce ne-au mai adus o dată de mâncare, gorilele au stins luminile și au plecat. Am dormit puțin în noaptea aceea, nu pentru că n-ar fi fost cușca suficient de confortabilă — așternutul de paie era destul de gros și forma un culcuș acceptabil — dar înghebam tot felul de planuri pentru a intra în legătură cu aceste maimuțe. M-am jurat să nu mă mai las stăpânit de furie și să caut cu neobosită răbdare toate ocaziile de a-mi dovedi capacitățile intelectuale. Cei doi paznici cu care avusesem de-a face erau probabil niște subalterni mărginiți, incapabili să interpreteze inițiativele mele; o fi existând însă cu siguranță și alte maimuțe mai cultivate.

Mi-am dat seama, chiar de a doua zi dimineața, că această speranță nu era deșartă. Eram treaz de vreo oră. Cei mai mulți dintre tovarășii mei se învârteau neîncetat în

cușca lor, așa cum fac unele animale în captivitate. Când m-am dumerit ca de o bună bucată de vreme, fără să-mi dau seama, procedez și eu la fel, mi-a fost ciudă și m-am silit să stau jos în fața grătilor, într-o atitudine cât mai umană, cât mai gânditoare cu putință. Tocmai atunci s-a deschis ușa de pe culoar și a intrat un nou personaj însoțit de cei doi paznici. Era un cimpanzeu femelă și am înțeles, după respectul cu care se poartă gorilele față de dânsa, că ocupă o funcție importantă în aceasta instituție.

Paznicii îi raportaseră, fără îndoială, despre mine căci de cum a intrat pe ușă, maimuțoaica a pus o întrebare unuia din ei iar acesta a arătat cu degetul în direcția mea. Atunci s-a îndreptat direct spre cușca mea.

Am observat-o cu luare aminte în timp ce se apropia. Purta și ea un halat alb dar de o croială mai elegantă decât aceea a gorilelor, strâns în talie cu un cordon și cu mâneci scurte care scoteau la iveală două brațe lungi și agile. Ceea ce in-a frapat însă a fost mai cu seamă privirea ei deosebit de vioaie și de inteligentă. Am socotit că e de bun augur pentru viitoarele noastre relații. Mi s-a părut foarte tânără în pofida zbârciturilor, inerente condiției sale maimuțești, care încadrau boticul ei alb. Ținea în mână o servietă de piele.

Se opri în fața cuștii mele și începu să mă examineze în timp ce scotea un stilou din servietă.

— Bună ziua, doamna, îi spusei eu, înclinându-mă.

Rostisem aceste cuvinte cu vocea mea cea mai blândă. Chipul ei exprimă o profundă mirare dar își păstră înfățișarea gravă, impunând chiar tăcere, cu un gest autoritar, gorilelor care începuseră iar să rânjească prostește.

— Doamnă sau domnișoară, continuai eu încurajat, îmi pare rău că sunt nevoit să mă înfățișez dumneavoastră în asemenea împrejurări și în acest costum. Vă rog să credeți că nu obișnuiesc...

Am mai spus tot felul de prostii, căutând doar cuvinte care să se potrivească cu tonul politicos pe care hotărâsem să-l adopt. Când am terminat, încheindu-mi cuvântarea cu zâmbetul cel mai amabil cu putință, mirarea ei s-a transformat în stupeoare. Genele-i clipiră de câteva ori la rând și cutele de pe frunte i se încrețiră. Căuta fără îndoială cu încordare o soluție la o problemă dificilă, îmi zâmbi și ea și am avut intuiția că începe să bănuiască o parte din adevăr.

În timp ce se petrecea această scenă, oamenii din cuști se uitau la noi fără a manifesta însă atitudinea arțăgoasă pe care le-o stârnea de obicei sunetul vocii mele. Dădeau semne de curiozitate. Își încetară unul după altul febrila lor plimbare circulară și veniră să-și lipească obrazul de grătii ca să ne poată vedea mai bine. Numai Nova părea furioasă și se agita tot timpul.

Maimuțoaica scoase un stilou din buzunar și scrise câteva rânduri în caietul ei. Apoi, ridicând capul și întâlnind iarăși privirea-mi îngrijorată, îmi zâmbi din nou. Atitudinea ei m-a încurajat să mai fac un gest prietenos. Am băgat brațul printre grătii și i-am întins mâna cu palma deschisă. Gorilele au tresărit și au schițat o mișcare ca să intervină, dar maimuțoaica, a cărei primă reacție a fost totuși să se dea înapoi — și-a revenit, i-a oprit cu o scurtă poruncă și, privind-mă tot timpul drept în ochi, și-a întins și ea brațul păros, cam tremurând, spre mine. Am rămas nemișcat. S-a apropiat și mai mult și și-a pus mâna, cu de-gețele nemăsurat de lungi, pe încheietura mâinii mele. Am simțit fiorul ce-o cuprinde la acest contact. M-am străduit să nu fac nici o mișcare care s-o poată speria. M-a bătut ușor pe mână, mi-a mângâiat brațul și apoi s-a întors către asistenții ei cu un aer triumfător.

Mă sufocam de emoție. Eram din ce în ce mai încredințat că speranța mi se împlinește, că tânără maimuță începe să recunoască nobila-mi obârșie. Când la un moment dat s-a adresat, pe un ton poruncitor, uneia din gorile, am fost atât de nebun să

cred că acuși îmi vor deschide cușca în lături, prezentându-mi chiar și scuze. Dar vai, nu de asta era vorba ! Paznicul s-a scormonit prin buzunare și a scos un obiect alb de mici dimensiuni pe care l-a întins șefei sale. Aceasta mi l-a pus ea însăși în mână însoțind acest gest cu un zâmbet fermecător. Era o bucățică de zahăr.

O bucățică de zahăr ! Eram atât de dezamăgit, m-am simțit deodată atât de descurajat față de această umilitoare recompensă, încât eram cât pe ce să i-o azvârl în obraz. Mi-am adus însă aminte la timp de înțeleaptă hotărâre pe care o luasem cu puțin timp înainte și am căutat să-mi păstrez calmul. Am luat bucățica de zahăr, m-am înclinat și am ronțăit-o cu aerul cel mai inteligent posibil.

Aceasta a fost prima mea luare de contact cu Zira, căci după cum aveam să aflu puțin mai târziu, așa o chema pe tânăra maimuțoaică. Era șefa serviciului unde fusesem adus. În ciuda decepției pe care am încercat-o, comportarea ei îmi dădea multă speranță și parcă ceva îmi spunea că voi reuși să stabilesc o legătură cu dânsa. A avut o lungă convorbire cu paznicii și mi s-a părut că le dă instrucțiuni în legătură cu mine. Apoi și-a continuat vizita inspectând și celelalte cuști.

Examina cu atenție pe fiecare din noii veniți și își lua notițe, mai succinte decât pentru mine. Niciodată nu s-a încumetat să atingă pe vreunul din ei. Cred că m-ar fi cuprins invidia dacă ar fi făcut așa ceva. Încercam un sentiment de mândrie considerându-mă un subiect excepțional, singurul demn ide un tratament privilegiat. Când am văzut că se oprește în fața cuștii cu copii și le aruncă și lor bucățele de zahăr, m-a cuprins o ciudă cumplită, o ciudă cel puțin egală cu aceea a Novei care, după ce-și arătase dinții maimuțoaicei, se culcase, furioasă, cu spatele la mine.

XIV

A doua zi a trecut ca și prima. Maimuțele tot nu s-au ocupat de noi; s-au mulțumit doar să ne aducă de mâncare. Eram tot mai nedumerit în ce privește rolul acestei instituții ciudate când, în ziua următoare, am început să fim supuși unui șir de teste a căror simplă amintire mă umilește astăzi, dar care atunci m-au mai sustras de la preocupările mele.

Primul test mi s-a părut la început destul de straniu. Unul din paznici s-a apropiat de mine în timp ce tovarășul lui opera în fața altei cuști. Maimuțoiul meu ținea o mână ascunsă la spate iar în cealaltă avea un fluiet. S-a uitat țintă la mine ca să-mi atragă atenția, a dus fluietul la gură și a emis un șir de sunete ascuțite; asta timp de cel puțin un minut. Apoi a scos cealaltă mână la iveală, arătându-mi cu ostentație una din bananele acelea a căror savoare o apreciasem și de care toți oamenii erau mari amatori. Ținea banana în fața mea, continuând totodată să mă observe.

Am întins mână dar banana era prea departe ca s-o pot atinge și gorila n-avea de gând să se apropie de mine. Părea decepționată, se aștepta parcă la o altă reacție din partea mea. După câțiva timp, s-a plictisit așteptând, a ascuns din nou banana și s-a apucat iarăși să fluiere. Nervos, intrigat de toată această maimuțăreală, eram cât pe ce să-mi pierd răbdarea când mi-a arătat din nou banana, tot la o distanță inaccesibilă. Am reușit totuși să-mi păstrez calmul, încercând să ghicesc ce anume așteaptă de la mine, căci părea din ce în ce mai mirat, ca și cum aș fi avut o comportare anormală. A repetat aceeași scenă de vreo cinci sau șase ori apoi, descurajat, a trecut la altă cușcă.

Am încercat un adevărat sentiment de frustrare când am constatat că vecinul meu, iar apoi prizonierul următor, capătă fiecare câte o banană și încă de la prima încercare. Am urmărit îndeaproape pe celălalt maimuțoi care îndeplinea același ceremonial în fața cuștilor de vizavi, întrucât ajunsese la cușca unde se afla Nova, am putut observa toate reacțiile ei. Fluietă, apoi agită o banană, ca și colegul lui. Tânăra începu imediat să se

frământate dând din fălci și...

Se făcu deodată lumină în mintea mea. Nova, încântătoarea Nova, începuse să saliveze din abundență la văzul acestei bunătați, ca un câine căruia i se arată o bucățică de zahăr. Asta și aștepta gorila, atât pentru ziua de astăzi, îi aruncă fructul atât de jinduit și trecu la altă cușcă.

Da, înțelesesem, și ce mândru eram ! Urmasem pe vremuri niște cursuri de biologie și lucrările lui Pavlov nu constituiau nici o taină pentru mine. Era vorba să se experimenteze aici asupra oamenilor reflexele pe care el le studiase asupra câinilor. Și eu, eu care fuseseam atât de stupid cu câteva clipe în urmă, acum, cu rațiunea și cultura mea au numai că înțelegeam semnificația acestui test, ci puteam chiar să prevăd cele ce vor urma. Timp de câteva zile, poate, maimuțele vor proceda astfel: fluierături, apoi prezentarea unuia din alimentele preferate, acesta provocând salivația subiectului respectiv. După o anumită perioadă, o simplă fluierătură va produce același efect. Oamenii vor dobândi reflexe condiționate, ca să folosim limbajul științific.

Mă tot felicitam de perspicacitatea mea și ardeam de dorința de a mă făli cu ea. Profitând de faptul că gorila trecea iarăși prin fața cuștii mele, după terminarea experiențelor, am căutat în fel și chip să-i atrag atenția. Am lovit barele de fier, am făcut gesturi largi arătând spre gura mea astfel încât până la urmă a binevoit să înceapă din nou experiența. Atunci, chiar de la prima fluierătură și cu mult înainte să-mi arate banana, am început să salivez, să salivez cu furie, cu frenezie, să salivez eu, Ulysse Merou, de parcă de asta ar fi depins viața mea — atâta plăcere îmi făcea să-i dovedesc cât sunt de inteligent.

De fapt, gorila părea foarte încurcată, își chemă colegul și stătu mult de vorbă cu el, ca în ajun. Nu era greu să ghicești raționamentul simplist al acestor nătărăi: iată un om care acum câteva clipe nu avea nici un reflex și care deodată a dobândit reflexe condiționate, când pentru ceilalți e nevoie de atâta timp și de atâta răbdare ! îmi era milă de neputința lor intelectuală care nu le permitea să tragă singura concluzie justă : un progres atât de brusc nu putea avea decât o singură explicație — existența conștiinței. Eram convins că Zira s-ar fi dovedit mai subtilă.

Înțelepciunea și excesul meu de zel au avut însă cu totul alt rezultat decât acela pe care-l speram. Paznicii mei au plecat omițând să-mi dea banana pe care a mâncat-o chiar unul din ei. Ce nevoie mai aveau să mă răsplătească de vreme ce scopul fusese atins și așa !

S-au întors a doua zi cu alte accesorii. Unul din ei ținea în mână un clopoțel, iar celălalt împingea un cărucior pe care era montat un aparat ce semăna cu un magnetou. De data asta, edificat asupra genului de experiențe la care urmam să fim supuși, am înțeles ce au de gând să facă cu aceste instrumente chiar înainte să le pună în funcțiune.

Începură cu vecinul Novei, o namilă de om cu privirea deosebit de tâmpă care se apropiase de grilaj și cuprindea cu ambele mâini barele de fier, așa cum făceam toți când treceau temnicerii. Una din gorile a început să agite clopoțelul care emitea un sunet grav în timp ce cealaltă racorda un fir al magnetoului la una din gratiile de fier ale cuștii. După ce clopoțelul a sunat o bună bucată de vreme, al doilea operator a început să învârtească manivela aparatului. Omul a sărit brusc înapoi, scoțând țipete jalnice.

Au repetat de câteva ori experiența cu același individ, acesta fiind ademenit de fiecare dată cu ajutorul unui fruct să se lipească de gratii. Știam că scopul era de a-l face să sară înapoi de îndată ce va auzi sunetul clopoțelului și înainte de a se produce descărcarea electrică (tot un reflex condiționat); scopul n-a fost însă atins în ziua aceea căci psihismul omului nu era suficient de dezvoltat ca să-i permită să facă o legătură între cauză și efect.

Eu în schimb îi așteptam, rânjind sarcastic în sinea mea, nerăbdător să le arăt

deosebirea dintre instinct și inteligența. Chiar la primul sunet al clopoțelului, am luat brusc mâna de pe barele de fier și m-am dat înapoi până la mijlocul cuștii. În același timp mă uitam țintă la ei și zâmbeam ironic. Gorilele încrunțară sprâncenele. Nu mai râdeau de loc de comportarea mea și am avut chiar impresia că pentru prima oară parcă bănuiau că-mi bat joc de ele.

Aveau totuși de gând să repete experiența când atenția le-a fost distrasă de sosirea unor noi vizitatori.

XV

Trei indivizi înaintau de-a lungul culoarului : Zira, cimpanzeul-femelă, și alți doi maimuțoi dintre care unul era, în mod evident, o înaltă personalitate.

Era un urangutan, primul din această specie pe care-l vedeam pe planeta Soror. Era mai mic de stat decât gorilele și cam adus de spate. Brațele lui erau relativ mai lungi, astfel încât mergea adeseori sprijinindu-se în mâini — ceea ce nu li se întâmpla decât rareori celorlalte maimuțe. Aveam astfel ciudata impresie că înaintează folosindu-se de două bastoane. Capu-i, înfundat între umeri, era împodobit cu un păr lung arămiu, iar fața-i era înțepenită într-o expresie de pedantă meditație. Parcă aveam în față un bătrân pontif, venerabil și solemn. Și costumele lui se deosebeau foarte mult de îmbrăcămintea celorlalte maimuțe: o redingotă lungă, neagră, al cărei rever era împodobit cu o steluță purpurie și niște pantaloni în dungă, albe și negre — totul destul de prăfuit.

O maimuță scundă, de sex femeiesc — din neamul cimpanzeilor — mergea în urma lui, purtând o servietă voluminoasă. După atitudinea ei, părea să-i fie secretară. Cred că cititorul nu se mai miră dacă menționez atât de des unele atitudini și expresii semnificative ale acestor maimuțe. Jur că orice ființă cu judecată, văzând acest cuplu, ar fi tras, ca și mine, concluzia că e vorba de un bătrân savant și de umila lui secretară. Sosirea lor mi-a permis să constat o dată mai mult că printre maimuțe exista, pare-se, un simț destul de dezvoltat al ierarhiei. Zira manifesta un vădit respect față de marele șef. Cele două gorile s-au repezit în întâmpinarea lui de îndată ce l-au zărit și i s-au închinat cu mare plecăciune. Urangutanul le-a răspuns printr-un mic semn neglijent cu mâna.

S-au îndreptat direct spre cușca mea. Nu eram oare exemplarul cel mai interesant din tot acest lot ? L-am întâmpinat pe șef cu zâmbetul meu cel mai prietenos și i-am adresat următoarele cuvinte pe un ton emfatic :

— Dragă urangutane ! Dacă ai ști cât sunt de fericit să mă aflu în sfârșit în prezența unei făpturi cu o înfățișare din care emană atâta înțelepciune și inteligență ! Sunt convins că noi doi ne vom înțelege de minune.

„Dragul urangutan" tresărise la sunetul vocii mele. Se scarpină îndelung după ureche, în timp ce ochii-i bănuitor iscodeau cușca de parcă ar fi

presimțit vreun șiretlic. Cu caietul în mână, Zira reciti însemnările pe care le luase despre cazul meu. Insista, dar era clar că urangutanul refuza să se lase convins. Rosti vreo două sau trei sentințe bombastice, ridică de câteva ori din umeri, clătină din cap, apoi puse mâinile la spate și începu să se plimbe încolo și înapoi pe culoar, trecând de câteva ori prin fața cuștii mele și aruncându-mi priviri destul de puțin binevoitoare. Celelalte maimuțe așteptau hotărârile sale, păstrând o respectuoasă tăcere.

Respectul acesta era însă numai aparent căci surprinzând un semn furios pe care una din gorile îl făcea celorlalte, și asupra căruia nu putea exista nici o îndoială, am înțeles că-și băteau joc de șeful cel mare. Atitudinea pe care o adoptase urangutanul față de mine mă încredinșase. De aceea, văzând că și celelalte maimuțe îl iau peste picior, m-am gândit să joc și eu o mică scenă menită să-l convingă de inteligența mea. Am început

să măsoar cușca în lung și-n lat, cu pași mari, imitându-i mersul, gârbovit, cu mâinile la spate, cu sprâncenele încruntate într-un aer de adâncă meditație.

Cele două gorile leșinau de râs și nici măcar Zira nu și-a putut păstra seriozitatea, în ce privește secretara, a fost nevoită să-și vâre boticul în servietă ca să-și ascundă ilaritatea. M-am felicitat pentru această demonstrație până în clipa când mi-am dat seama că este periculoasă. Observându-mi mimica, urangutanul se înfurie și rosti cu glas tăios câteva cuvinte aspre care restabiliră numaidecât ordinea. Apoi, se opri în fața mea și începu să-și dicteze observațiile secretarei.

Dicta de foarte multă vreme, subliniindu-și fiecare frază cu gesturi pompoase, începea să mi se facă lehamite de atâta orbire și hotărâi să-i dau o nouă dovadă a capacităților mele intelectuale, întinzând mâna în direcția lui, rostii cât mai corect cu putință :

— Mi Zaius.

Observasem că toți subalternii i se adresau începând cu aceste cuvinte. „Zaius”, după cum aveam să aflu mai târziu, era numele pontifului iar „mi” — un titlu onorific.

Maimuțele au încremenit. Le-a pierit cheful de râs, în special Zirei, care mi s-a părut extrem de tulburată, mai ales când am adăugat, îndreptându-mi degetul în direcția ei : Zira — alt nume pe care-l reținusem și care nu putea fi decât al ei. În ce-l privește pe Zaius, a devenit foarte nervos și a început iarăși să umble pe culoar, clătănându-și din nou neîncrezător capul.

După ce în sfârșit s-a potolit, a poruncit să se repete, în prezența lui, toate testele la care fusesem supus încă din ajun. M-am descurcat ușor. Am salivat chiar de la prima fluierătură. Am sărit înapoi când a sunat clopoțelul. M-a pus să repet de vreo zece ori această ultimă experiență, dictând secretarei nesfârșite comentarii.

Pe la sfârșit, mi-a venit o idee. În momentul când gorila agita clopoțelul, am desprins clema care asigură legătura electrică cu gratiile mele și am aruncat firul în afară. Apoi cu mâinile bine prinse de zăbrele nu m-am mai mișcat din loc, în timp ce al doilea paznic, care nu observase isprava mea, se căznea să învârtă manivela magnetoului, devenit inofensiv.

Eram foarte mândru de această inițiativă care Trebuia să constituie o dovadă incontestabilă de înțelepciune pentru orice ființă cu judecată. De fapt, atitudinea Zirei mi-a dovedit că ea cel puțin era profund impresionată. Mă privi cu ochi deosebit de pătrunzători și boticul ei alb se coloră în roz, ceea ce, după cum aveam să aflu mai târziu, este un semn de emoție la cimpanzei. Dar nimic nu-l putea convinge pe urangutan. Maimuțoiul ăsta (afurisit începu iarăși să ridice din umeri într-un chip foarte neplăcut și să dea din cap cu înverșunare când Zira i se adresă. Era un savant cu metodă; nu-i plăcea să fie dus de nas. Dădu alte instrucțiuni gorilelor și fui supus unui nou test care era o combinație a primelor două.

Îl cunoșteam și pe ăsta. Văzusem chiar în unele laboratoare practicându-se asemenea teste pe câini. Scopul lor era de a-l dezorienta pe animal, de a-i provoca tulburări nervoase combinând două reflexe. Una din gorile a început să fluiera, făgăduind astfel o recompensă, în timp ce cealaltă își agita clopoțelul, ceea ce prevestea o pedeapsă. Mi-am adus aminte de concluziile unui mare biolog în legătură cu asemenea experiențe: el spunea că amăgind astfel un animal i se pot provoca tulburări emoționale ce seamănă foarte mult cu nevroza omului și chiar uneori fenomene de demență, dacă aceste experiențe sunt repetate mai des.

M-am ferit bineînțeles să cad în această capcană; prefăcându-mă că ascult cu deosebită atenție mai întâi fluierăturile, apoi sunetul clopoțelului, m-am așezat la o distanță egală de cele două surse de zgomot, cu bărbia sprijinită în căușul palmei, în atitudinea tradițională a cugetătorului. Zira nu s-a putut stăpâni și a bătut din palme.

Zaius a scos o batistă din buzunar și și-a șters fruntea.

Transpira, dar nimic nu-i putea zdruncina stupidul scepticism. Mi-am dat bine seama după mutra lui, la sfârșitul discuției vehemente pe care a avut-o cu Zira. Apoi a mai dictat niște note secretarei, a dat instrucțiuni amănunțite Zarei, care le-a ascultat cu un aer nemulțumit, și în cele din urmă a plecat, nu înainte de a-mi arunca însă o ultimă privire încruntată.

Zira s-a adresat celor două gorile și am înțeles imediat că le poruncește să mă lase în pace, cel puțin până la sfârșitul zilei, căci ele au plecat cu tot calabalâcul. Când a rămas singură cu mine, s-a apropiat de cușca mea și m-a examinat din nou în tăcere, o bună bucată de vreme. Apoi, cu un gest spontan, mi-a întins laba prietenește. I-am strâns-o cu emoție, șoptind cu glas blând numele ei. Am înțeles, după roșcata care i-a acoperit boticul, că este adânc mișcată.

XVI

Câteva zile mai târziu Zaius s-a întors și vizita lui a fost semnalul unor mari răsturnări în rânduiala sălii. Dar trebuie să povestesc mai întâi cum am reușit în acest interval de timp să mă mai evidențiez în ochii maimuțelor.

A doua zi după prima inspecție a urangutanului, am fost copleșiți de o avalanșă de noi teste; cel dintâi — când ni s-a adus masa. În loc să lase alimentele pe jos în cușcă, așa cum procedau de obicei, Zoram și Zanam, cele două gorile ale căror nume le aflasem până la urmă, le-au ridicat în niște coșuri până în tavan, folosind un sistem de scripeți cu care erau înzestrate toate cuștile. Totodată au lăsat în fiecare celulă patru cuburi de lemn destul de voluminoase. După aceea s-au tras înapoi și au observat reacția noastră.

Ți-era mai mare mila să vezi mutra dezamăgită și nedumerită a tovarășilor mei de suferință, încercau să sară, dar nici unul nu putea atinge coșul. Unii s-au cățarat de-a lungul gratiilor dar când ajungeau sus degeaba întindeau mâna, căci tot nu puteau apuca alimentele care erau departe de pereții laterali. Mi-era rușine de negliobia acestor oameni. Cred că nu e nevoie să spun că am rezolvat imediat această problemă. Era de ajuns să așezi cele patru cuburi unul peste altul, să te urci pe acest eșafodaj și să desprinzi coșul din cui. Ceea ce am și făcut, ascunzându-mi mândria sub un aer de prefăcută indiferență. Nu era genial, dar am fost singurul care s-a arătat atât de subtil. Admirația vădită a lui Zoram și a lui Zanam mi-a mers drept la inimă.

Am început să mănânc fără a-mi ascunde disprețul față de ceilalți prizonieri care erau incapabili să-mi urmeze exemplul, deși fuseseră martorii isprăvii mele. Nici măcar Nova nu m-a

putut imita în ziua aceea, cu toate că am repetat de mai multe ori, special pentru ea, întreaga operație. A încercat totuși — era cu siguranță una din cele mai inteligente din grupul nostru. A căutat să pună un cub peste altul dar l-a așezat strâmb, s-a speriat când a căzut și s-a ascuns într-un colț al cuștii. Această fată, de o agerime și de o suplețe deosebite, ale cărei gesturi erau toate de o desăvârșită armonie, era, ca și toți ceilalți de altfel, de-o stângăcie inexplicabilă de îndată ce trebuia să mânuiască un obiect. Totuși, după două zile a învățat să execute această operație.

În dimineața aceea mi-a fost însă milă de ea și i-am aruncat printre zăbrele două dintre cele mai frumoase fructe. Acest gest mi-a adus o dezmierdare din partea Zirei, care tocmai intrase. Mi-am rotunjit spinarea ca o pisică sub laba-i păroasă, spre marea nemulțumire a Novei pe care asemenea familiarități o înfuriau și care începu imediat să se agite și să geamă.

M-am remarcat și în multe alte împrejurări, dar mai ales am reușit, ascultând cu

atenție, să rețin câteva cuvinte -simple din limbajul maimuțesc și să le înțeleg sensul. Făceam exerciții de pronunțare când Zira trecea în fața cuștii mele și ea părea din ce în ce mai uimită. Ajunsesem tocmai în acest stadiu când a avut loc a doua inspecție a lui Zaius.

Era și de data asta escortat de 'secretara lui dar mai era însoțit și de un alt urangutan, solemn ca și el, decorat ca și el și cu care stătea de vorbă de la egal la egal. Mi-am închipuit că e vorba de un confrate, chemat în consultație pentru a examina cazul straniu pe care-l constituiam. Au început o lungă discuție în fața cuștii l mele, împreună cu Zira, care li se alăturase. Maimuțoaica vorbi îndelung și cu înflăcărare. Știam că-mi susține cauza, scoțând în evidență agerimea excepțională a minții mele, de care nimeni nu se mai putea îndoii. Intervenția ei n-a reușit decât să stârnească, la cei doi savanți, un zâmbet de neîncredere.

A trebuit iarăși «ă mă supun, în fața lor, testelor pe care le executasem cu atâta îndemânare. Ultimul din ele consta în deschiderea unei cutii închisă cu nouă sisteme diferite de încuietori (zăvor, știft, cheie, cârlig etc...) Pe Pământ, Kinnaman dacă nu mă înșel, inventase un asemenea dispozitiv pentru a evalua discernământul maimuțelor și aceasta era cea mai complicată problemă pe care au putut-o rezolva unele dintre ele. Probabil că această experiență era tot așa apreciată și aici — însă cu oameni. După câteva dibuiri, făcusem față cu cinste acestui test.

Acum însăși Zira mi-a întins cutia și am înțeles din privirea-i rugătoare că dorește din tot sufletul să fac o strălucită demonstrație, ca și cum propria-i reputație ar fi fost în joc. Mi-am dat toată silința !să-i fac pe plac și cât ai clipi din ochi am deschis cele nouă încuietori, fără cea mai mică șovăială. Dar nu m-am mulțumit cu atât. Am scos fructul cuprins în cutie și l-am oferit cu un gest galant maimuțoaicei. L-a primit roșind de emoție. Apoi mi-am etalat toate cunoștințele și am rostit cele câteva cuvinte pe care le învățasem, arătând cu -degetul obiectele respective.

De data asta mi se părea imposibil să mai poată avea cineva îndoieli asupra adevăratei mele origini. Dar vai! nu știam pe atunci cât de orbi sunt urangutanii! Au schițat din nou zâmbetul acela sceptic care mă scotea din sărite, au întrerupt-o pe Zira și au început iarăși să discute între ei. Mă ascultaseră ca pe un papagal. Simțeam că erau de acord să atribuie talentele mele unui fel de instinct •și unui ascuțit spirit de imitație. Adoptaseră probabil regula științifică pe care un savant de la noi o rezuma astfel: „In no case may we interpret an action as the outcome of the exercise of a higher psychological faculty if it can be interpreted as the outcome of one which stands lower in the psychological scale" <vezi nota>.

<nota 1>

Nu trebuie în nici un caz să interpretăm vreun act ca fiind consecința exercitării unei facultăți psihice superioare, dacă acest act poate fi interpretat ca fiind dictat de o facultate aflată pe o treaptă inferioară pe scara psihologica (engl.). (C. L. Morgan)

</nota>

Acesta era desigur sensul limbajului tor științific și începeam să spumeg de furie. Poate că nu m-aș fi putut stăpâni și aș fi izbucnit, dacă n-aș fi surprins o privire fugară pe care mi-a aruncat-o Zira. Era clar că nu este de acord cu ei și îi este rușine de cuvintele pe care le rostesc în fața mea.

În sfârșit, confratele lui Zaius s-a retras după ce a emis probabil o părere categorică asupra mea. Urangutanul meu s-a apucat atunci de alte treburi. A făcut înconjurul sălii, examinând amănunțit pe fiecare prizonier și dând noi instrucțiuni Zirei care le nota pe măsură ce el le formula. Mimica lui prevestea numeroase schimbări în

repartizarea noastră în cuști. Nu mi-a trebuit mult ca să pricep planul lui și să înțeleg rostul comparațiilor foarte clare pe care le făcea între caracteristicile unor bărbați și cele ale unor femei.

Nu mă înșelasem. Gorilele executau acum ordinele șefului cel mare transmise prin intermediul Zirei. Am fost repartizați câte un cuplu în fiecare cușcă. Ce diabolice încercări prevesteau oare aceste împerecheri ? Ce particularități ale rasei umane voiau oare să studieze aceste maimuțe, stăpânite de furia experimentărilor ? Cunoșteam destul de bine activitatea laboratoarelor biologice și de aceea bănuiam despre ce este vorba : pentru un savant care și-a luat drept câmp de investigație instinctele și reflexele, instinctul sexual este de un interes primordial.

Asta era deci! Acești demoni voiau să studieze pe noi, pe mine, care nimerisem în această turmă printr-o extravaganță a destinului, practicile amoroase ale oamenilor, metodele de apropiere a masculului și a femeii, felul cum se împreunează în captivitate, pentru a le compara, poate, cu diferite observații anterioare asupra acelorași oameni în libertate. Aveau poate de gând să efectueze și experimente de selecție sexuală ?

De îndată ce am înțeles intențiile lor, m-am simțit umilit ca niciodată și am făcut în sinea mea legământ că mai bine sa mor decât să mă pretez la asemenea manevre degradante. Trebuie să mărturisesc însă că rușinea mi-a scăzut în proporții simțitoare, deși hotărârea mi-a rămas tot atât de neclintită, când am văzut femeia pe care știința mi-o hărăzise ca tovarășă. Era Nova. Mă simțeam chiar aproape dispus să-i iert bătrânului fanfaron nerozia și orbirea și n-am mai protestat de loc când Zoram și Zanam m-au apucat de mijloc și m-au zvârlit la picioarele nimfei torentului.

XVII

Nu voi povesti amănunțit scenele ce s-au petrecut în cuștile vecine în săptămânile care au urmat. Așa cum îmi închipuisem, maimuțele își puseseră în gând să studieze comportarea amoroasă a oamenilor și s-au apucat de treabă cu obișnuitul lor spirit metodic, notându-și cele mai mici amănunte, străduindu-se să provoace apropierea, intervenind uneori cu țepușele lor pentru a convinge un individ mai recalcitrant.

Începusem și eu să adun unele observații cu intenția de a împodobi reportajul pe care aveam de gând să-l public la întoarcerea mea pe Pământ; m-am plictisit însă repede căci n-am găsit nimic mai picant de reținut, nimic, cu excepția, poate, a felului straniu în care bărbatul făcea curte femeii înainte de a se apropia de dânsa. Executa un fel de dans nupțial, întocmai ca unele păsări de pe la noi; un dans lent, șovăitor, alcătuit din, pași - înainte, înapoi și în lături. Se mișca astfel într-un cerc ce se micșora tot mai mult, un cerc în centrul căruia se afla femeia, care se învârtea doar în jurul ei fără să se deplaseze. Am asistat cu interes la câteva asemenea demonstrații al căror ritual era, în linii mari, mereu același, cu excepția unor amănunte care puteau varia. În ce (privește împreunarea propriu-zisă care încheia aceste preliminarii, deși la început am rămas cam uluit văzându-mă martorul unor asemenea exhibiții, am ajuns, după scurtă vreme să nu le acord mai multă atenție decât ceilalți prizonieri. Singurul element surprinzător era gravitatea științifică cu care maimuțele le pânneau, notându-și întotdeauna cele mai mici amănunte în carnetul lor de însemnări.

Cu totul altă întorsătură au luat însă lucrurile când, dându-și seama că nu iau pane la aceste zbenquieli — așa mă jurasem și nimic nu m-ar fi putut determina să mă dau astfel în spectacol — gorilele și-au pus în cap să mă constrângă cu mijloace violente și au început să mă zădărescă printre gratii, împungându-mă cu țepușele lor, pe mine, Ulysse Merou, pe mine, un om creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu ! Am

protestat cu energie. Brutele acelea se încapățâneau, și nu știu ce s-ar fi întâmplat cu mine dacă nu și-ar fi făcut apariția Zira, căreia i-au raportat îndărătnicia mea.

A stat mult pe gânduri, apoi s-a apropiat de mine și privindu-mă cu ochii ei frumoși și inteligenți, m-a bătut ușor cu palma peste ceafa și mi-a ținut un mile discurs care, în închipuirea mea, suna cam așa :

— Bietule omuleț ! părea ea să spună. Ce ciudat ești ! Nu s-a pomenit niciodată ca vreunul din neamul tău să se poarte așa. Uită-te în jurul tău, ia pildă de la ceilalți. Fă ce îți se cere și ai să fii răsplătit.

A scos din buzunar o bucată de zahăr și mi-a întins-o. Eram disperat. Deci și ea mă considera un animal, e drept, poate ceva mai deștept decât ceilalți. Am refuzat, clătinând furios din cap, și m-am dus să mă întind în capătul celălalt al cuștii mele, departe de Nova care mă privea cu ochi neînțelegători.

Lucrurile n-ar fi mers mai departe dacă bătrânul Zaius nu și-ar fi făcut tocmai atunci apariția, mai înfumurat ca oricând. Venise să vadă rezultatul experiențelor sale și, așa cum obișnuia, s-a informat mai întâi de mine. Zira n-a avut încotro și a trebuit să-i aducă la cunoștință încapățânarea mea. A avut aerul foarte nemulțumit și s-a plimbat aproape un minut cu mâinile la spate, apoi a dat niște ordine pe un ton autoritar. Zoram și Zanam au deschis cușca, au scos-o de acolo pe Nova și mi-au adus în schimb o matroană de vârstă respectabilă. Pedantul ăla de Zaius, stupid și pretențios, pătruns de metode științifice, hotărâse să încerce aceeași experiență cu altă femeie.

Nu asta era însă nenorocirea cea mai mare și nici nu mă mai gândeam la trista soartă ce mă aștepta. O urmăream cu spaimă pe prietena mea Nova. M-am îngrozit văzând-o aruncată în cușca din fața mea, la cheremul unui bărbat lat în umeri, o matahală de om cu pieptul păros care a început imediat să se învâрте în jurul ei, pornind cu o ardoare frenetică ciudata paradă a dragostei pe care am descris-o mai sus. Îndată ce mi-am dat seama de intențiile acestei brute, am uitat înțeleptele mele hotărâri. Mi-am pierdut mințile și m-am purtat o dată mai mult ca un smintit, într-adevăr, turbam de mânie. Am început să urlu, să chelălăi precum oamenii de pe Soror. Mi-am manifestat furia întocmai ca ei, aruncându-mă asupra grătilor, mușcându-le, cu gura plină de bale, scrâșnind din dinți — pe scurt purtându-mă în chipul cel mai bestial.

Dar cel mai surprinzător a fost rezultatul cu l totul neașteptat al acestui scandal. Văzând atitudinea mea, Zaius zâmbi. Era prima dovadă de bunăvoință pe care mi-o manifesta. Recunoscuse în sfârșit comportarea tipică a oamenilor și se afla acum în elementul lui. Teza sa își găsea o l strălucită confirmare. Era atât de bine dispus încât a acceptat, în urma unei observații făcute de Zira, să revină asupra hotărârii lui și să-mi dea o ultimă șansă. Au scos-o pe matroana aceea îngrozitoare -din cușca mea și mi-au adus-o înapoi pe Nova, înainte ca bruta s-o fi atins. Grupul de maimuțe s-a dat atunci la o parte și au început cu toții să mă pândească de la oarecare distanță.

Ce-aș mai putea adăuga ? Aceste emoții zdrobiseră în mine orice rezistență. Simțeam că n-aș putea suporta imaginea nimfei mele dată pe mâna altui bărbat. M-am resemnat cu lașitate la victoria urangutanului care se bucura acum de șiretenia lui. Am schițat un pas timid de dans.

Da ! eu, unul din regii creațiunii, am început să mă rotesc în jurul iubitei' miele. Eu, culmea unei evoluții milenare, în fața tuturor acestor maimuțe adunate care mă urmăreau ou nesaț, a unui urangutan bătrân care-și dicta observațiile secretarei, în fața unui cimpanzeu femelă care zâmbea cu un aer binevoitor, în fața a două gorile tinere, eu, un om, invocând scuza unor împrejurări cosmice excepționale, profund convins în clipa aceea că există în ceruri și pe planete mai multe lucruri decât au visat vreodată cei mai înțelepți filozofi, eu, Ulysse Merou, am început asemenea unui păun, să execut în jurul încântătoarei Nova, dansul nupțial.

PARTEA A II-A

I

TREBUIE să mărturisesc acum că m-am adaptat cu o deosebită ușurință condițiilor de viață din cușca mea. Din punct de vedere material eram cât se poate de mulțumit: ziua, maimuțele erau foarte atente față de mine, iar noaptea împărțeam culcușul cu una din cele mai frumoase fete din cosmos. M-am deprins chiar atât de bine cu această situație, încât nici n-am simțit cât este de extravagantă și înjositoare, iar timp de peste o lună n-am făcut nici o încercare cât de cât mai serioasă ca să-i pun capăt. Abia am reușit să mai învăț câteva cuvinte din limbajul maimuțesc. N-am mai depus nici un efort pentru a intra în legătură cu Zira, astfel încât, chiar dacă a avut poate cândva intuiția naturii mele spirituale, se lăsase pesemne convinsă de Zaius și mă considera acum un om de pe planeta ei, adică un animal; un animal inteligent, poate, dar nicidecum înzestrat cu rațiune.

Superioritatea mea asupra celorlalți prizonieri, pe care n-o mai scoteam chiar atât în evidență încât să-mi sperii paznicii, făcea din mine subiectul cel mai strălucit al institutului. Mărturisesc — spre rușinea mea — că această cinste satisfăcea întru totul ambițiile mele prezente și mă umplea chiar de mândrie. Zoram și Zanam se arătau prietenoși cu mine, bucurându-se când zâmbeam, râdeam sau pronunțam câteva cuvinte. După ce au epuizat cu mine toate testele clasice, s-au străduit să născocească alte noi, mai subtile și ne bucuram împreună când găseam soluția problemei. Nu uitau niciodată să-mi aducă vreo prăjitură, pe care o împărțeam întotdeauna cu Nova. Eram o pereche privilegiată. Credeam, în înfumurarea mea, că tovarășa mea de cușcă își da seama de tot ceea ce datorează talentelor mele și petreceam o bună parte din timp umflându-mă în pene față de ea.

Și totuși într-o bună zi, după câteva săptămâni, m-a apucat un fel de greață. Să fi fost oare reflexul din privirea Novei care mi se păruse, în noaptea aceea, deosebit -de inexpressiv ? Sau, poate, bucățica de zahăr pe care mi-o oferise cu câteva clipe înainte Zira și care căpăta deodată un gust amar ? Fapt este că mi-a fost rușine de lașa mea resemnare. Ce ar gândi despre mine profesorul Antelle, dacă din întâmplare ar mai trăi și m-ar vedea în halul ăsta ? Gândul acesta mi-a devenit repede insuportabil și am hotărât să mă port chiar din clipa aceea ca un om civilizată.

Mângâind brațul Zirei, în semn de recunoștință, i-am luat din mână carnetul și stiloul. M-am împotrivit blânelor ei muștrări și, așezându-mă pe paie, m-am apucat să zăgrăvesc în câteva linii rezezi silueta Novei. Desenez destul de bine și, modelul inspirându-mă, am reușit să fac o schiță destul de bună pe care am întins-o maimuței.

Desenul acesta îi trezi din nou îndoielile despre mine și o văzui iarăși tulburată. I se înroși boticul și mă privi insistent, stăpânindu-și cu greu un fior. Văzând-o atât de buimăcită, luai înapoi cu un gest autoritar carnetul pe care de data asta mi-l cedă fără să mai protesteze. Cum de nu mă gândisem mai înainte la mijlocul acesta atât de simplu ? Adunându-mi amintirile din școală, trasai figura geometrică ce ilustrează teorema lui Pitagora. Alegerea mea n-a fost întâmplătoare. îmi aduceam aminte de un roman științifico-fantastic pe care-l citisem în tinerețe și în care un bătrân savant folosea acest procedeu pentru a intra în legătură cu ființele raționale de pe alta lume. Discutasem chiar despre asta, în cursul călătoriei noastre, cu profesorul Antelle care aprobase această metodă. Adăugase chiar, cuvintele sale îmi sunau încă proaspăt în ureche, că regulile lui Euclid fiind complet false erau pesemne, tocmai de aceea universale.

În orice caz, efectul produs asupra Zirei a fost extraordinar. Botul ei s-a făcut purpuriu și a scos o violentă exclamație. Nu și-a revenit decât atunci când s-au apropiat Zoran și Zanam, intrigați de atitudinea ei. A avut atunci o reacție care mi s-a părut curioasă : după ce mi-a aruncat o privire furișă, a ascuns cu grijă desenele pe care le făcusem cu câteva clipe înainte. A adresat câteva cuvinte gorilelor care au părăsit sala și am înțeles ca le-a îndepărtat -sub un pretext oarecare. Apoi s-a întors spre mine și mi-a strâns mâna; apăsarea aceasta avea însă cu totul altă semnificație decât atunci când mă dezmierda ca pe un tânăr animal care a reușit un exercițiu mai dificil. În sfârșit, mi-a întins carnețelul și stiloul cu un aer rugător.

Ea era acum nerăbdătoare să stabilească un contact, îi mulțumii în gând lui Pitagora și pornii mai departe pe calea geometriei. Pe o pagină din carnet am desenat cât mai corect cu puțință cele trei conice, cu axele și focarele lor : o elipsă, o parabolă și o hiperbolă. Apoi pe pagina de alături am trasat un con circular drept. Se știe ca din intersecția unui asemenea corp cu un plan rezultă una din cele trei conice, al cărei gen este în funcție de înclinația planului. Am făcut desenul în cazul elipsei și apoi, întorcându-mă la prima figură, am arătat cu degetul maimuței uluite curba corespunzătoare.

Mi-a smuls carnetul din mână, a desenat la rândul ei un con întretăiat de un plan cu altă înclinație și cu degetu-i lung mi-a arătat hiperbola. M-a cuprins o emoție atât de puternică încât mi-au venit lacrimi în ochi și i-am strâns convulsiv mâinile. Nova chelălăia de mânie în fundul cuștii. Instinctul n-o înșela asupra semnificației acestor efuziuni. O comuniune spirituală se legase acum între Zira și mine, prin intermediul geometriei, încercam o satisfacție aproape senzuală și simțeam că și maimuța e adânc tulburată.

Cu un gest brusc își desprinsese mâinile din strânsoarea mea și ieși alergând din sală. Nu lipsi mult dar în acest scurt răstimp rămăsei ca pierdut într-un vis. Nici nu îndrăzneam să-mi ridic ochii la Nova, care se învârtea în jurul meu mârâind : mă simțeam parcă vinovat față de ea. Când s-a întors, Zira mi-a întins o coală mare de hârtie prinsă de o planșetă de desen. După câteva clipe de gândire am hotărât să dau o lovitură decisivă, într-un colț al colii am descris sistemul Betelgeusei, așa cum se înfățișase privirilor noastre când ne aflam încă în nava spațială, cu astrul uriaș în centru și cele patru planete în jurul lui. Am însemnat poziția exactă a planetei Soror și a micului ei satelit, i-am arătat-o cu degetul Zirei apoi mi-am îndreptat degetul în direcția ei. Mi-a făcut semn că a înțeles foarte bine.

Atunci, într-un alt colț al foii de hârtie, am desenat vechiul meu < sist6m solar, cu principalele sale planete. I-am arătat Pământul și am întors apoi degetul spre mine.

De data asta parcă nu se putea dumiri. A arătat și ea Pământul, apoi și-a îndreptat degetul spre cer. Am făcut un semn afirmativ. Era uluită și se căznea să priceapă. Ca să-i vin în ajutor am trasat o linie punctată de la Pământ la Soror și am desenat vasul nostru, la o altă scară, bineînțeles, pe această traiectorie. Parcă se făcu lumină în mintea ei. Eram acum sigur că a înțeles în sfârșit cine sunt și de unde vin. Tocmai în clipa când o nouă pornire de simpatie o apropia de mine, la capătul culoarului își făcu apariția Zaius care venea în obișnuita-i inspecție.

Zira aruncă în juru-i o privire îngrozită, înfășură repede coala de hârtie, vârî carnetul în buzunar și înainte ca urangutanul să se fi apropiat, dovedi să-și lipească un deget pe buze într-un gest rugător, îmi recomandă să nu mă dau de gol față de Zaius. Am ascultat-o fără să înțeleg însă motivul acestor mistere. Convins însă că de acum înainte am în ea o aliată, mi-am reluat atitudinea de animal inteligent.

II

Din ziua aceea, datorită Zirei, cunoștințele mele despre cultura maimuțelor și limba lor au făcut progrese rapide. Sub pretextul unor teste speciale noua mea prietenă reușea să mă vadă singură aproape în fiecare zi. S-a apucat să-mi facă educația învățându-mă limba ei și studiind-o în același timp pe a mea cu o rapiditate care mă uimea. N-au trecut nici două luni și eram în stare să discutăm despre subiecte foarte diferite. Am reușit să înțeleg încetul cu încetul spiritul planetei Soror și voi încerca acum să descriu trăsăturile principale ale acestei stranie civilizații.

De îndată ce am putut sta de vorbă cu Zira am orientat bineînțeles conversația spre subiectul principal al curiozității mele. Maimuța este oare într-adevăr singura ființă gânditoare, stăpânul acestei planete ?

- Dar ce-ți închipui tu ? se miră ea. Maimuța este bineînțeles 'singura creatură cu judecată, singura care, în afară de trup, mai are și suflet. Chiar cei mai materialști dintre savanții noștri recunosc esența supranaturală a sufletului maimuțesc.

Asemenea fraze mă făceau întotdeauna să tresar fără voie.

- Bine, Zira, dar atunci ce sunt oamenii ?

Vorbeam francezește căci, după cum am mai spus, a învățat mai repede limba mea decât am învățat-o eu pe a ei, și instinctiv ne-am tutuit. E drept că la început s-au ivit unele dificultăți de interpretare, căci cuvintele „maimuță” și „om” nu evocau pentru noi aceleași fapte; acest inconvenient a fost însă repede înlăturat. De fiecare dată când rostea cuvântul „maimuță”, traduceam în sinea mea : ființă superioară, culme a evoluției. Când vorbea despre oameni, știam că se referă la niște creaturi sălbatice, înzestrate cu un anumit spirit de imitație și prezentând unele analogii anatomice cu maimuțele, dar de un psihism embrionar și lipsite de conștiință.

- Abia acum o sută de ani, îmi explică ea pe un ton doctoral, am început să facem progrese remarcabile în cercetarea originii speciilor. Pe vremuri se credea că speciile sunt imuabile, că toate ființele au fost create cu trăsăturile și caracteristicile lor actuale de către un Dumnezeu atotputernic. Dar un șir întreg de mari gânditori, toți cimpanzei, au modificat în întregime concepțiile noastre în această problemă. Știm astăzi că speciile se transformă și că, după cât se pare, au avut toate o origine comună.

- Și vrei să spui că maimuța se trage din om ?

- Așa au crezut unii; dar problema e ceva mai complicată. Maimuțele și oamenii reprezintă două ramuri diferite oare, de la un anumit punct, au evoluat în direcții divergente: primele s-au ridicat treptat până la nivelul conștiinței, în timp ce ceilalți stagnau în animalitatea lor. De altfel, mulți urangutani continuă și azi să nege cu încăpățănare această evidență.

- Pomeneai adineauri, Zira, de... un șir de mați gânditori, toți cimpanzei ?

Redau această convorbire întocmai cum s-au desfășurat: săream de la una la alta căci, în setea mea de a afla cât mai multe, o antrenam pe Zira în numeroase și lungi digresiuni

- Mai toate descoperirile importante, afirmă ea cu vehemență, au fost făcute de cimpanzei.

- Există caste la maimuțe ?

- După cum ți-ai dat și tu seama, există trei neamuri distincte, fiecare cu caracteristicile lui proprii : cimpanzei, gorile și urangutani. Barierele de rasă, care existau odinioară, au fost desființate și vrajba pe care o stârneau s-a potolit datorită mai ales campaniilor duse de cimpanzei. Azi nu mai există, în principiu, nici o deosebire între noi.

- Dar majoritatea descoperirilor importante, insistai eu, au fost făcute de cimpanzei.

- Ăsta-i un fapt.

- Și gorilele ?

- Eh, sunt niște mâncători de carne, spuse ea ai dispreț. Erau pe vremuri mari boieri și mulți au păstrat gustul puterii. Le place să organizeze și să conducă. Adoră vânătoarea și viața în aer liber. Cei mai săraci se tocmesc la munci care necesită multă forță fizică.

- Dar urangutanii ?

Zira mă privi o clipă, apoi izbucni în râs.

- Ei reprezintă știința oficială, spuse ea. Faptul acesta l-ai constatat și tu și mă tem că vei avea multe alte prilejuri să-l verifici, învață o mulțime de lucruri din cărți. Sunt toți decorați. Unii sunt considerați adevărate somități într-o specialitate îngustă, care reclamă o foarte bună memorie. Altminteri...

Făcu un gest disprețuitor. N-am insistat, rezervându-mi dreptul să revin mai târziu asupra acestui subiect. Am readus-o la probleme mai generale. La rugămintea mea, Zira a desenat arborele genealogic al maimuței, așa cum fusese el reconstituit de cei mai de seamă specialiști. Semăna foarte mult cu schemele ce reprezintă, la noi, procesul evolutiv. Dintr-un trunchi oare se pierdea, la bază, în bezna necunoscutului, se desprindeau succesiv diferite ramuri : vegetale, organisme unicelulare, apoi celenterate, echinoderme; mai sus venea rândul peștilor, al reptilelor și, în sfârșit, al mamiferelor. Arborele se prelungea cu un ordin analog cu cel al primatelor noastre. De aici se desprindea o nouă ramură, aceea a oamenilor. Se oprea însă brusc, în timp ce tulpina centrală continua să se înalțe, dând naștere diferitelor specii de maimuțe preistorice cu nume barbare, ca să ajungă în cele din urmă la simius sapiens, care forma cele trei culmi ale evoluției : cimpanzeul, gorila și urangutanul. Era foarte clar.

- Creierul maimuței, continuă Zira, s-a dezvoltat și s-a perfecționat în timp ce creierul omului n-a suferit aproape nici o modificare.

- Dar cum se face că tocmai creierul maimuței s-a dezvoltat ?

Vorbirea fusese desigur un factor esențial. Dar de ce maimuțele vorbeau și nu oamenii ? Savanții aveau păreri deosebite în această privință. Unii invocau o misterioasă intervenție divină. Alții susțineau că maimuța este înzestrată cu rațiune datorită, în primul rând, faptului că are patru mâini îndemânatice.

- Având numai două mâini, cu degete scurte și neîndemânatice, spuse Zira, omul a fost probabil handicapat chiar de la naștere, a fost incapabil să progreseze și să capete cunoștințe exacte asupra lumii înconjurătoare. Din același motiv nu s-a putut niciodată folosi cu dibăcie de o unealtă... Da, o fi încercat el poate, cu stângăcie, în vremuri de demult... S-au găsit unele vestigii curioase. Se fac chiar acum numeroase cercetări în această direcție. Dacă te interesează, am să-ți lac cunoștință cu Cornelius. E mult mai în măsură decât mine să discute asemenea probleme.

- Cornelius ?

- Da, logodnicul meu, spuse Zira roșind. Un adevărat, un mare savant.

- Cimpanzeu ?

- Bineînțeles!... Da, conchise ea, asta-i părerea mea : faptul că suntem cvadrumani constituie unul din factorii cei mai importanți ai evoluției noastre spirituale. Aceasta ne-a permis; mai întâi să ne suim în copaci și astfel să concepem cele trei dimensiuni ale spațiului, în timp ce omul, lipit de pământ din cauza unei malformații fizice, lăncezea pe o suprafață plană. Am prins apoi gust de unealtă pentru că puteam să ne folosim de ea cu pricepere. Au urmat realizările și astfel am ajuns la înțelepciune.

Pe Pământ auzisem adeseori invocându-se argumente diametral opuse pentru a se

explica superioritatea omului. După ce m-am gândit bine, am ajuns însă la concluzia că raționamentul Zirei nu este nici mai mult, nici mai puțin convingător decât al nostru.

Aș fi vrut să continui această discuție și mai aveam de pus o sumedenie de întrebări, dar am fost întreruși de Zoram și Zanam care aduceau masa de seară. Zira mi-a urat în șoaptă noapte bună și a plecat.

Am rămas în cușca mea, singur cu Nova. Terminasem de mâncat. Gorilele plecaseră după ce stinseseră toate becurile afară de unul, cel de la intrare, care răspândea o lumină palidă. Mă uitam la Nova meditănd la tot ce aflasem în cursul zilei. Era evident că n-o putea suferi pe Zira și că discuțiile noastre o înciudau. La început protestase chiar, în felul ei, își încercase să se interpună între mine și maimuța, sărind prin cușcă, smulgând smocuri de paie și aruncându-le în capul intrusei. A trebuit să recurg la argumente mai energice ca să-o potolesc. După ce i-am tras câteva spaime răsunătoare peste fundu-i delicat, în sfârșit s-a astâmpărat. Mi-am îngăduit asemenea gesturi brutale aproape fără să-mi dau seama; mai târziu am avut remușcări, dar Nova nu părea supărată pe mine.

Efortul intelectual pe care-l făcusem ca să-mi însușesc teoriile evoluției maimuțești mă epuizase. Am fost fericit când am văzut-o pe Nova apropiindu-se de mine în penumbră și solicitând în felul ei dezmiertările semi-umane, semi-animale al căror cod îl elaborasem încetul cu încetul; un cod cu totul neobișnuit ale cărui reguli nu prezintă prea mult interes, alcătuit din compromisuri și din concesii reciproce față de uzanțele lumii civilizate și față de moravurile acestei umanități insolite ce trăia pe planeta Soror.

III

Era o zi mare pentru mine. Cedând rugămintelor mele, Zira acceptase să mă scoată din Institutul de înalte studii biologice acesta era numele instituției ca să facem o plimbare prin oraș.

Luase această hotărâre abia după lungi șovăieli. Mi-a trebuit multă vreme ca să-o pot convinge

definitiv de adevărata-mi origine. Cât timp eram împreună admitea această evidență, dar cum se afla departe de mine, începea iarăși să se îndoiască. O înțelegeam. Felul cum descriesem oamenii și mai ales maimuțele de pe Pământul nostru nu putea să n-o șocheze. Mi-a mărturisit ulterior că a preferat multă vreme să mă considere mai curând un vrăjitor sau un șarlatan decât să admită cele spuse de mine. Și totuși, în fața numeroaselor lămuriri și dovezi pe care i le tot aduceam, a căpătat în cele din urmă o deplină încredere în mine și s-a apucat să înjghebe tot felul de planuri pentru eliberarea mea, ceea ce, în treacăt fie zis, nu era de loc ușor. După cum mi-a explicat chiar în ziua aceea. Deocamdată însă, a venit să mă ia, imediat după-masă, la o plimbare.

Simțeam că îmi bate inima numai la gândul că mă voi găsi din nou în aer liber. Entuziasmul mi s-a mai domolit când mi-am dat seama că Zira are de gând să mă ducă de lesă. Gorilele m-au scos din cușcă, au închis ușa în nasul Novei și mi-au trecut în jurul gâtului o zgardă de piele de care era prins un lanț gros. Zira a apucat celălalt capăt și m-a tras după ea în timp ce un jalnic chelălăit al Novei îmi strângea inima. Când, înduioșat, am încercat să-o liniștesc cu un gest prietenos, maimuțoica s-a arătat parcă nemulțumită și m-a tras cam brutal de lanț. De când se încredințase că am o minte de maimuță, intimitatea mea cu această fată o contraria și o șoca.

Supărarea-i pieri de îndată ce am fost singuri în culoarul pustiu și întunecat.

- Presupun, spuse ea râzând, că oamenii de pe Pământul tău nu sunt deprinși să fie ținuți în lesă și plimbați de o maimuță ?

I-am confirmat că într-adevăr nu prea obișnuiau. Se scuză explicându-mi că dacă unii oameni domesticiți pot fi plimbați pe stradă fără să stârnească scandal, e totuși mai firesc să fiu legat. Mai târziu, dacă am să fiu într-adevăr docil, s-ar putea să mă scoată și fără lanț.

Uitând apoi în parte adevărata-mi natură, așa cum i se întâmpla de altfel destul de des, mi-a dat o mulțime de recomandatii care m-au umilit profund.

- Și vezi mai ales să nu te întorci cumva către trecători arătându-ți dinții, sau să zgârii vreun copil încrezător care ar vrea să te mângâie. N-am vrut să-ți pun botniță dar...

Se opri brusc și izbucni în râs.

- Vai, iartă-mă ! exclamă ea, uit mereu că ești deștept ca o maimuță.

M-a bătut prietenește pe umăr ca să-mi treacă supărarea. Veselia ei risipi proasta dispoziție care începuse să pună stăpânire pe mine. Îmi plăcea s-o aud râzând. Neputința Novei de a-și manifesta bucuria mă întrista uneori. Veselia maimuței m-a molipsit curând și pe mine. În penumbra vestibulului nici nu-i mai distingeam aproape trăsăturile, afară doar de capătul alb al boticului ei. Își pusese, ca să iasă în oraș, un taior elegant și o bonetă studentească care-i acoperea urechile. Uitai pentru o clipă de condiția-i maimuțească și o luai de braț. Gestul meu i s-a părut foarte firesc și nu s-a împotrivit. Am făcut așa câțiva pași, strânși unul lângă altul. La capătul culoarului, luminat de o fereastră laterală, și-a retras brusc brațul și m-a dat puțin la o parte. Și-a reluat înfățișarea serioasă și-a tras de lanț.

- Nu trebuie să te porți așa, mi-a spus ea cu răsuflarea întretăiată, în primul rând, sunt logodită și...

- Ești logodită !

Și-a dat și ea seama, o dată cu mine, de incoerența acestei observații în legătură cu familiaritatea mea. Încercă s-o întoarcă în timp ce boticul i se înroșea.

- Adică, vreau să spun că nimeni nu trebuie încă să bănuiască cine ești. Crede-mă, e în interesul tău.

M-am resemnat și, docil, m-am lăsat dus de lanț. Am ieșit.

Portarul Institutului, o gorilă mătăhăloasă în uniformă, a salutat-o pe Zira și ne-a lăsat să trecem, urmărindu-mă curios cu privirea. Pe trotuar am simțit că mă clatin, amețit de forfotă și orbit de strălucirea Betelgeusei, după cele peste trei luni de întemnițare. Trăgeam cu nesaț aerul calduț; în același timp îmi crăpa obrazul de rușine văzându-mă în pielea goală, în cușcă mă obișnuisem cu această situație, aici însă, pe stradă, sub ochii trecătorilor-maimuțe care mă priveau insistent, mă simțeam grotesc și indecent. Zira refuzase categoric să-mi dea haine. Spunea, și avea cu siguranță dreptate, că îmbrăcat așa fi fost și mai caraghios, căci așa fi semănat atunci cu oamenii aceia dresați care sunt prezentați la bălciuri. De fapt trecătorii întorceau capul nu pentru că eram gol, ci pentru că eram un om, adică o dihanie care stârnea pe stradă aceeași curiozitate ca un cimpanzeu într-un oraș din Franța. Adulții râdeau și-și vedeau apoi de drum Unii copii de maimuță s-au îngrămădit în jurul meu, încântați de spectacol. Zira m-a tras repede spre mașina ei, m-a așezat pe scaunul din spate, a luat loc la volan și m-a condus fără grabă de-a lungul străzilor.

Orașul acesta capitala unei importante regiuni maimuțești îl zărisem doar în treacăt în ziua sosirii mele, acum însă trebuia să mă resemnez cu strania priveliște ce se înfățișa privirilor mele : peste tot numai maimuțe maimuțe-pietoni, maimuțe-automobiliști, maimuțe-negustori, maimuțe aferate și maimuțe în uniformă însărcinate cu menținerea ordinii. Dacă fac abstracție de acest lucru, n-aș putea spune că orașul mi-a produs o impresie extraordinară. Casele semănau cu ale noastre; străzile erau, ca la noi, destul de murdare. Circulația era mai puțin intensă ca la noi. M-a frapat însă mai

ales felul cum traversau pietonii străzile. Nu existau pentru ei locuri marcate cu dungi albe, ci niște punți aeriene alcătuite dintr-o rețea metalică cu ochiuri mari de care se agățau cu cele patru mâini ale lor. Erau toți încălțați cu un fel de mănuși făcute din piele subțire care nu-i stinghereau de loc la apucat.

După ce m-a plimbat îndelung, astfel încât să-mi formeze o idee generală despre oraș, Zira și-a oprit mașina în fața unui grilaj înalt prin care se puteau vedea adevărate poienițe de flori.

- Asta-i parcul, îmi spuse ea. O să putem merge acum puțin pe jos. Aș fi vrut să-ți arăt și alte lucruri, muzeele noastre, de pildă, care sunt remarcabile; dar nu se poate încă.

Am asigurat-o că sunt fericit să-mi pot dezmoți picioarele.

- Și apoi, adăugă ea, aici o să fim liniștiți. E foarte puțină lume și e timpul să avem o discuție serioasă.

IV

- Am impresia că nu-ți dai seama la ce primejdii ești expus aici la noi.

- Am cunoscut unele din ele, dar cred că dacă aș da totul la iveală, și acum pot face acest lucru aducând dovezi convingătoare, maimuțele ar trebui să mă recunoască drept fratele lor spiritual.

- Ei, vezi tocmai aici greșești. Ascultă-mă...

Ne plimbam prin parc. Aleile erau aproape pustii și nu întâlniserăm decât vreo două sau trei perechi de îndrăgostiți cărora prezența mea nu le stârnea decât o curiozitate fugară. Eu, în schimb, îi observam cu nerușinare, ferm hotărât să nu scap nici un prilej de a mă informa asupra moravurilor maimuțești.

Se plimbau alene ținându-se de după mijloc, iar brațele lor lungi făceau din această îmbrățișare o împletitură deasă și complicată. Se opreau deseori la cotitura unei alei pentru a se săruta. Uneori, după ce aruncau o privire furișă în jurul lor, prindeau crengile joase ale unui copac și se desprindeau de suprafața solului. Procedau astfel fără a se desface din îmbrățișarea la, ajutându-se fiecare de un picior și o mână, cu o agilitate pe care o invidiam și dispăreau repede în frunziș.

- Ascultă-mă, spuse Zira. Șalupa ta îi povestisem amănunțit cum am reușit să debarcăm pe planetă șalupa ta a fost descoperită; sau în orice caz ceea ce a mai rămas după prădarea ei. Stârnește curiozitatea savanților noștri. Au recunoscut că n-a putut fi construită la noi.

- Nu construți asemenea aparate ?

- Da, dar nu chiar atât de perfecționate. Din câte am aflat de la tine, se pare că suntem încă mult în urmă față de voi. Totuși am lansat câțiva sateliți artificiali în jurul planetei noastre și ultimul din ei era chiar ocupat de o ființă vie: un om. Am fost nevoiți să-l distrugem în zbor căci nu-l mai puteam recupera.

- Da, înțeleg, spusei eu gânditor. Folosiți oamenii și pentru asemenea experiențe.

- Ce să-i faci !... Așadar, racheta voastră a fost descoperită.

- Dar nava noastră care gravitează de două luni în jurul Sororci ?

- N-am auzit nimic despre ea. Le-o fi scăpat astronomilor noștri; dar nu mă mai întrerupe și tu mereu. Unii dintre savanții noștri au emis ipoteza că șalupa a venit de pe altă planetă și că era locuită. N-au putut merge însă mai departe și bineînțeles nu le-a putut trece prin minte ca ființe inteligente ar putea avea o înfățișare umană.

- Dar trebuie să li se spună, Zira ! exclamai eu. Mi-e lehamite să tot trăiesc ca un prizonier, chiar în cea mai confortabilă cușcă, chiar îngrijit de tine. De ce mă ții ascuns ? De ce nu vrei să spui tuturor adevărul ?

Zira se opri, aruncă o privire în jurul nostru și puse mâna pe brațul meu.

- De ce ? Numai și numai în interesul tău procedez așa. îl cunoști pe Zaius ?

- Bineînțeles. Voiam tocmai să-ți vorbesc de el. Ei și?

- Ai observat ce efect au avut asupra lui primele tale încercări de a te manifesta ca o ființă rațională ? Știi că de o sută de ori am căutat să sondez ce intenții are cu tine și să-i sugerez oh, cu câtă prudență ! că, în ciuda aparențelor, nu ești poate un simplu animal ?

- Am văzut că aveai discuții foarte lungi și că nu prea erați de acord.

- E încăpățânat ca un catâr și prost ca un om ! izbucni Zira. Dar din păcate așa sunt aproape toți urangutanii. A decretat o dată pentru totdeauna că toate talentele tale se pot explica printr-un instinct animal foarte dezvoltat și nimic în lume nu l-ar putea face să-și schimbe părerea. Din nefericire, a și pregătit o ampla disertație despre cazul tău, în care încearcă să demonstreze că ești un om dresat, adică un om care a fost învățat să săvârșească unele acte fără să le înțeleagă, probabil în cursul unei captivități anterioare.

- Ce dobitoc !

- Da, dar el reprezintă știința oficială și este puternic. E una din cele mai mari autorități ale Institutului și toate rapoartele mele trebuie să treacă pe la el. Sunt convinsă că m-ar acuza de erezie științifică dacă aș încerca să dau totul în vileag despre tine, așa cum vrei tu. M-ar concedia. Asta n-ar fi încă nimic, dar știi ce ți s-ar putea întâmpla ?

- Ce poate fi mai trist decât să trăiești într-o cușcă ?

- Ingratule ! Nici nu știi la câte șiretlicuri a trebuit să recurg ca să nu te mute la secția encefalică ! Nimic nu l-ar mai putea reține dacă ai stărui în atitudinea ta de creatură conștientă.

- Ce-i aia secția encefalică ? întrebai alarmat.

- Acolo efectuăm unele operații foarte delicate asupra creierului : grefe, căutarea și excitarea centrilor nervoși; ablațiune parțială sau chiar totală.

- Și faceți aceste experiențe pe oameni ?

- Bineînțeles. Creierul omului, ca de altfel întreaga lui anatomie, seamănă cel mai mult cu al nostru. E un noroc pentru noi că natura ne-a pus la dispoziție un animal pe care putem studia propriul nostru corp. Omul ne servește și la mul-

te alte cercetări pe care le vei cunoaște treptat... Chiar acum efectuăm o serie întregă de experiențe de o deosebită importanță...

- Și care necesită un material uman considerabil.

- Da, considerabil. Tocmai de aceea, ca să ne reprovizionăm, facem toate aceste hăituieli în junglă. Din păcate, gorilele le organizează și nu le putem împiedica să se consacre divertismentului lor preferat și anume tragerea cu pușca. Foarte multe subiecte de experimentare sunt astfel pierdute pentru știință.

- E într-adevăr regretabil, admisei eu strângând din buze. Dar ca să revenim la modesta mea persoană...

- Înțelegi acum de ce am ținut să păstrez această taină ?

- Sunt deci condamnat să-mi petrec restul zilelor într-o cușcă ?

- Nu, dacă planul pe care l-am făcut va reuși. Dar nu trebuie să te dai de gol decât la momentul potrivit și când vei avea toate atuu-rile în mână. Iată care-i propunerea mea : peste o lună va avea loc Congresul anual al biologilor. E un eveniment de o importanță deosebită. Are acces în sală un public larg și sunt de față toți reprezentanții marilor ziare. Or, la noi, opinia publică e mai puternică decât Zaius, mai puternică decât toți urangutanii la un loc, mai puternică chiar decât gorilele. Asta-i șansa ta. Tocmai în fața acestui Congres, în plină ședință, va trebui să dai totul în vileag; căci ai să fii prezentat de Zaius care, așa cum ți-am mai spus, a pregătit un lung raport despre tine și despre faimosul tău instinct. Cel mai bine ar fi ca tu însuși să iei atunci cuvântul ca să explici

totul. Vei stârni o asemenea vâlvă încât Zaius nu te va putea împiedica să vorbești. Restul numai de tine va depinde. Va trebui să te exprimi clar în fața adunării și să convingi întregul public, și pe ziariști, așa cum m-ai convins și pe mine.

- Dar dacă Zaius și urangutanii se încapățânează?

- Gorilele, nevoite să țină seama de opinia publică, îi vor convinge pe imbecilii ăia. Nu sunt toți chiar atât de stupizi ca Zaius; printre savanți se află și câțiva cimpanzei e drept puțini la număr pe care Academia a fost nevoită să-i primească în rândurile sale datorită descoperirilor lor senzaționale. Unul dintre ei este Cornelius, logodnicul meu. Numai lui i-am vorbit despre tine. Mi-a promis că se va strădui să te ajute. Bineînțeles, vrea mai întâi să te vadă și să verifice el însuși povestea extraordinară pe care i-am relatat-o. De altfel, într-o oarecare măsură asta-i motivul pentru care te-am adus azi aici. Am întâlnire cu el și trebuie să vină dintr-o clipă în alta.

Cornelius ne aștepta lângă un tufiș de ferigi uriașe. Era un cimpanzeu foarte arătos, cu siguranță mai în vârstă decât Zira, dar totuși foarte tânăr pentru un academician. De cum l-am zărit m-a impresionat privirea-i pătrunzătoare, deosebit de intensă și de vioaie.

- Ei, cum îl găsești ? mă întrebă Zira cu glas scăzut pe franțuzește.

Îmi dădui seama după felul cum mi-a pus această întrebare că fără îndoială câștigasem definitiv încrederea acestei maimuțoaicei. Îi răspunsei șoptindu-i câteva cuvinte elogioase și ne apropiarăm.

Cei doi logodnici se îmbrățișară ca și ceilalți îndrăgostiți din parc. El deschisese brațele fără măcar să-mi arunce o privire. Era evident că în ciuda celor ce-i povestise Zira despre mine, prezența mea nu conta pentru el mai mult decât aceea a unui animal domestic. Până și Zira uită pentru o clipă de mine și se sărutară îndelung pe bot. Apoi ea tresări, se desprinse iute de el și lăsă ochii în jos cu un aer rușinat.

- Ce s-a întâmplat, iubito ? întrebă mirat Cornelius. Suntem doar singuri.

- Vă rog să mă iertați dar sunt și eu aici, .spusei cu demnitate, într-un limbaj maimuțesc cât mai corect cu putință.

- Cum ? Ce ? exclamă cimpanzeul tresărind.

- Am spus: sunt și eu aici. Regret că sunt nevoit să vă amintesc prezența mea dar s-ar putea ca mai târziu să vă fie necaz pe mine.

- Ei drăcie !... strigă savantul cimpanzeu. Zira în schimb izbucni în râs și făcu prezentările.

- Doctorul Cornelius, membru al Academiei. spuse ea, Ulysse Merou, un locuitor al sistemului solar, mai precis al Terrei.

- Încântat de cunoștință, spusei. Zira mi-a vorbit de dumneavoastră. Vă rog să primiți felicitările mele : aveți o logodnică fermecătoare.

Și i-am întins mâna. El a sărit deodată înapoi de parcă s-ar fi ivit un șarpe în fața lui.

- Cum, e chiar adevărat ? șopti el uitându-se năuc la Zira.

- Vai, iubitele, te-am mințit eu vreodată ? își reveni în fire. Era doar o maimuță de știință. După o mică șovăială îmi strânse mâna.

- Bună ziua. Ce mai faceți ?

- Binișor, îi răspunsei eu. Vă rog încă o dată să mă iertați dacă mă înfățișez în această ținută.

- Numai la asta se gândește, spuse Zira râzând. A devenit o idee fixă pentru el. Nu-si da seama ce efect ar produce dacă ar fi îmbrăcat.

- Și veniți într-adevăr de la... de pe...

- De pe Terra, o planeta a Soarelui.

Se pare că nu dăduse până acum prea multă crezare destăinuirilor Zirei și socotise

că e mai curând vorba de vreo mistificare, începu să mă asalteze cu întrebări. Ne plimbam cu pași mărunți, ei mergând în față, braț la braț, iar eu în urma lor ținut de lanț ca să nu atragem atenția celor câțiva trecători pe care-i întâlneam. Răspunsurile mele îi stârneau într-atât curiozitatea științifică încât se oprea adeseori, o lăsa pe logodnica lui s-o ia înainte și începeam să discutăm față în față, cu gesturi mari, desenând figuri geometrice pe nisipul aleii. Zira nu se supăra. Ba dimpotrivă, părea încântată de impresia pe care o produseseam asupra logodnicului ei.

Bineînțeles, Cornelius se pasiona îndeosebi pentru apariția lui homo sapiens pe Pământ și m-a pus să repet de o sută de ori tot ce știam despre acest subiect. Apoi a rămas multă vreme gânditor.

Mi-a spus că dezvoltările mele constituie fără îndoială un document de o importanță capitală pentru știință și mai ales pentru el, tocmai acum când întreprinde cercetări extrem de dificile asupra fenomenului simian. Din câte am înțeles, socotea că această problemă este încă departe de a fi lămurită și nu era de acord cu teoriile îndeobște recunoscute. A devenit însă mai reținut pe această temă și în cursul primei noastre întâlniri n-a vrut să-mi spună mai mult.

Oricum, prezentam după părerea lui un interes excepțional și și-ar fi dat toată averea ca să mă aibă în laboratorul lui. Am vorbit atunci despre situația mea și despre Zaius. Cunoștea bine stupiditatea și oarba lui încăpăținate. A aprobat planul Zirei. Mi-a spus că va căuta el însuși să pregătească terenul, făcând diferite aluzii la cazul meu misterios în prezența câtorva dintre confrății lui.

La despărțire mi-a întins mâna fără nici o șovăire, după ce a controlat că aleea este pustie. Apoi și-a sărutat logodnica și s-a îndepărtat, întorcându-se de câteva ori pentru a se convinge că nu eram o halucinație.

- Un tânăr maimuțoi încântător spusei în timp ce o luam înapoi spre mașină.

- Și un foarte mare savant. Cu sprijinul lui sunt sigură că ai să convingi Congresul.

- Zira, i-am șoptit la ureche după ce am luat loc pe scaunul din spate, ție îți voi datora libertatea și viața.

Îmi dădeam seama de tot ceea ce făcuse pentru mine, după capturarea mea. Fără ea niciodată n-aș fi putut intra în legătură cu lumea maimuțelor. Zaius ar fi fost în stare să-mi scoată creierul numai ca să demonstreze că nu sunt o ființă gânditoare. Datorită ei aveam acum aliați și puteam privi cu ceva mai mult optimism viitorul.

- Am făcut toate astea din dragoste pentru știință, spuse ea roșind. Ești un caz unic care trebuie apărat cu orice preț.

Inima-mi era plină de recunoștință. Mă lăsa prins de spiritualitatea privirii sale făcând chiar abstracție de fizicul ei. Pusei mâna pe laba-i lungă, și păroasă. Zira tresări și simții în această privire o mare pornire de simpatie pentru mine. Eram amândoi profund emoționați și la înapoiere n-am scos nici o vorbă tot drumul până la Institut. După ce m-a adus la cușca mea, am respins-o cu brutalitate pe Nova care mă întâmpina cu demonstrații puerile.

V

Zira mi-a dat în taină o lanternă electrică și-mi strecoară pe furiș diferite cărți pe care le ascund sub paie. Acum citesc și vorbesc curent limba maimuțelor, în fiecare noapte studiez câteva ore civilizația lor. La început, Nova a protestat. A venit să adulmece una din cărți, arătându-și dinții ca și cum ar fi avut de-a face cu un dușman periculos. A fost însă de ajuns să îndrept lanterna în direcția ei ca să se pitească; într-un colț, tremurând și gemând. Am devenit stăpân absolut la mine acasă de când posed acest instrument și nu mai e nevoie să recurg la argumente violente ca să-o astâmpăr pe Nova.

Simt că mă consideră o ființă de temut și după multe indicii îmi dau seama că și Ceilalți prizonieri mă privesc așa. Prestigiul meu a crescut considerabil. Abuzez câteodată de această situație, îmi vine uneori cheful s-b terorizez și, fără nici un motiv, îndrept asupra ei lumina lanternei. Și tot ea vine mai târziu să-mi ceară iertare pentru cruzimea mea.

Cred că am acum o idee destul de clară despre lumea maimuțească. Maimuțele nu sunt împărțite în națiuni, întreaga planetă este condusă de un consiliu de miniștri în fruntea căruia se află un triumvirat alcătuit dintr-o gorilă, un urangutan și un cimpanzeu. Pe lângă acest guvern există un Parlament compus din trei Camere : Camera gorilelor, Camera urangutanilor și Camera cimpanzeilor. Fiecare din aceste adunări apără interesele rasei sale. De fapt această împărțire în trei rase este singura care mai există pe Soror. În principiu, toți au drepturi egale și pot ocupa orice post. Totuși, în afara câtorva excepții, fiecare rasă este strict specializată într-un anumit domeniu.

Încă din vremuri destul de îndepărtate, când domneau datorită forței lor fizice, gorilele au păstrat gustul autorității și ele constituie și azi clasa cea mai puternică. Nu se amestecă cu mulțimea; nu se prea văd la manifestațiile populare j în schimb conduc, de foarte sus, mai toate întreprinderile importante. Destul de ignorante în general, știu în mod instinctiv cum să folosească experiența și cunoștințele subalternilor. Sunt neîntrecute în arta de a trasa directive și de a se folosi de celelalte maimuțe. Astfel, ele pildă, când un tehnician face vreo descoperire importantă, un tub luminos, de pildă, sau un nou combustibil, o gorilă se ocupă mai întotdeauna de exploatarea ei, scoțând din ea toate foloasele posibile. Fără a fi cu adevărat inteligente, sunt mult mai șirete decât urangutanii. Obțin tot ce vor de la ei, speculându-le vanitatea. Astfel, de pildă, în fruntea Institutului nostru, peste Zaius care este director științific, se află o gorilă director general pe care aproape nimeni n-o vede. N-a venit decât o singură dată în sala noastră. S-a uitat în așa fel ia mine încât era cât pe ce să iau poziția de drept. Am băgat de seamă atitudinea servilă a lui Zaius și până și Zira părea impresionată de aerele pe care și le dădea.

Gorilele care nu dețin posturi de conducere ocupă în general funcții subalterne care necesită forță fizică. Zoram și Zanam, de pildă, nu îndeplinesc decât munci brute, sarcina lor constând mai ales în a restabili ordinea la nevoie.

Numeroase gorile se îndeletnicesc cu vânatoarea. Acest domeniu le este rezervat aproape în exclusivitate. Ele capturează animale sălbatice și mai ales oameni. Am mai arătat că experiențele pe care le fac maimuțele necesită un consum enorm de material uman. Aceste experiențe joacă în lumea lor un rol care mă uluiește pe măsura ce descopăr amploarea lui. Ai spune ca o parte din populația maimuțească se ocupa de cercetări biologice; am să revin însă asupra acestei ciudățenii, în orice caz, aprovizionarea cu material uman implică existența unor întreprinderi bine organizate. O armata întreaga de vânători, de hăitași, de lucrători din transporturi de vânzători lucrează în acest sector al economiei în fruntea căruia întâlnim întotdeauna gorile. Cred că aceste întreprinderi sunt foarte prospere, căci oamenii se vând scump.

Pe lângă" gorile, era cât pe ce să scriu sub gorile, deși în mod formal nu există nici o ierarhie, se află urangutanii și cimpanzeii. Urangutanii sunt în număr mult mai mic decât celelalte maimuțe, și Zira mi i-a caracterizat printr-o formulă concisă : ei reprezintă știința oficială.

Este într-o anumită măsură adevărat, dar unii urangutani mai încearcă uneori să se afirme în politică, în artă sau în literatură. Ei imprimă acestor activități trăsăturile lor caracteristice. Emfatici, pedanți, lipsiți de originalitate și de simț critic, gata să apere cu înverșunare orice tradiție, orbi și surzi față de tot ce e nou, adorând clișeele, adevărurile banale și formulele stereotipe ei alcătuiesc substratul tuturor academiilor, înzestrați cu o bună memorie, învață din cărți o grămadă de lucruri pe de rost. Apoi scriu la rândul lor

alte cărți în care repetă tot ce au citit, ceea ce le atrage stima fraților lor urangutani. Sunt poate puțin influențat în această caracterizare de părerea Zirei și a logodnicului ei care, ca și toți cimpanzeii, nu-i pot suferi. De altfel îi disprețuiesc și gorilele, care-și bat joc de slugărnicia lor, dar o exploatează în propriile lor interese. Aproape toți urangutanii au în spatele lor câte o gorilă sau un consiliu de gorile care-i promovează și mențin în posturi onorifice, străduindu-se să obțină pentru ei diferite titluri și decorații după care se prăpădesc; toate acestea însă până în ziua când nu mai sunt de folos. Atunci sunt concediați fără milă și înlocuiți cu alte maimuțe din aceeași rasa.

Acum despre cimpanzei. Aceștia par să reprezinte într-adevăr elementul intelectual al planetei. Nu din lăudăroșenie susține Zira că toate descoperirile importante li se datorează lor. Este cel mult o generalizare ceva cam îndrăzneată, căci există și excepții, în orice caz, ei scriu mai toate cărțile interesante, în cele mai diferite domenii. Par însuflețiți de un spirit de cercetare foarte dezvoltat.

Am menționat în ce fel își compun lucrările urangutanii. Din păcate și Zira mi s-a plâns deseori de această situație așa fabrică ei toate manualele, răspândind greșeli grosolane în rândul tineretului maimuțesc. Zira mi-a povestit că nu de mult aceste texte școlare afirmă că planeta Soror este centrul universului, deși până și maimuțele de inteligență mijlocie nu mai cred într-o asemenea erezie; și asta pentru că a existat cândva pe planeta Soror, cu mii de ani în urmă, o maimuță numită Haristas a cărei autoritate, considerabilă și care susținea asemenea teorii pe care urangutanii le repetă de atunci ca o dogmă, înțeleg mai bine atitudinea lui Zaius față de mine de când am aflat că acest Haristas afirma sus și tare că numai maimuțele pot avea suflet. Din fericire, cimpanzeii au un spirit critic mult mai dezvoltat. De câțiva ani ei combat cu o deosebită înverșunare axiomele vechiului idol.

Gorilele în schimb nu prea scriu cărți. Când totuși publică vreuna, aceasta merită toată lauda, dacă nu pentru conținutul ei, cel puțin pentru prezentarea grafică. Am răsfoit câteva din :le și îmi aduc aminte și acum unele titluri: „Necesitatea unei organizări temeinice în munca de cercetare”, „Avantajele unei politici sociale” sau : „Organizarea unor vaste hărțuiri de oameni l în continentul verde”. Acestea sunt întotdeauna lucrări bine documentate, fiecare capitol fiind elaborat de un specialist. Ele cuprind diagrame, tabele, cifre și adesea fotografii atrăgătoare.

Unificarea planetei, lichidarea războaielor și a cheltuielilor militare - nu există armată ci numai o poliție mi se păreau tot atâția factori meniți să asigure progrese rapide în toate domeniile vieții maimuțelor. Lucrurile nu stau însă așa. Deși Soror este probabil ceva mai bătrână decât Pământul, este clar că sunt în urma noastră în multe privințe.

Au electricitate, au industrii, automobile, avioane; dar în ce privește cucerirea spațiului cosmic, se află doar la stadiul sateliților artificiali. În cercetarea fundamentală cred că au mai puține cunoștințe decât noi despre infinitul mare și infinitul mic. Această întârziere se datorează poate unei simple întâmplări și nu mă îndoiesc, văzând sânguința și spiritul de cercetare de care dau dovadă cimpanzeii, că ne vor ajunge din urmă într-o bună zi. De fapt am uneori impresia că au trecut printr-o perioadă de stagnare care a durat foarte mult, mai mult decât la noi, și că au intrat abia recent într-o epocă de mari realizări.

Trebuie să mai subliniez că acest spirit de cercetare este axat pe științele biologice și mai ales pe studierea maimuței, omul fiind instrumentul de care se servesc în acest scop. Acesta joacă deci, un rol esențial, deși destul de umilitor, în viața lor. Este un noroc pentru maimuțe că există un număr considerabil de oameni pe planeta lor.

Am citit un studiu din care reieșea că oamenii sunt mai numeroși decât maimuțele. Populația maimuțească sporește însă, în timp ce numărul oamenilor scade și, de pe acum, unii savanți sunt îngrijorați de problema aprovizionării în viitor a laboratoarelor

lor.

Toate acestea nu lămuresc însă misterul dezvoltării maimuței până la treapta cea mai de sus a evoluției. Dar poate că nu e nici un fel de mister. Desprinderea ei de celelalte animale este probabil tot atât de naturală ca și a noastră. Și totuși întreaga-mi ființă se împotrivesc acestui gând care mi se pare inacceptabil, cu atât mai mult cu cât știu acum că unii dintre savanții lor consideră și ei că fenomenul ascensiunii simiene este încă departe de a fi lămurit. Cornelius face parte din această școală și cred că este sprijinit de mințile cele mai subtile. Ignorând de unde vin, cine sunt și încotro se îndreaptă, îi chinuie poate această incertitudine. Cine știe, poate tocmai acest sentiment le însuflă un fel de frenezie în cercetările biologice și imprimă o orientare atât de specială activității lor științifice ? Cu aceste întrebări ia sfârșit cugetarea mea nocturnă.

VI

Zira mă ducea destul de des la plimbare prin parc. Acolo ne întâlneam uneori cu Cornelius și pregăteam împreună discursul pe care urma să-l rostesc în fața Congresului. Data deschiderii lucrărilor se apropia și deveneam din ce în ce mai nervos. Zira mă încredința că totul va fi în perfectă ordine. Cornelius era nerăbdător să mi se recunoască condiția de ființă gânditoare și să fiu pus în libertate ca să mă poată studia amănunțit... adică să poată colabora cu mine, se corecta el, văzând gestul de enervare pe care nu mi-l puteam stăpâni când îl auzeam vorbind astfel.

Într-o zi, logodnicul ei fiind absent, Zira mi-a propus să vizităm Grădina zoologică de lângă parc. Aș fi vrut să văd o piesă de teatru sau să vizitez un muzeu, dar asemenea distracții îmi erau încă interzise. Numai din cărți reușisem să-mi însușesc unele noțiuni despre artele maimuțești. Admirasem unele reproduceri după tablouri clasice, portrete de maimuțe celebre, scene rustice, nuduri de maimuțoaice lascive în jurul cărora zburătăcea o maimuțică înaripată reprezentând Amorul, aspecte din viața cazonă datând de pe vremea când mai băntuiau războaie și care înfățișau niște gorile cu aspect înspăimântător, în uniforme înzorzonate cu fireturi și tot felul de decorații. Maimuțele au avut și ele impresioniștii lor, și unii pictori contemporani se ridicau chiar până la arta abstractă. Descoperisem toate acestea în cușcă la mine, cu ajutorul lanternei. Nu se cădea să asist la alte spectacole decât la cele în aer liber. Zira m-a dus într-o zi să văd un joc ce semăna cu fotbalul nostru iar altă dată un meci Xe box între două gorile care m-a înfiorat, precum și o întâlnire de atletism în cursul căreia niște cimpanzei aeriени își luau zborul, cu ajutorul unei prăjini, până la înălțimi amețitoare.

Am acceptat să vizitez Grădina zoologică. La început n-am observat nimic deosebit. Animalele semănau foarte mult cu cele de pe Pământ. Erau acolo feline, pahidermi, rumegătoare, reptile și păsări. Și chiar dacă am văzut un fel de cămilă cu trei cocoșe și un mistreț cu niște coarne de căprioară, asta nu putea în nici un caz să mă impresioneze după tot ceea ce văzusem pe planeta Soror.

Mirarea mea a început din momentul în care ne-am apropiat de sectorul oamenilor. Zira a încercat să mă convingă s-o luăm în altă direcție, regretând probabil că m-a dus într-acolo, dar

eram prea curios și am tras de lesă până când a fost nevoită să cedeze.

Prima cușcă în fața căreia ne-am oprit cuprindea cel puțin vreo cincizeci de indivizi, bărbați, femei și copii, expuși acolo spre marea bucurie a maimuțelor gură-cască. Se agitau cu mișcări febrile și dezordonate, țopăind, îmbrâncindu-se, dându-se în spectacol, făcând tot felul de năzdrăvănii.

Era într-adevăr un spectacol. Căutau de fapt să-și atragă bunăvoința maimuțelor care se aflau de jur împrejurul cuștii și le aruncau din când în când fructe sau bucăți de

prăjituri pe care o maimuțoaică bătrână le vindea la intrarea în Grădina zoologică. Oamenii se străduiau care mai de care, adulți ca și copii, să execute numărul cel mai reușit, cățărându-se de-a lungul gratiilor, umblând în patru labe, mergând în mâini, ca să obțină răsplata, iar dacă aceasta nimerea în mijlocul unui grup, se isca o încăierare, începeau să se zgârie și să se tragă unii pe alții de păr toate astea însoțite de țipetele ascuțite ale unor animale furioase.

Unii oameni, mai ponderați, nu luau parte la toată această învălmășeală. Stăteau la o parte, lângă gratii, și când vedeau pe vreun puști de maimuță, vârându-și degetele într-o pungă, întindeau spre el o mână rugătoare. Acesta, dacă era foarte mic, se trăgea adesea înapoi speriat; dar părinții sau prietenii lui mai în vârstă își băteau joc de el până își lua inima în dinți și, tremurând de frică, puneau direct în mână mult așteptata recompensă.

Apariția unui om în afara cuștii a stârnit oarecare mirare atât printre prizonieri cât și în sânul vizitatorilor. Primii și-au întrerupt o clipă țopăielile ca să mă examineze cu suspiciune, dar întrucât stăteam liniștit, refuzând cu demnitate pomenile pe care puștani se făceau că mi le întind, nici unii și nici alții nu mi-au mai dat atenție și am putut observa totul nestingherit. Comportarea înjositoare a acestor creaturi mă dezgusta și-mi plesnea obrazul de rușine constatând încă o dată cât de mult îmi semănau la înfățișare.

Celelalte cuști ofereau aceleași exhibiții degradante. Cu moartea în suflet, era cât pe ce s-o urmez pe Zira care trăgea de lanț când, deodată, mi-am stăpânit cu greu un strigăt de uimire. Acolo, în fața mea, în aceasta turma, da, el era, tovarășul meu de drum, conducătorul și sufletul expediției noastre, faimosul profesor Antelle! Fusese și el capturat ca și mine dar avusese pesemne mai puțin noroc și fusese vândut Grădinii zoologice.

M-am bucurat atât de mult regăsindu-l viu și teafăr încât mi-au venit lacrimi în ochi; apoi m-am cutremurat văzând în ce hal a ajuns acest mare savant. Emoția mea s-a transformat însă treptat într-o dureroasă stupefacție când mi-am dat seama că se comportă întocmai ca ceilalți oameni. Oricât de neverosimilă era această atitudine, trebuia să cred ceea ce îmi vedeau ochii. Făcea parte din acei înțelepți care nu luau parte la încăierări, dar întindeau mâna printre gratii cu o grimasă de cerșetor. L-am observat în timp ce făcea acest gest și nimic în atitudinea lui nu-l deosebea de oamenii de pe Soror. Un maimuței i-a dat un fruct. Savantul l-a luat, s-a așezat cu picioarele încrucișate sub el și s-a apucat să-l înghită cu lăcomie, uitându-se tot timpul la binefăcătorul lui cu ochi avizi ca și cum n-ar mai fi sperat de la el un gest generos. M-au podidit din nou lacrimile văzând această scenă. I-am explicat Zirei în șoapta de ce sunt atât de tulburat. Aș fi vrut să mă apropiu de el și să-i vorbesc, dar ea s-a împotrivit cu energie. Oricum, nu-i puteam fi de nici un folos acum, și emoționanta noastră regăsire risca să provoace un scandal, dăunător intereselor noastre comune, care putea zădărnici propriile mele planuri.

După Congres, mi-a spus ea, când ai să fii recunoscut și acceptat de societatea noastră ca o ființă rațională, atunci o să ne ocupăm de el.

Avea dreptate și am urmat-o, cu durerea în suflet. Pe drum, în timp ce ne întorceam spre mașină, i-am explicat cine este profesorul Antelle și ce reputație avea pe Pământ, în lumea științifică. A rămas multă vreme gânditoare și apoi mi-a făgăduit că va face tot posibilul ca să-l scoată din Grădina zoologică. Mi-am revenit până am ajuns la Institut; în seara aceea am refuzat însă hrana pe care mi-o aduceau gorilele.

VII

În cursul săptămânii premergătoare Congresului Zaius mi-a făcut dese vizite supunându-mă la tot felul de teste, care de care mai stupide. Secretara lui a umplut

caiete întregi cu diferite observații și concluzii privind cazul meu. M-am străduit cu ipocrizie să nu par mai deștept decât ar fi vrut el.

Ceasul mult așteptat a sosit în sfârșit, dar abia a treia zi au venit după mine, căci maimuțele s-au înfruntat mai întâi în discuții teoretice. Zira mă ținea la curent cu desfășurarea lucrărilor. Zaius citise un lung raport în care mă prezentase drept un om, de instincte deosebit de ascuțite, dar complet lipsit de conștiință. Cornelius îi pusese câteva întrebări cu tâlc pentru a afla cum explică în cazul acesta unele aspecte ale comportării mele. S-au aprins astfel din nou unele certuri vechi și ultima ședință fusese destul de furtunoasă. Savanții erau împărțiți în două tabere, una care afirmau că animalele nu pot avea suflet și alții care socoteau că între psihismul animalelor și cel al maimuțelor nu există decât, o diferență calitativă. Bineînțeles, nimeni nu bănuia întregul adevăr în afară de Cornelius și de Zira. Și totuși raportul lui Zaius relata faptul atât de surprinzătoare, încât, fără ca măcar imbecilul acela să-și dea seama, îi tulbura pe unii observatori imparțiali, cu excepția savanților decorați, și prin oraș începea să circule zvonul că fusese descoperit un om cu totul ieșit din comun.

În timp ce mă scotea din cușcă, Zira mi-a șoptit la ureche :

- Măine va fi o afluență de zile mari. Vom avea și toată presa în păr. Toți au mirosit ceva și presimt un eveniment neobișnuit. E foarte bine pentru tine. Hai, curaj !

Aveam nevoie de sprijinul ei moral. Mă simțeam extrem de nervos. Toată noaptea repetasem în gând cuvântarea pe care aveam s-o rostesc. O știam pe de rost și trebuia să convingă până și mințile cele mai mărginite; eram însă obsedat de gândul cumplit că nu mă vor lăsa să iau cuvântul.

Gorilele m-au tras spre un camion cu o platformă zăbreilită unde se mai aflau câțiva cobai umani socotiți și ei, datorită vreunei particularități, vrednici de a fi prezentați în fața doctei adunări. Am ajuns în fața unei uriașe clădiri încununată cu o cupolă. Paznicii ne-au dus într-un hol plin de cuști aflat chiar alături de sala unde Congresul își desfășura lucrările. Acolo am așteptat la bunul plac al savanților. Din când în când o gorilă solemnă, îmbrăcată într-un fel de uniformă neagră, deschidea ușa care dădea în hol și striga un număr. Atunci paznicii prindeau o lesă de zgarda unuia dintre oameni și-l luau cu ei. De fiecare dată când apărea aprodul negru, inima-mi zvâcnea mai tare. Prin ușa întredeschisă se auzea un zgomot confuz de voci venind dinspre sală, însoțite uneori de exclamații sau de aplauze.

Subiectele de experimentare fiind duse de acolo imediat după prezentarea lor, am rămas până la urmă singur în hol, împreună cu paznicii, repetând într-una, cu febrilitate, pasajele principale ale cuvântării mele. Mă lăsaseră la urmă, ca pe o vedetă. Gorila cea neagră s-a ivit pentru ultima oară și a strigat numărul meu. M-am ridicat brusc, am luat din mâinile unei maimuțe buimăcite lesa pe care se pregătea să mi-o prindă de zgardă și mi-am fixat-o singur. Și așa, încadrat de doi paznici, am pătruns cu pas ferm în sala de ședințe. Dar cum am trecut pragul m-am oprit, uluit și descumpănit.

De când puseseam piciorul pe planeta Soror avusesem prilejul să văd multe spectacole stranii. Mă credeam îndeajuns de obișnuit cu prezența maimuțelor și cu comportarea lor, ca nimic să nu mă mai poată mira. Și totuși amploarea și caracterul cu totul neobișnuit al scenei ce se înfățișa privirilor mele m-au zguduit, am simțit că mă apucă amețeala și m-am întrebat o dată mai mult dacă nu cumva visez.

Eram în fundul unui amfiteatru gigantic (care-mi amintea în chip ciudat de infernul conic al lui Dante), unde toate treptele în jurul meu și deasupra mea, erau pline de maimuțe. Erau acolo cu miile. Nu văzusem niciodată atâtea maimuțe la un loc; aceasta multitudine întrecea visele cele mai fantastice ale biete mele imaginații pământene; numărul lor mă copleșea.

Am simțit că se învârte totul cu mine și, ca să-mi revin, am căutat puncte de reper

în toată această mulțime. Paznicii mă împingeau spre centrul cercului, care semăna cu arena unui circ, unde era instalată o estradă. M-am rotit încet în jurul meu. Rândurile de maimuțe ajungeau până la tavan, la o înălțime care mi s-a părut fenomenală. Locurile cele mai apropiate de mine erau ocupate de membrii Congresului, toți savanți consacrați, îmbrăcați în redingote de culoare închisă și în pantaloni vărgați, toți decorați, aproape toți de o vârstă venerabilă și mai toți urangutani. Am zărit totuși printre ei un număr mic de gorile și de cimpanzei. L-am căutat cu privirea pe Cornelius, dar nu l-am putut descoperi.

În spatele acestor autorități, după o balustradă, mai multe rânduri erau rezervate colaboratorilor subalterni ai savanților. La același nivel era amenajată o tribună pentru ziariști și fotografi, în sfârșit, mai sus, în spatele altei bariere, se înghesuia mulțimea, un public maimuțesc care mi s-a părut foarte surescitat după intensitatea freamătului de glasuri care a întâmpinat apariția mea.

Am căutat-o și pe Zira, care trebuia să fie printre asistenți. Simțeam nevoia să mă sprijine măcar cu privirea. N-am avut însă nici de data asta noroc și n-am putut descoperi nici o maimuță cunoscută în această infernală droaie de maimuțe care mă înconjura.

Mi-am îndreptat din nou privirea în direcția venerabililor pontifi. Fiecare ședea într-un fotoliu căptușit cu pluș roșu, în timp ce muritorii de rând nu aveau drept decât la scaune sau la bănci. Semănau foarte mult cu Zaius. Cu capul aplecat până aproape de nivelul umerilor, cu un braț uriaș îndoit și rezemat în fața lor pe o mapă, ei mâzgăleau din când în când o însemnare sau poate vreun desen pueril. În contrast cu surescitarea care domnea pe băncile de sus, mi s-au părut cum fleșcăiți. Am avut impresia că intrarea mea în sală, anunțată printr-un difuzor, venea la momentul potrivit ca să le trezească atenția toropita. De fapt îmi amintesc foarte clar cum trei din acești urangutani au tresărit și au ridicat brusc capul de parcă ar fi fost smulși dintr-un somn adânc.

Acum însă nici unul din ei nu mai moțăia. Prezentarea mea trebuia să fie pesemne punctul de atracție al acestei ședințe și mă simțeam ținta a mii de ochi maimuțești cu expresiile cele mai diferite, de la nepăsare la entuziasm.

Paznicii m-au pus să urc pe estrada unde trona o gorilă arătoasă. Zira îmi explicase că Congresul nu era prezidat de un savant, ca altădată pe atunci maimuțele de știință, lăsate în voia lor, duceau nesfârșite discuții fără să poată ajunge la vreo concluzie ci de un organizator. La stânga acestui impunător personaj ședea secretarul lui, un cimpanzeu care întocmea procesul-verbal al ședinței. La dreapta lui se afla un fotoliu unde luau loc, unul după altul, savanții care aveau de expus o teză sau de prezentat un subiect de experimentare. Zaius tocmai se așezase în acest fotoliu, salutat cu câteva aplauze anemice. Datorită unui sistem de difuzoare îmbinate cu puternice proiectoare, nimic din ceea ce se petrecea pe estradă nu putea scăpa celor aflați pe treptele cele mai de sus.

Președintele-gorilă își agita clopoțelul și după ce se făcu liniște anunță că va da cuvântul ilustrului Zaius care va prezenta omul despre care a mai vorbit adunării. Urangutanul se ridică, salută și începu să peroreze. În timp ce vorbea, mă străduiam să adopt o atitudine cit mai inteligentă cu puțință pentru a arăta că înțeleg tot ce spune. Astfel, când vorbi despre mine, mă înclinai ducându-mi mâna la inimă, ceea ce stârni un început de ilaritate, repede curmat de clopoțelul președintelui. Am înțeles însă curând că nu voi câștiga nimic dedându-mă unor asemenea comicării care puteau fi interpretate doar ca rezultatul unui bun dresaj. De aceea m-am potolit și am stat neclintit până la sfârșitul expunerii.

Zaius aminti concluziile raportului său și, pe estradă fiind pregătite accesoriile afurisitelor sale de experiențe, anunță minunățiile pe care mă va pune să le săvârșesc. În

încheiere declară că sunt chiar în stare să repet câteva cuvinte aidoma unor păsări și că speră să pot executa această performanță în fața onoratei instanțe. Apoi se întoarse către mine, luă cutia cu multiplele încuietori și mi-o întinse. Dar în loc să deschid toate aceste broaște, am procedat altfel.

Clipa mult așteptată sosise ! Am ridicat mâna, am tras încet de lesa pe care o ținea paznicul, m-am apropiat de un microfon și m-am adresat președintelui.

- Preailustre președinte, am spus într-un limbaj maimuțesc cât mai corect cu putință, vă asigur că aș deschide această cutie cu cea mai mare plăcere; aș fi de asemenea foarte bucuros să efectuez toate exercițiile prevăzute în program, înainte de a executa însă aceste experiențe, puțin cam ușoare pentru mine, v-aș cere îngăduința să fac o declarație care, vă asigur, va uimi această înțeleaptă adunare.

Pronunțasem totul foarte deslușit și fiecare cuvânt și-a atins ținta. Rezultatul a fost acela pe care-l scontam. Toate maimuțele au rămas înmărmurite, năuce, cu respirația tăiată. Ziaristii au uitat chiar să-și ia notițe și nici un fotograf n-a avut atâta prezență de spirit ca să immortalizeze această clipă istorică.

Președintele se uita la mine cu un aer tâmp. Zaius, în schimb, era ca turbat.

- Domnule președinte, urlă el, protestez...

Se opri însă brusc, dându-și seama cât de caraghios ar fi să înceapă o discuție în contradictoriu cu un om. Am profitat de această situație ca să iau din nou cuvântul.

- Domnule președinte, insist cu cel mai profund respect dar totodată cu energie, ca să mi se acorde această favoare. După ce voi vorbi, atunci, vă jur pe onoarea mea, mă voi supune exigențelor preailustrului Zaius.

Un uragan sfâșie tăcerea și zgudui întreaga adunare. Băncile erau cuprinse de un vânt de nebunie ce transforma toate maimuțele într-o masă isterică în care răsunau de-a valma exclamații, râsete, plânsete și urale; și toate astea în mijlocul nesfârșitului țacănit al lămpilor cu magnezium, căci fotografiile își reveniseră în sfârșit în fire. Hărmălaia dură pe puțin cinci minute; în tot acest timp președintele, care-și recăpătase întrucâtva sângele rece, nu-și luă ochii de la mine. Până la urmă se hotărî și agită clopoțelul.

- Eu... începu el bâlbâindu-se, eu... n-nu prea știu cum să vă spun.

- Spuneți-mi pur și simplu „domnule”, îi răspunsei eu.

- Da, da, ei bine, do... domnule, cred că în fața unui caz atât de excepțional, Congresul științific pe care am onoarea să-l prezidez are datoria să asculte declarația dumneavoastră.

Un nou ropot de aplauze salută această înțeleaptă hotărâre. Asta și doream. Mă proțăpii în mijlocul estradei, fixai microfonul la înălțimea mea și rostii cuvântarea următoare.

VIII

„Ilustre președinte,
Nobile gorile,
Înțelepți urangutani,
Subtili cimpanzei,
O, maimuțe !

Îngăduiți unui om să se adreseze vouă.

Știu că înfățișarea mea este grotescă, conformația mea respingătoare, chipul meu bestial, mirosul meu infect, iar culoarea pielii dezgustătoare. Știu că acest trup caraghios este o ofensă pentru ochii voștri, dar știu de asemenea că mă adresez celor mai învățate și mai înțelepte maimuțe, a căror minte este capabilă să se ridice deasupra impresiilor sensibile și să perceapă esența subtilă a ființei dincolo de jalnicu-i înveliș

material..."

Smerenia pompoasă a acestei introduceri îmi fusese impusă de Zira și Cornelius care știau că poate să-i impresioneze pe urangutani. Am continuat, în mijlocul unei tăceri adânci.

- Ascultați-mă, o, maimuțe ! Ascultați-mă căci vorbesc și, vă rog să mă credeți, nu ca un mecanism sau ca un papagal. Gândesc și vorbesc și înțeleg tot atât de bine ceea ce spuneți ca și ceea ce rostesc eu însumi. Peste câteva clipe, dacă domniile-voastre vor binevoi să-mi pună întrebări, le voi răspunde cu dragă inimă și cât voi putea mai bine.

Aș vrea însă mai întâi să vă dezvălui un adevăr uimitor : nu sunt numai o ființă pânditoare, ne linsă faptul paradoxal că un suflet sălășluiește în acest trup uman, mai vin și de pe o altă planetă, de pe îndepărtata Terra, acea Terra unde, printr-o fantezie încă inexplicabilă a naturii, oamenii sunt acei care dețin înțelepciunea și rațiunea. Cer îngăduința să precizez unde se află planeta mea natală, nu, desigur, pentru iluștrii doctori pe care-i văd în jurul meu, ci pentru unii dintre auditorii mei care nu sunt poate atât de familiarizați cu diferitele sisteme stelare."

M-am apropiat de o tablă și, cu ajutorul câtorva scheme, am descris cât am putut mai bine sistemul solar și locul lui în galaxie. Expunerea mea a fost urmărită într-o tăcere religioasă. Dar după ce am terminat de desenat, când am bătut de câteva ori din palme ca să mă scutur de cretă, acest simplu gest a stârnit un entuziasm zgomotos printre spectatorii de la galerie. Am continuat cu fața spre public :

- Așadar, pe această Terra spiritul s-a încarnat în rasa umană. Așa stau lucrurile și n-am ce-i face ! în timp ce maimuțele vă rog să credeți că de când am descoperit lumea dumneavoastră sunt profund tulburat de această situație în timp ce maimuțele au rămas într-o stare de sălbăticie, oamenii sunt acei care au evoluat. Tocmai în cutia craniană a omului s-a dezvoltat și s-a perfecționat creierul. Oamenii sunt cei care au inventat vorbirea, au descoperit focul, au folosit unelte. Ei au amenajat planeta mea și i-au transformat înfățișarea, în sfârșit, au creat o civilizație atât de rafinată, încât în multe privințe, o maimuțe ! seamănă cu a voastră."

Și atunci am căutat să dau numeroase exemple ilustrând cele mai de seamă realizări ale noastre. Am descris orașele noastre, industriile noastre, mijloacele noastre de comunicație, am vorbit despre guvernele și legile noastre, despre distracțiile noastre. Apoi, adresându-mă în special savanților, am încercat să le dau o imagine despre cuceririle noastre în nobilele domenii ale științelor și artelor. Glasul meu devenea tot mai sigur pe măsură ce vorbeam. Mă cuprindea un fel de amețală plăcută, întocmai ca un proprietar care își face inventarul bogățiilor.

După aceea am trecut la relatarea propriilor mele aventuri. Am explicat cum am ajuns până în lumea Betelgeusei și am debarcat pe planeta Soror, cum am fost capturat și închis în cușcă, cum am încercat să intru în legătură cu Zaius dar, desigur din cauza lipsei mele de ingeniozitate, toate eforturile mi-au fost zadarnice. Am menționat în sfârșit perspicacitatea Zirei, ajutorul ei prețios și acela al doctorului Cornelius. Și am încheiat astfel :

„Atât am avut de spus, o maimuțe ! Dumneavoastră veți hotărî acum dacă e cazul să fiu tratat ca un animal și, după aventuri atât de uimitoare, să-mi sfârșesc zilele într-o cușcă. Nu-mi rămâne decât să adaug că am venit la dumneavoastră fără nici o intenție ostilă, animat doar de spiritul de investigație. De când am început să vă înțeleg, mi-ați devenit extrem de simpatice și vă admir din tot sufletul. Iată deci planul pe care-l sugerez celor mai luminate minți de pe planetă. Vă pot fi desigur de folos prin cunoștințele mele terestre; pe de altă parte și eu am învățat, în cele câteva luni cât am stat în cușcă la dumneavoastră, mai mult decât în întreaga mea existență anterioară. Să ne unim eforturile ! Să stabilim contacte cu Terra ! Să mergem, maimuțe și oameni, mână în

mână, și nici o putere, nici un secret al cosmosului nu ne vor putea sta în cale !"

M-am oprit, epuizat, într-o tăcere deplină. M-am întors spre masa președintelui, am luat mașinal paharul cu apă ce se afla acolo și l-am dat pe gât. Ca și puțin mai înainte când mi-am scuturat praful de cretă de pe mini, acest simplu gest a produs o impresie extraordinară și a fost ca un semnal al tumultului care a cutremurat sala. Întregul amfiteatru s-a dezlănțuit deodată, într-un entuziasm de nedescris. Știam că reușisem să-mi câștig auditoriul, dar niciodată n-aș fi crezut că vreo adunare ar putea să-și manifeste atât de gălăgios sentimentele. Eram buimăcit de zgomot, dar mi-a rămas totuși suficient sânge-rece ca să pot distinge una din cauzele acestui vacarm fantastic : maimuțele, care sunt exuberante din fire, aplaudă cu cele patru mâini ale lor atunci când un spectacol le este pe plac. Aveam astfel în jurul meu un învălmășag de creaturi îndrăcite, stând în echilibru pe șezut și bătând din cele patru mâini eu frenezie, de-ai fi zis că acuși se va prăbuși cupola; și toate astea însoțite de urlete în care predomina vocea de bas a gorilelor. A fost una din ultimele imagini care mi-au rămas de la această ședință memorabilă. Am simțit că totul se învâрте cu mine. Mi-am plimbat îngrijorat privirea de jur împrejur. Zaius se ridicase brusc și se plimba furios pe estradă, cu mâinile la spate, așa cum obișnuia în fața cuștii mele. Am zărit, ca într-un vis, fotoliul lui liber și m-am lăsat cu toată greutatea în el. O nouă explozie de aclamații, pe care am avut totuși timpul s-o percep înainte de a-mi pierde cunoștința, a salutat această atitudine.

IX

Nu mi-am revenit în fire decât mult mai târziu căci tensiunea prin care trecusem în cursul ședinței mă sleise de puteri. Mă aflu într-o cameră, întins pe un pat. Zira și Cornelius mă îngrijeau în timp ce niște gorile în uniformă țineau la distanță un grup de ziariști și de curioși care voiau să ajungă până la mine.

- A fost minunat ! mi-a șoptit la ureche Zira. Ai câștigat!

- Ulysse, mi-a spus Cornelius, vom realiza împreună lucruri mari.

Mi-a adus la cunoștință că Marele Sfăt al Sororei se întrunise într-o ședință extraordinară și hotărâse eliberarea mea imediată.

- Unii s-au opus, a adăugat el, dar opinia publică cerea eliberarea dumitale și n-au avut încotro.

Ceruse și obținuse să-i fiu colaborator, și își freca mâinile de bucurie la gândul ajutorului pe care i-l voi da în cercetările lui.

- Vei locui aici. Sper să-ți convină acest apartament. Se află foarte aproape de al meu, într-o aripă a Institutului rezervată personalului superior.

Am aruncat o privire buimacă în jurul meu crezând că visez. Camera dispunea de tot confortul; era începutul unei ere noi. După ce râvnisem atât de mult la clipa aceasta, mă simțeam deodată cuprins de o stranie nostalgie. Privirea mea a întâlnit privirea Zirei și am înțeles că subtila maimuțoaică îmi ghicește gândul. A schițat un zâmbet destul de ambiguu.

- Ei, bine înțeles, mi-a spus ea, aici n-ai s-o ai pe Nova.

M-am înroșit, am dat din umeri și m-am ridicat în capul oaselor. Mă simțeam iarăși în puteri și eram nerăbdător să pornesc în noua mea viață.

- Te simți destul de întremat ca să iei parte la o mică întrunire ? m-a întrebat Zira. Am invitat câțiva prieteni cimpanzei ca să sărbătorim acest mare eveniment.

Am răspuns că nimic nu mi-ar face mai multă plăcere, dar că nu mai vreau să umblu în pielea goală. Mi-am dat atunci seama că sunt în pijama : Cornelius mi-o împrumutase. Dar dacă puteam la nevoie să îmbrac pijama unui cimpanzeu, aș fi fost grotesc într-unul din costumele sale.

- Măine ai să ai o garderobă întreagă, iar până diseară un costum acceptabil. De altfel, uite că a și venit croitorul.

Un cimpanzeu mic de stat a intrat și m-a salutat foarte politicos. Am aflat că în timp ce zăceam fără cunoștință, cei mai mari croitori își disputaseră cinstea de a mă îmbrăca. Acesta, cel mai renumit dintre ei, avea printre clienții lui pe cele mai de seamă gorile din capitală. Am admirat iscusința și rapiditatea cu care lucra. În mai puțin de două ore a reușit să-mi confecționeze un costum destul de bun. Am încercat un sentiment foarte ciudat văzându-mă cu haine pe mine, și Zira mă privea holbând ochii mari. În timp ce meșterul făcea ultimele retușuri, Cornelius a dat drumul ziaristilor care se îmbulzeau la ușă. Am fost supus unui adevărat interogatoriu, asaltat cu întrebări, mitraliat de fotografi, obligat să dau amănunțele cele mai picante asupra planetei Terra și a vieții pe care o duc acolo oamenii. Am răspuns cu plăcere tuturor acestor întrebări. Fiind eu însumi ziarist, îmi dădeam seama ce chilipir reprezintă pentru acești confrăți și știam că presa este pentru mine un ajutor de neprețuit.

Se făcuse târziu când s-au retras. Ne pregăteam tocmai de plecare ca să ne întâlnim cu prietenii lui Cornelius, când a apărut Zanam. Era probabil la curent cu ultimele evenimente căci m-a salutat cu mult respect. O căuta pe Zira ca să-i spună că în secția ei lucrurile nu merg bine. Furioasă din cauza lipsei mele îndelungate, Nova făcea mare scandal. Nervozitatea ei îi molipsise pe toți ceilalți prizonieri, care nici cu lovituri de țepușă nu puteau fi potoliți.

- Bine, vin acum, spuse Zira. Așteaptă-mă aici.

I-am aruncat o privire rugătoare. A șovăit puțin, apoi mi-a spus ridicând din umeri :

- Dacă vrei, vino și tu cu mine. În fond ești liber și ai să știi poate s-o potolești mai bine decât mine.

Am intrat împreună cu Zira în sala cuștilor. De îndată ce m-au zărit, prizonierii s-au calmat și o tăcere plină de încordare a succedat vacarmului. Mă recunoșteau desigur în ciuda hainelor mele și parcă înțelegeau că sunt martorii unui eveniment miraculos.

M-am îndreptat tremurând spre cușca Novei, cușca mea. M-am apropiat de ea, i-am zâmbit, i-am vorbit. Am avut un moment impresia că-mi urmărește gândul și-mi va răspunde. Era bineînțeles imposibil, dar simpla mea prezență a potolit-o, așa cum i-a potolit și pe ceilalți. A acceptat bucățița de zahăr pe care i-am întins-o și a ronțăit-o cu lăcomie în timp ce mă îndepărtam cu inima grea.

De la petrecerea din seara aceea, care a avut loc într-un cabaret la modă Cornelius hotărâse să mă impună deodată societății maimuțești de vreme ce-mi era acum dat să trăiesc în mijlocul ei nu mi-a rămas decât o amintire confuză și destul de tulburătoare.

Confuzia provenea de la alcoolul pe care l-am ingurgitat încă de la începutul seriei și cu care organismul meu nu mai era obișnuit. Efectul tulburător consta într-o senzație insolită care avea să mai pună stăpânire pe mine în multe alte împrejurări. N-aș putea-o descrie decât ca o atenuare treptată, în mintea mea, a naturii maimuțești a li personajelor din jurul meu pe care le vedeam tot mai des în funcție de profesiunea sau de situația lor în societate. Astfel, de pildă, ospătarul-șef care ne-a întâmpinat cu o politețe servilă ca să ne conducă până la masa noastră era pentru mine în primul rând un ospătar-șef, iar abia după aceea o gorilă. Bătrâna maimuțoaică din cale afară de fardată se estompa în fața bătrânei cochete, iar când dansam cu Zira, uitam cu desăvârșire că am de-a face cu o maimuță, pentru a nu simți în brațele mele decât talia unei partenere de dans. Orchestra de cimpanzei nu mai era decât o orchestră banală, iar eleganții maimuțoi de lume care făceau spirite în jurul meu deveneau simpli oameni de lume.

N-am să insist asupra vâlvei pe care a stârnit-o prezența mea printre aceste

maimuțe. Eram ținta tuturor privirilor. A trebuit să dau autografe unui număr impresionant de amatori, și cele două gorile pe care Cornelius avusese prudența să le aducă au avut mult de furcă pentru a mă apăra împotriva unei învălmășeli de maimuțoaice de toate vârstele care-și disputau cinstea de a ciocni sau de a dansa cu mine.

Noaptea era foarte înaintată. Eram pe jumătate beat când deodată mi-am adus aminte de profesorul Antelle. M-am simțit copleșit de o chinuitoare remușcare. Era cât pe ce să vărs lacrimi de rușine la gândul că sunt acum aici, chefuind cu niște maimuțe, în timp ce bietul meu tovarăș lânchezește pe paie, într-o cușcă.

Zira m-a întrebat de ce am devenit deodată trist. I-am explicat. Cornelius mi-a adus atunci la cunoștință că se interesase de profesor și atlase ca este bine sănătos. Nimic nu mai stătea acum în calea eliberării lui. Am răspuns cu vehemență că nu mai pot aștepta nici o clipă și vreau chiar acum să-i aduc aceasta veste.

- În fond, a admis Cornelius după câteva clipe de gândire, nu ți se poate refuza nimic într-o zi ca asta. Hai să mergem, îl cunosc pe directorul Grădinii zoologice.

Am părăsit toți trei localul și ne-am dus la Grădina zoologică. Directorul, pe care l-am trezit, era foarte binevoitor. Cunoștea povestea mea. Cornelius i-a dezvăluit adevărata identitate a unuia din oamenii pe care-i deținea în cușcă. Nu-i venea să-și creadă urechilor, dar nici el nu voia să mă refuze. Bineînțeles, trebuia să așteptăm până se va face ziuă ca să îndeplinim cele câteva formalități necesare eliberării profesorului, dar nimic nu ne împiedica să stăm chiar acum de vorbă cu dânsul. Se oferă să ne conducă.

Se crăpa de ziuă când am sosit în fața cuștii unde bietul savant trăia ca un animal, împreună cu vreo cincizeci de bărbați și de femei. Aceștia mai dormeau perechi, perechi sau în grupuri de câte patru sau cinci. Au deschis însă ochii când directorul a aprins lumina.

L-am descoperit repede pe tovarășul meu. Era și el lungit pe jos, ghemuit lângă trupul unei fete care mi s-a părut destul de tânără. M-am cutremurat văzând în ce hal a ajuns și m-am înduioșat cu acest prilej de starea înjositoare în care trăisem și eu timp de patru luni.

Eram atât de emoționat încât nu puteam scoate nici un cuvânt. Oamenii, care se treziseră de-a binelea, nu păreau de loc mirați. Erau îmblânziți și bine dresați; s-au apucat să execute obișnuitele lor figuri în speranța că vor obține astfel vreo recompensă. Directorul le-a aruncat resturi de prăjituri. S-a iscat imediat o înghesuială și o încăierare ca în ajun, pe când cei mai înțelepți luau poziția lor favorită, așezați pe vine lângă gratii și întinzând o mână rugătoare.

Profesorul Antelle s-a alăturat acestora din urmă. S-a dat cât mai aproape de director și a cerșit o bucată de prăjitură. Această rușinoasă comportare mi-a produs mai întâi o impresie penibilă care s-a transformat însă curând într-o insuportabilă neliniște. Se afla la trei pași de mine; mă privea țintă și parcă nu mă recunoștea. La drept vorbind, ochii lui, altădată atât de vioi, își pierduseră orice strălucire și îmi sugerau același neant spiritual ca privirea celorlalți prizonieri. Mi-am dat seama cu groaza că nu pot desluși în ei decât un fel de teama, aceeași, exact aceeași teamă pe care o stârnea printre prizonieri prezența unui om îmbrăcat.

Am făcut un puternic efort și am reușit în sfârșit să vorbesc, ca să destram acest coșmar.

- Professore, am spus, maestre, eu sunt, Ulysse Merou. Suntem salvați. Am venit să vă aduc vestea...

M-am oprit, nedumerit. La sunetul vocii mele, reacționase ca și oamenii de pe Soror. Își lungise deodată gâtul și se trăsese puțin înapoi.

- Profesore, profesore Antelle, am insistat cu lacrimi în glas; eu sunt, eu, Ulysse Merou, tovarășul dumneavoastră de drum. Sunt liber și peste câteva ore veți fi și dumneavoastră eliberat. Maimuțele pe care le vedeți aici cu mine sunt prietenii noștri. Știu cine suntem și ne primesc ca pe niște frați.

N-a răspuns nici un cuvânt. Parcă nici nu înțelegea ce spun; dar printr-o noua mișcare furișă, asemenea unui animal speriat, s-a mai tras puțin îndărăt.

Eram disperat și maimuțele păreau foarte intrigate. Cornelius și-a încruntat sprâncenele așa cum proceda de obicei când căuta soluția unei probleme dificile. Mi-a venit în minte că profesorul, speriat de prezența lor, se preface poate că nu înțelege. Le-am cerut să se îndepărteze și să mă lase singur cu el, ceea ce au și făcut cu multă amabilitate. După ce au plecat, am luat-o în jurul cuștii ca să mă apropiu de locul unde se refugiase savantul și i-am vorbit din nou.

- Maestre, l-am implorat, înțeleg prudența dumneavoastră. Știu la ce primejdii se expun pe această planetă oamenii de pe Pământ. Dar suntem singuri, vă jur că suntem singuri și suferințele dumneavoastră au luat sfârșit. Vă rog să mă credeți. Eu sunt, tovarășul, discipolul, prietenul dumneavoastră, eu, Ulysse Merou.

S-a smucit iar înapoi, aruncându-mi priviri piezișe. Și tocmai atunci când stăteam așa, tremurând și neștiind cu ce cuvinte să-l înduplec, profesorul a întredeschis gura.

Reușisem poate în sfârșit să-l conving ? Mă uitam la el cu sufletul la gură. M-am cutremurat însă de groază văzând felul cum își manifestă sentimentele. Am spus că i se întredeschisese gura; acesta nu era însă gestul conștient al unei creaturi care intenționează să vorbească. Din gâttelejul lui ieși un sunet asemănător aceluia pe care le scoteau oamenii stranii de pe această planetă pentru a-și exprima satisfacția sau teama. Acolo, în fața mea, fără a mișca buzele, în timp ce un fior de gheață îmi străpungea inima, profesorul Antelle scoase un lung chelălăit.

PARTEA A TREIA

I

MĂ TREZII devreme, după un somn agitat. Mă sucii de trei-patru ori în pat și mă frecai la ochi până să-mi vin în fire, căci nu eram încă obișnuit cu viața de om civilizat pe care o duceam de o lună de zile, iar în fiecare dimineață mă îngrijora faptul că nu aud pârlind paiele și nu simt lingă mine trupul cald al Novei.

În sfârșit, mă dezmeticii. Locuiam într-una din cele mai confortabile garsoniere ale Institutului. Maimuțele se dovediseră generoase. Aveam un pat, o cameră de baie, haine, cărți, un aparat de televiziune. Citeam toate ziarele; eram liber; puteam să ies, să mă plimb pe străzi, să asist la orice spectacol. Prezența mea în public stârnea întotdeauna un interes considerabil, dar vâlva din primele zile începuse să se potolească.

Cornelius era acum directorul științific al Institutului. Zaius fusese concediat i se dăduse însă alt post precum și o altă decorație iar logodnicul Zirei fusese numit în locul lui. Această schimbare avusese drept urmare o întinerire a cadrelor, o promovare generală a taberei cimpanzeilor și o recrudescență a activității în toate sectoarele. Zira devenise adjuncta noului director.

În ce mă privește, luam parte la cercetările lui Cornelius, dar nu ca un cobai, ci în calitate de colaborator. Cornelius obținuse foarte greu această favoare, după multe reticențe din partea Marelui Sfat. Autoritățile nu recunoșteau cu prea multă tragere de inimă natura și originea mea.

Mă îmbrăcai în grabă, ieșii din cameră și mă îndreptai spre clădirea Institutului unde zăcusem cândva prizonier, spre serviciul pe care Zira continua să-l conducă, pe

lângă noile sale funcțiuni. Cu acordul lui Cornelius începusem acolo cercetări sistematice asupra oamenilor.

Iată-mă în sala cuștilor, plimbându-mă cu pași mari de-a lungul culoarului, prin fața grătilor, ca unul din stăpânii acestei planete. Mai e oare nevoie să spun ca. fac vizite cam dese, mai dese decât ar cere-o activitatea mea științifică ? Uneori prezența permanentă a maimuțelor în jurul meu mi se pare apăsătoare și găsesc acolo un fel de refugiu.

Prizonierii mă cunosc bine acum și admit autoritatea mea. Fac oare o deosebire între mine, Zira și paznicii care le aduc de mâncare ? Aș dori să fie așa, dar mă îndoiesc. De o lună de zile de când mi-am început cercetările, n-am izbutit nici eu, în ciuda eforturilor și răbdării de care am dac dovadă, să obțin de la ei rezultate mai bune decât cele la care poate ajunge un animal bine dresat.

Un tainic instinct îmi spune însă că ei dispun de posibilități mult mai mari.

Aș vrea să-i învăț să vorbească. Asta-i dorința mea cea mai arzătoare. E drept că strădaniile mele au fost deocamdată zadarnice. Abia au reușit câțiva dintre ei să repete două sau trei sunete monosilabice, ca unii cimpanzei de pe la noi. E puțin, dar nu mă dau bătut. Mă încurajează mai ales insistența cu care toate privirile caută acum ochii mei; am impresia că de câtva timp aceste priviri se transformă și că mijeste acum în ele o anumită curiozitate, de o esență superioară perplexității animale.

Merg încet, de la un capăt la celălalt al sălii, oprindu-mă în fața fiecăruia din ei. Le vorbesc; le vorbesc cu o voce blândă, cu răbdare. S-au obișnuit acum cu sunetele atât de stranii care ies din gura mea. Am impresia chiar că ascultă. Vorbesc așa timp de câteva minute, apoi renunț la fraze încheiate și pronunț doar cuvinte simple, izolate, pe care le repet de mai multe ori în speranța ca ar putea deștepta în ei un ecou. Unul dintre prizonieri articulează cu stângăcie o silabă, dar azi nu voi obține nimic mai mult de la el. A și obosit, renunță la o asemenea sarcină supraomenească și se lungește pe paie, ca după o muncă istovitoare. Oftez și trec la altul. Ajung în sfârșit în fața cuștii unde vegetează acum Nova, tristă și singuratecă; tristă, așa cel puțin vreau să cred, cu suficiența mea de om pământean, și caut să deslușesc acest sentiment pe chipu-i admirabil și inexpressiv. Zira nu i-a dat alt tovarăș de cușcă și îi sunt recunoscător.

Mă gândesc deseori la Nova. Nu pot uita clipele petrecute alături de ea. Dar n-am mai intrat niciodată în cușca ei; demnitatea mea de om mi-o interzice. Nu este ea oare un animal? Evoluez acum în înalte sfere științifice; cum aș putea coborî până la o asemenea promiscuitate? Numai amintirea fostei noastre intimități mă face să roșesc. De când am trecut în cealaltă tabără, nici nu-mi îngădui măcar să-i arăt mai multă simpatie decât semenilor ei.

Trebuie totuși să recunosc că este un element excepțional și acest lucru mă bucură. Obțin cu ea rezultate mai bune decât cu ceilalți. De îndată ce a simțit că mă apropiez, a venit să se lipească de gratii și gura-i se contractă într-o schimonoseală care ar putea trece, cu oarecare bunăvoință, drept un zâmbet. Nici n-apuc să deschid gura și încearcă să pronunțe cele patru sau cinci silabe pe care le-a învățat. Se vede că-și dă toată silința. Să fie oare mai înzestrată decât ceilalți ? Sau poate contactul mai îndelungat cu mine a șlefuit-o și a făcut-o mai receptivă la lecțiile mele ? îmi place să cred, cu oarecare mulțumire de sine, că așa stau lucrurile.

Rostesc numele ei, apoi al meu, arătând cu degetul ba spre dânsa, ba spre mine. Schițează și ea același gest. Dar deodată o văd schimbându-se la față arătându-și dinții, în timp ce un râs discret se aude din spatele meu.

E Zira, care face haz, fără răutate, de eforturile mele. Prezența ei o înfurie întotdeauna pe Nova. E însoțită de Cornelius. Acesta se interesează de experiențele mele și vine adesea să vadă cu ochii lui ce rezultate am obținut. Vizita de azi are însă alt scop.

Pare cam surescitat.

- Ulysse, n-ai vrea să facem împreună o scurtă călătorie?

- O călătorie ?

- Da, destul de departe; aproape la antipodi. Arheologii au descoperit acolo niște ruine extrem de curioase, dacă e să dăm crezare rapoartelor pe care le primim. Săpăturile sunt conduse de un urangutan și nu ne prea putem bizui pe el pentru o interpretare corectă a acestor vestigii. Există acolo o enigmă care mă pasionează și care ar putea îmbogăți cu elemente hotărâtoare unele cercetări pe care; le-am întreprins Academia mă trimite acolo în misiune și cred că prezența dumatilor ar fi foarte utilă.

Nu prea văd cu ce aș putea să-l ajut, dar accept cu bucurie acest prilej de a cunoaște și alte aspecte ale planetei Soror. Cornelius mă poartă în biroului ca să-mi dea alte amănunte.

Sunt încântat de această diversiune care-mi permite să nu-mi termin astăzi inspecția, într-adevăr, mi-a mai rămas un prizonier de văzut : profesorul Antelle. E tot în aceeași stare și deci nici nu se poate pune problema eliberării lui. La rugămintea mea a fost totuși instalat într-o cușcă separată, destul de confortabilă. Vizita pe care i-o fac este pentru mine o penibilă datorie. Nu răspunde la nici una din solicitările mele și continuă să se poarte ca un adevărat animal.

II

Am plecat o săptămână mai târziu. Zira ne însoțea, dar urma să se întoarcă peste câteva zile ca să se ocupe de treburile Institutului în lipsa lui Cornelius. Acesta avea de gând să stea un timp mai îndelungat pe locul săpăturilor dacă, bineînțeles, aveau să se dovedească într-adevăr interesante.

Un avion special a fost pus la dispoziția noastră, un avion cu reacție ce semăna destul de mult cu primele noastre aparate de acest gen. Era totuși foarte confortabil și cuprindea un mic salon insonorizat unde se putea sta liniștit de vorbă. Acolo m-am întâlnit cu Zira. Mă bucuram de această călătorie. Eram acum bine aclimatizat cu mediul maimuțesc. De aceea n-am fost nici mirat și nici speriat văzând că acest mare avion este pilotat de o maimuță. Nu mă gândeam decât să admir peisajul și impresionantul spectacol al Betelgeusei răsărind pe cer. Atinsesem o altitudine de aproximativ zece mii de metri. Aerul avea o limpezime de izvor și astrul gigant se profila pe orizont aidoma soarelui nostru văzut printr-o lunetă. Zira nu se mai sătura privind-l.

Aveți și voi, acolo pe Pământ, răsărituri atât de frumoase ? m-a întrebat ea. Soarele tău o fi tot atât de frumos ca al nostru ?

I-am răspuns că nu-i chiar atât de mare și de roșu dar că nouă ne ajunge și așa cum este. În schimb luna noastră este mai mare și răspândește o lumină albicioasă mai intensă decât aceea a astrului nocturn al Sororei. Eram veseli ca niște școlari în vacanță și glumeam cu dânsa parcă ar fi fost o bună și veche prietenă. Când, după câțiva timp, s-a ivit Cornelius, mi-a fost aproape ciudă pe el că vine să tulbure o discuție atât de intimă. Avea aerul preocupat. De altfel, de câțiva timp părea nervos. Muncea enorm. Cercetările sale personale îl absorbeau într-atât încât avea uneori momente de absență totală. Nu vorbise nimănui despre aceste lucrări și cred că nici Zira nu știa mai mult decât mine. Aflasem doar că erau în legătură cu originea maimuței și că savantul cimpanzeu avea tot mai mult tendința de a se depărta de la teoriile clasice, în dimineața aceea, mi-a dezvăluit pentru prima oară unele din preocupările lui și nu mi-a fost greu să înțeleg de ce existența mea de om civilizat prezenta o importanță atât de mare pentru el. A început reluând un subiect pe care-l mai discutasem împreună de o sută de ori.

- Mi-ai spus, nu-i așa, Ulysse, că pe Terra voastră maimuțele sunt adevărate animale ? Că omul s-a ridicat la un nivel de civilizație care-l atinge pe al nostru și care, în multe privințe, chiar...? Nu, nu-ți fie teamă să mă vexezi, adevărul științific e mai presus decât amorul propriu.

...Și care, în multe privințe îl depășește; e un lucru de netăgăduit. De altfel, una din cele mai bune dovezi este că mă aflu aici. Se pare ca sunteți abia în faza...

- Da, da, știu, m-a întrerupt el, plictisit. Am mai discutat despre toate astea. Pătrundem abia acum secretele pe care voi le-ați descoperit acum câteva secole... Dar nu numai declarațiile dumitale mă frământă, a continuat el, măsurând cu pași mari și nervoși micul salon. Mă urmărește de mult intuiția o intuiție bazată pe unele indicii concrete că aceste secrete au fost dezlegate chiar aici, pe planeta noastră, de alte ființe raționale, într-un trecut îndepărtat.

I-aș fi putut răspunde că această impresie de redescoperire nu era străină nici unor oameni de pe Terra. Este poate chiar un fenomen universal și stă poate la temelia credinței noastre într-un Dumnezeu. Dar m-am ferit să-l întrerup. Urmărea o idee, încă destul de confuză, pe care o exprima cu multe reticențe.

- Ființe raționale, repetă el gânditor, și care nu erau poate...

Se opri brusc. Avea aerul nenorocit, chinuit parcă de perceperea unui adevăr pe care mintea-i nu-l putea admite.

- Mi-ai mai apus, nu-i așa, că acolo, la voi, maimuțele au un spirit de imitație foarte dezvoltat?

Imită tot ceea ce facem, adică toate actele care nu cer o adevărată judecată, în așa fel încât verbul a maimuțări a devenit, la noi, sinonim cu a imita.

- Zira, șopti Cornelius cu un fel de deznădejde în glas, nu cumva acest spirit de maimuțareală ne caracterizează și pe noi ?

Fără a-i lăsa timpul să protesteze, continua cu însuflețire :

- Și asta începe chiar din anii copilăriei, întregul nostru sistem de învățământ este bazat pe imitație.

- Urangutanii sunt cei care...

- E drept că au un rol hotărâtor, de vreme ce ei formează tineretul prin intermediul cărților lor. Silesc copilul-maimuță să repete toate greșelile strămoșilor lui. Asta și explică încetineala cu care progresăm. De zece mii de ani am rămas aceiași și batem pasul pe loc.

Dezvoltarea atât de lentă a civilizației maimuțelor merită unele comentarii. Situația aceasta m-a frapat atunci când am studiat istoria lor, căci am simțit în această privință unele diferențe importante față de avântul luat de spiritul uman. E drept că am cunoscut și noi o eră de stagnare aproape totală. Am avut și noi urangutanii noștri, un învățământ falsificat, programe ridicole, și perioada aceasta a durat foarte mult.

Dar totuși nu chiar atât de mult ca la maimuțe și, mai ales, nu în același stadiu de evoluție. Perioada obscură de care se plângea cimpanzeul durase vreo zece mii de ani. În cursul acestui interval nici un progres cât de cât mai important nu fusese realizat, cu excepția, poate, a ultimilor cincizeci de ani. Dar pe mine mă intriga îndeosebi faptul că primele lor legende, primele lor cronici, primele lor amintiri vădeau încă de pe atunci o civilizație foarte înaintată, de fapt aproape asemănătoare cu cea de azi. Aceste documente, vechi de zece mii de ani, dovedeau cunoștințe și realizări comparabile cu cele actuale; mai înainte însă bezna era totală: nici o tradiție, scrisă sau orală, nici un indiciu. Pe scurt, aveai impresia că civilizația simiană a răsărit așa, deodată, ca prin minune, acum zece mii de ani, își de atunci a rămas aproape neschimbată. Maimuța de rând se obișnuise să considere că este un fenomen cât se poate de firesc, dar o minte subtilă ca aceea a lui Cornelius simțea aici o enigmă și se zbuciuma.

- Bine, dar există maimuțe capabile de o creație originală, protestă Zira.

- Da, e adevărat, admise Cornelius, mai ales de câțiva ani. Cu timpul, spiritul se poate încarna în gest. Așa și trebuie chiar; acesta este cursul firesc al evoluției... Dar ceea ce caut cu pasiune, Zira, ceea ce vreau neapărat să aflu, e cum a început totul. Azi, nu mi se mai pare imposibil ca la originea erei noastre să fi stat o simplă imitație.

- Imitație ? Ce să imităm, pe cine să imităm ?

Cornelius luase însă iarăși o atitudine reticentă își lăsă ochii în jos, regretând parcă limbuția lui.

- Nu pot trage încă nici o concluzie, spuse el în sfârșit. Am nevoie de dovezi concrete. Cine știe, poate le vom găsi în ruinele acelei cetăți îngropate. După rapoartele pe care le-am primit, se pare că exista cu mult mai mult de zece mii de ani în urmă, într-o epocă despre oare nu știm absolut nimic.

III

Cornelius n-a mai scos nici un cuvânt și am impresia că nici nu vrea sau nu poate să-mi spună mai mult, dar ceea ce întrezăresc de pe acum în teoriile lui îmi stârnește pe deosebită exaltare.

Arheologii au scos la iveală o întreagă cetate, un oraș îngropat în nisipurile unui deșert din care n-au mai rămas, din păcate, decât niște ruine. Sunt însă convins că aceste ruine ascund un secret extraordinar și fac legământ că-l voi dezlega. Nu cred că e ceva imposibil pentru cine știe să observe și să chibzuiască, lucru de care nu prea pare în stare urangutanul care conduce săpăturile. L-a primit pe Cornelius cu respectul cuvenit înaltei sale funcțiuni, dar totodată cu un dispreț abia ascuns pentru tinerețea lui și pentru ideile originale pe care le emite uneori.

Trebuie să ai într-adevăr o răbdare îngerească pentru a efectua cercetări, când la fiecare pas nisipul îți se năruie sub picioare și pietrele se fărâmițează la cea mai mică atingere. Muncim așa de vreo lună de zile. Zira a plecat de mult, dar Cornelius se încăpățânează să mai rămână. E tot atât de înflăcărat ca și mine, căci este și el convins că tocmai aici, printre aceste vestigii ale trecutului, va găsi răspuns la marile probleme care-l frământă.

Amploarea cunoștințelor sale este într-adevăr uimitoare. A ținut mai întâi să verifice personal vechimea orașului. Maimuțele au elaborat în acest scop metode asemănătoare cu ale noastre, folosind noțiuni aprofundate de chimie, de fizică și de geologie, în această privință cimpanzeul a căzut de acord cu savanții oficiali : orașul este foarte, foarte vechi. Are mult mai mult de zece mii de ani, cu alte cuvinte constituie un document unic care poate dovedi că civilizația maimuțească actuală nu s-a născut așa deodată, din nimic, ca printr-o minune.

A existat ceva înaintea erei actuale. Dar ce anume ? După această lună de investigații febrile, am rămas decepționați, căci, se pare că nici aceasta cetate preistorică nu se deosebește prea mult de orașele moderne. Am găsit ruine de case, urme de uzine, vestigii ce dovedesc că acești strămoși aveau și ei automobile și avioane, întocmai ca maimuțele de azi. Aceasta înseamnă că rațiunea își are obârșia în vremuri foarte îndepărtate, mai îndepărtate decât se credea. Simt însă că nu e ceea ce căuta Cornelius și nu e ceea ce speram.

În dimineața asta a plecat înaintea mea pe șantier, unde muncitorii: au dezgropat o casă cu ziduri groase, făcute dintr-un fel de beton, care pare să se fi păstrat mai bine decât celelalte. E drept că înăuntru e și ea plină de nisip și de moloz pe care muncitorii s-au apucat pur și simplu să le treacă prin sită. Până ieri nu găsiseră însă acolo ceva deosebit. Ca și în celelalte sectoare, dăduseră peste bucăți de țevi de la diferite conducte,

bucăți de aparate casnice, de ustensile de bucătărie. Mai lenevesc puțin în pragul cortului unde locuiesc împreună cu Cornelius. Din locul unde mă aflu al zăresc pe urangutan care dă ordine șefului de echipă, un tânăr cimpanzeu cu privirea șireată. Pe Cornelius nu-l văd. A coborât în groapă împreună cu muncitorii. Pune și el deseori mâna, temându-se ca aceștia să nu facă vreo prostie și să nu le scape vreun element interesant.

Dar iată-l că iese chiar acum din gaură și îmi dau repede seama că a făcut o descoperire excepțională. Ține cu ambele mâini un obiect de mici dimensiuni pe care nu-l pot distinge. L-a dat la o parte fără prea multe menajamente pe bătrânul urangutan care voia să i-l ia și-l depune jos cu o deosebită băgare de seamă. Privește în direcția mea și face gesturi mari. Când mă apropii, mă impresionează cât de mult e schimbat la față.

- Ulysse, Ulysse !

Nu l-am văzut niciodată într-o asemenea stare. Abia poate vorbi. Muncitorii, care au ieșit și ei din groapă, fac roată în jurul descoperirii sale și din cauza lor nu pot vedea despre ce este vorba. Și-o arată cu degetul și par doar amuzați. Unii din ei rid chiar din toată inima. Muncitorii aceștia sunt aproape niște gorile vânjoase. Cornelius le ține la distanță.

- Ulysse !

- Dar ce s-a întâmplat ?

Descopăr și eu în sfârșit faimosul obiect așezat pe nisip, în timp ce el îmi șoptește cu un glas sugrumat de emoție :

- O păpușă, Ulysse, o păpușă !

Da, e o păpușă, o simplă păpușă de porțelan. Printr-o adevărată minune a rămas aproape intactă, cu urme de păr și niște ochi în care mai sticlesc câțiva solzi de smalt colorat. E a imagine atât de obișnuită pentru mine încât nu înțeleg în primul moment de ce este Cornelius atât de emoționat, îmi trebuie câteva secunde ca să mă pot dumeri... Da, am priceput! Deodată mă cuprinde și mă răscolește sentimentul că sunt martorul unei întâmplări extraordinare. E vorba de o păpușă umană, care reprezintă o fetiță, o fetiță de la noi.

Dar nu vreau să mă las amăgit de himere, înainte de a afirma sus și tare că e vorba de o minune, să examinăm mai întâi toate posibilitățile, căci la origine stă poate o cauză cât se poate de banală. Un savant cum este Cornelius a procedat desigur așa. Ia să vedem deci : printre păpușile aparținând unor copii de maimuțe, există unele, puține e drept, dar totuși câteva, având o formă animală și chiar umană. Nu se poate ca simpla prezență a acesteia să-l tulbure într-atât pe cimpanzeu... Dar să mergem mai departe: jucăriile micilor maimuțe înfățișând animale nu sunt din porțelan și, mai ales, nu sunt, în general, îmbrăcate : în orice caz nu sunt îmbrăcate ca niște ființe raționale. Și vă spuneam adineauri că păpușa aceasta este îmbrăcată ca o păpușă de la noi se pot distinge destul de clar bucăți din rochiță, din corsaj, din jupan și din chiloți e îmbrăcată cu gust, așa cum o fetiță de pe Pământ și-ar găti păpușa preferată, cu grijă, așa cum o maimuțică de pe Soror și-ar împodobi păpușa-maimuțică; o grijă cu care niciodată, niciodată nu s-ar strădui să îmbrace un animal cum este omul. Înțeleg, înțeleg din ce în ce mai bine tulburarea subtilului meu prieten cimpanzeu.

Dar asta nu e totul. Această jucărie prezintă și o altă anomalie, o altă ciudățenie, care a stârnit râsul tuturor muncitorilor și l-a făcut să zâmbească până și pe solemnul urangutan care conduce săpăturile. Păpușa vorbește. Vorbește ca o păpușă de la noi. Când a pus-o jos, Cornelius a apăsat întâmplător pe mecanismul rămas intact și ea a vorbit. O ! n-a rostit nici un discurs. A pronunțat doar un cuvânt, un cuvânt alcătuit din două silabe : pa-pa. Pa-pa, bâiguie iarăși păpușa când o ia din nou Cornelius în mâinile

sale agere și o sucește în toate părțile. Cuvântul este același în franceză și în limba maimuțească, poate chiar și în multe alte limbi ale acestui cosmos misterios, și are același înțeles. Pa-pa, repetă mica păpușă umană, și asta mai ales face ca botul învătăului meu prieten să devină stacojiu; asta mă tulbură într-atât încât trebuie să mă stăpânesc ca să nu strig, în timp ce Cornelius mă trage la o parte, ducând prețioasă-i descoperire.

- Imbecil sinistru ! mormăie el după o îndelungată tăcere.

Știu despre cine vorbește și-i împărtășesc indignarea. Bătrânul urangutan decorat n-a văzut în această păpușă decât o simplă jucărie a unei maimuțele, o jucărie pe care un meșter excentric, care a trăit într-un trecut îndepărtat, ar fi înzestrat-o cu grai. E inutil să i se -dea altă explicație. Cornelius nici nu încearcă. De altfel, singura explicație logică ce-i vine în minte i se pare atât de tulburătoare, încât preferă s-o păstreze pentru el. Nu-mi suflă nici mie un cuvânt, dar își dă foarte bine seama că am ghicit-o.

Rămâne gânditor și nu scoate o vorbă tot restul zilei. Am impresia că acum se teme să-și continue cercetările și regretă și puținul pe care mi l-a spus. După ce surescitarea i s-a mai potolit, îi pare rău că am fost martorul descoperirii sale.

Chiar a doua zi am dovada concretă că se căiește de a mă fi adus aici. După o noapte de chibzuire, îmi aduce la cunoștință, ferindu-se să se uite în ochii mei, că e mai bine să mă întorc la Institut, unde mă așteaptă o activitate mai importantă decât aici, printre ruinele acestea. Mi-a reținut și un bilet de avion. Urmează să plec a doua zi.

IV

Să presupunem, îmi spun în sinea mea, că oamenii au fost cândva stăpânii atotputernici ai acestei planete. Să presupunem că o civilizație umană, asemănătoare cu a noastră, a înflorit pe Soror cu peste zece mii de ani în urmă...

Nu mai e de loc o ipoteză absurdă, ba dimpotrivă. Nici n-am apucat bine s-o formulez și simt exaltarea pe care și-o produce descoperirea singurului drum bun printre atâtea cărări înșelătoare. Da, știu că tocmai pe această cale se află soluția iritantului mister al evoluției simiene. Îmi dau seama acum că visasem întotdeauna în mod inconștient o asemenea explicație.

Mă aflu la bordul avionului care mă aduce înapoi în capitală. Sunt însoțit de unul din secretarii lui Cornelius, un cimpanzeu zgârcit la vorbă. Nu simt nevoia să discut cu dânsul. Avionul m-a predispus întotdeauna la meditație. Nu voi găsi un prilej mai bun decât această călătorie pentru a pune ordine în toate gândurile mele.

...Să presupunem deci că a existat cândva, pe planeta Soror, cu mulți, mulți ani în urmă, o civilizație asemănătoare cu a noastră. Este oare posibil ca niște ființe lipsite de înțelepciune s-o fi perpetuat printr-un simplu proces de imitație ? Răspunsul afirmativ la această întrebare mi se pare cam îndrăzneț, dar întorcându-l în toate felurile în mintea mea, mi se înfățișează o mulțime de argumente care-l fac din ce în ce mai puțin extravagant. Ideea că niște mașini perfecționate ne-ar putea lua locul într-o bună zi este, din câte îmi amintesc, foarte răspândite pe Pământ. Se întâlnește frecvent nu numai printre poeți și romancieri, ci și în toate clasele societății. Ea irită elita intelectuală poate tocmai pentru că s-a născut spontan în imaginația populară și a luat o asemenea extindere. Și poate tot din același motiv cuprinde și o parte de adevăr. O parte numai : mașinile vor rămâne întotdeauna mașini; robotul cel mai perfecționat va rămâne întotdeauna robot. Dar dacă avem de-a face cu ființe vii posedând un anumit grad de psihism, ca de pildă maimuțele ? Și tocmai maimuțele sunt înzestrate cu un deosebit simț de imitație.

Închid ochii. Mă las legănat de duduitul înfundat al motoarelor. Simt nevoia să

discut cu mine însumi pentru a-mi justifica poziția.

Ce anume caracterizează o civilizație ? Geniul excepțional ? Nu, viața de toate silele.... Hm ! Hai să dăm prioritate culturii spirituale. Să admitem că e vorba mai întâi de artă și în special de literatură. Era oare într-adevăr inaccesibilă maimuțelor antropoide, dacă admitem, bineînțeles, că sunt în stare să adune în mod coerent mai multe cuvinte la un loc ? Din ce e făcută literatura noastră ? Din capodopere ? Nu, iarăși nu ! Dar după ce a fost scrisă o carte originală și nu se scriu mai mult de una sau două pe secol oamenii de litere o imită, adică o recopiază, astfel încât apar sute de mii de lucrări tratând exact aceleași probleme, dar având titlurile puțin schimbate și alte combinații de fraze. Acest lucru este pe deplin accesibil maimuțelor, care prin însăși natura lor sunt imitatoare, cu condiția, bineînțeles, să învețe mai întâi sa vorbească.

De fapt, singura obiecțiune serioasă este vorbirea. Atenție însă ! Nu e neapărat nevoie ca maimuțele să înțeleagă ce copiază pentru a compune, pornind de la o singură carte, o sută de mii de volume, în fond, nu le este nici lor mai necesar decât ne este nouă. E de ajuns să poată repeta, ca și noi, fraze pe care le-au mai auzit. Procesul literar se reduce apoi la o operație pur mecanică. Și iată că tocmai aici părerea unor biologi capătă o deosebită importanță : nimic în anatomia maimuței, susțin ei, n-o împiedecă să vorbească; nimic, numai să vrea ! Ne putem însă foarte bine închipui că într-o bună zi, în urma unei mutații bruște, s-a născut în ea o asemenea dorință.

Așadar perpetuarea unei literaturi ca a noastră de către maimuțe înzestrate cu grai nu este de loc absurdă. S-ar putea chiar ca mai târziu unele maimuțe de litere să se fi ridicat cu o treaptă pe scara intelectuală. Așa cum spune savantul meu prieten Cornelius, spiritul s-a incarnat în gest în cazul de față, în mecanismul vorbirii și astfel câteva idei originale au putut apărea în noua lume maimuțească, cu ritmul de una pe secol; ca și la noi, pe Pământ.

Urmându-mi cu atâta cutezanță firul gândurilor am ajuns repede la convingerea că animale bine dresate puteau foarte bine să fi executat tablourile și sculpturile pe care de admirasem în muzeele capitalei și, în general, să se dovedească experte în toate artele umane, inclusiv în arta cinematografică.

După ce am examinat cele mai înalte forme ale activității intelectuale, nu mi-a fost greu să-mi extind teza asupra altor domenii. Industria noastră n-a rezistat multă vreme analizei mele. A reieșit limpede pentru mine că nu are nevoie de nici un fel de inițiativă rațională pentru a se propaga în timp. La baza ei se află activitatea muncitorilor manuali care repetă mereu aceleași mișcări și care pot fi înlocuiți, fără nici un prejudiciu, de către maimuțe; dacă urcăm câteva trepte pe scara ierarhiei, întâlnim cadre al căror rol constă în a alcătui diferite rapoarte și în a pronunța aceleași cuvinte în aceleași împrejurări. Totul se rezumă la o chestiune de reflexe condiționate. Pe treptele cele mai de sus ale administrației, maimuțarea mi s-a părut chiar și mai evidentă. Pentru a continua civilizația noastră, gorilele n-ar fi avut decât să imite unele din pozele noastre și să pronunțe câteva discursuri, calchiate pe același model. Am început astfel să privesc cu ochi noi cele mai diferite activități de pe Pământul nostru și să mi le închipui executate de maimuțe. M-am lăsat furat, cu oarecare satisfacție de altfel, de acest joc care nu-mi mai cerea chinuitoare eforturi intelectuale. Am revăzut astfel în minte câteva întruniri politice la care asistasem în calitate de ziarist. Mi-am amintit cuvintele șablon rostite de diferite personalități cărora avusesem prilejul să le iau interviuri. Am rețrăit cu o deosebită intensitate un proces care făcuse mare vâlvă cu câțiva ani în urmă și la oare asistasem.

Apărătorul era unul din cei mai proeminenți avocați. De ce îmi apărea oare acum sub înfățișarea unei falnice gorile, ca si procurorul de altfel, tot o celebritate ? De ce asemuam oare declanșarea gesturilor și intervențiilor lor cu niște reflexe condiționate

datorite unei bune dresări ? De ce oare președintele tribunalului se confunda în mintea mea ou un solemn urangutan, recitind fraze învățate pe de rost ce ieșeau din gura lui în mod automat, ca o reacție la cuvintele vreunui martor, sau la un anumit murmur al mulțimii ?

Până la sfârșitul călătoriei am fost obsedat de tot felul de similitudini care de care mai sugestive. Când am abordat însă lumea finanțelor și a afacerilor, ultima mea evocare a fost un spectacol pur maimuțesc, o amintire recentă de pe planeta Soror. Era vorba de o ședință la Bursă, unde ținuse să mă ducă un prieten al lui Cornelius, căci era considerată una din curiozitățile orașului. Și iată ceea ce îmi văzuseră ochii, un tablou ce se reconstitua în mintea mea cu o deosebită pregnanță, în ultimele minute dinainte de aterizare.

Bursa era o clădire mare, cufundată într-o stranie atmosferă ce te cuprindea cu mult înainte de intrare : un murmur dens și confuz care creștea pe măsură ce te apropiai, transformându-se într-un vacarm asurzitor. Am intrat și ne-am pomenit chiar în inima tumultului. M-am ghemuit într-un colț, sprijinindu-mă de o coloană. Eram obișnuit cu prezența maimuțelor ca indivizi separați, dar mă zăpăceam de fiecare dată când aveam în jurul meu o mulțime compactă. Iar aici aveam de-a face cu o puzderie de maimuțe ! Spectacolul mi s-a părut chiar mai straniu decât adunarea savanților, cu prilejul faimosului Congres, închipuiți-vă o sală imensă, ticsită de maimuțe, de maimuțe urlând, gesticulând, alergând în toate direcțiile, fără nici o noimă, maimuțe cuprinse de isterie, maimuțe care nu numai că se încrucișau și se izbeau unele de altele jos, pe podea, ci forfoteau pe toți pereții, ridicându-se chiar până în tavan, la o înălțime amețitoare. Căci acolo erau instalate tot felul de scări, trapeze și frânghii, pentru ca maimuțele să se poată deplasa oricând și oriunde pe toate cele trei dimensiuni. Astfel, droaia aceasta de maimuțe umplea întreaga încăpere ce căpăta astfel aspectul unei cuști gigantice, special amenajată pentru exhibițiile grotești ale unor cvadrumani.

Maimuțele zburau literalmente în spațiul acesta, reușind întotdeauna să se agate în ultima clipă de vreo grindă, un inel sau alt aparat de gimnastică tocmai când credeam că se vor prăbuși; și toate acestea se întâmplau în mijlocul unui vacarm infernal de exclamații, întrebări, chemări, strigăte și chiar sunete care nu semănau cu nici o limbă civilizată. Așa, de pildă, erau acolo maimuțe care lătrau; da, da, care lătrau, fără nici un motiv

aparent, făcându-și vânt pentru a traversa sala în zbor, suspendate de capătul unei funii lungi.

Ei, ai mai văzut așa ceva ? m-a întrebat cu mândrie prietenul lui Cornelius.

Am recunoscut fără nici o rezervă că n-am mai pomenit un asemenea spectacol, îmi erau însă într-adevăr necesare toate cunoștințele mele anterioare despre maimuțe ca să le pot considera făpturi raționale. Orice ființă cu judecată care ar fi nimerit în acest circ ar fi ajuns inevitabil la concluzia că asistă la zbenguielile unor nebuni sau ale unor animale turbate. Nici o licărire de inteligență nu scliepa în ochii lor. Aici toate semănau atât de mult încât nici nu le puteam deosebi unele de altele. Erau toate îmbrăcate la fel și purtau aceeași mască aceea a demenței.

Ceea ce mă tulbura însă cel mai mult, în viziunea mea actuală, era faptul că, printr-un fenomen invers aceluia de adineauri, când atribuiam forma unei gorile sau a unui urangutan personajelor dintr-o scenă terestră, vedeam acum pe membrii acestei mulțimi smintite sub o înfățișare umană. Mi se părea că cei care urlă, latră și se agață de capătul unei frânghii ca să ajungă cât mai repede la ținta lor sunt oameni. Noi și noi imagini se perindau în mintea mea înfierbântată. Îmi aduc aminte că după o îndelungată observație am reușit să descopăr până la urmă câteva amănunte sugerând în mod vag că această gloată zgomotoasă aparține totuși unei lumi civilizate. Câte un cuvânt articulat

se putea uneori desluși printre urletele bestiale. Coccoțată pe un eșafod, la o înălțime amețitoare și fără a-și întrerupe isterica gesticulație a mâinilor, o gorilă apuca din când în când cu un picior mai ferm o bucată de cretă și trecea pe o tablă o cifră care avea pesemne o anumită semnificație. Și acestei gorile îi atribuiau trăsături umane.

Nu m-am putut smulge din această halucinație decât revenind la teoria mea despre originea civilizației simiene și am găsit, în această reminiscență a lumii finanțelor, noi argumente în favoarea ei.

Avionul se pregătea să aterizeze. Eram din nou în capitală. Zira venise să mă întâmpine la aeroport. Am zărit de departe boneta ei studentescă pusă pe-o ureche și m-am bucurat nespus de mult. Când am ajuns alături de ea, după formalitățile vamale, a trebuit să mă stăpânesc ca să n-o strâng în brațe.

V

După ce m-am întors din expediție am zăcut o lună întreagă în pat din cauza unei boli contractate probabil pe locul săpăturilor și care se manifesta prin puternice accese de febră, ca în malarie. Nu mă durea nimic, dar în capul meu aprins clocotea un potop de gânduri și tot suceam și învârteam în minte elementele uluitorului adevăr pe care-l întrezărisem. Pentru mine nu mai încăpea nici o îndoială : o civilizație umană precedase era maimuțescă pe planeta Soror, iar convingerea aceasta îmi stârnea o senzație ciudată, ca un fel de îmbătare.

Stând însă și judecând bine, nu știu dacă trebuie să fiu mândru de această descoperire sau să mă simt profund umilit. Amorul meu propriu constată cu satisfacție că maimuțele n-au inventat nimic, că s-au mulțumit doar să ne imite. Sentimentul de umilință se datorează faptului că o civilizație umană a putut fi atât de ușor asimilată de niște maimuțe.

Cum s-a putut întâmpla așa ceva ? în delirul meu, mă învârt mereu în jurul acestei probleme. Da, desigur, știam de mult că toate civilizațiile, inclusiv a noastră, sunt sortite pieirii, dar o dispariție atât de totală, care să nu lase nici o urmă, te poate scoate din minți. Care să fi fost cauza? O nimicire bruscă ? Un cataclism ? Sau lenta degradare a unora și ascensiunea treptată a altora ? Aș înclina pentru această ultimă ipoteză cu atât mai mult cu cât descopăr, în situația și în preocupările actuale ale maimuțelor, indici extrem de sugestivi în favoarea unei asemenea evoluții.

Să luăm, de pildă, uriașa însemnătate pe care o acordă cercetărilor biologice. Ei bine, acum încep să înțeleg ce stă la baza lor. Probabil că pe vremuri numeroase maimuțe serveau oamenilor drept subiecte de experimentare, așa cum se întâmpla în laboratoarele noastre. Ele au fost acelea care au preluat cele dintâi ștafeta, ele au fost pionierii revoluției. Vor fi început, firește, prin a imita gesturile și atitudinile stăpânilor lor, iar acești stăpâni erau cercetători, biologi, medici, infirmieri și paznici. De aici s-o fi trăgând pecetea ceea insolită ce caracterizează și azi cele mai multe din acțiunile lor.

Bine, dar ce să se fi întâmplat cu oamenii ?

Destul am speculat despre maimuțe ! Au trecut două luni de când nu i-am mai văzut pe foștii mei tovarăși de captivitate, pe frații mei umani. Azi mă simt mai bine. Nu mai am febră. I-am spus ieri Zirei care m-a îngrijit ca o adevărată soră tot timpul cât am fost bolnav i-am spus că am de gând să-mi reiau studiile în secția ei. N-a avut aerul prea încântat, dar n-a făcut nici o obiecție. E timpul să le fac o vizită.

Iată-mă din nou în sala cuștilor. O stranie emoție mă cuprinde încă din prag. Văd acum toate aceste fapte într-o lumină nouă. M-am întrebat cu îngrijorare, înainte de a mă hotărî să intru, dacă mă vor recunoaște după o absență atât de îndelungată. Dar m-au recunoscut. Toate privirile s-au ațintit asupra mea, ca și înainte, și poate chiar cu un fel

de deferentă. Visez oare sau într-adevăr deslușesc în ochii lor o nuanță nouă, destinată numai mie, cu totul diferită de cea pe care o acordă paznicilor lor maimuțe ? Un reflex imposibil de descris, dar în care disting, pare-mi-se, o curiozitate trează., o emoție insolită, umbrele unor amintiri ancestrale ce caută să se ridice deasupra mărginirii animale și poate chiar... o rază șovăitoare de speranță.

Speranța aceasta cred că o nutresc și eu de câtăva vreme fără să-mi dau seama. Oare nu cumva ei i se datorează starea de exaltare febrilă care a pus stăpânire pe mine ? Nu sunt oare eu, eu, Ulysse Merou, omul pe care destinul l-a trimis pe această planetă pentru a fi instrumentul regenerării umane ?

Iată în sfârșit formulată ideea cea tulbure care mă obsedează de o lună de zile. Bunul Dumnezeu nu joacă zaruri cum a spus cândva un fizician, în cosmos nimic nu e lăsat la voia întâmplării. Călătoria mea spre lumea Betelgeusei a fost dinainte hotărâtă de o conștiință superioară. Mie îmi revine acum sarcina de a mă arăta demn de această încredere și de a deveni noul Mântuitor al acestei umanități decăzute.

Ca și altădată, fac înconjurul sălii. Caut să mă stăpânesc ca să nu alerg spre cușca Novei. Trimisul destinului nu are dreptul să aibă favorite ? Mă adresez fiecăruia dintre supușii mei... Este încă departe ziua când vor începe să vorbească; mă consolez însă cu gândul că am o viață întreagă în fața mea ca să-mi pot îndeplini misiunea.

Mă apropii acum de fosta mea cușcă cu o dezinvoltură calculată. Privesc cu coada ochiului dar nu zăresc brațele Novei întinse spre mine printre gratii; nu aud strigătele vesele cu care obișnuia să mă întâmpine. O sumbră presimțire mă cuprinde. Nu mă mai pot stăpâni. Mă reped. Cușca e goală.

Chem pe unul din paznici, cu o voce autoritară, care-i face să tresară pe toți prizonierii. Zanam este acela care vine. Nu-i prea place să-i dau ordine, dar Zira i-a spus să stea la dispoziția mea.

- Unde-i Nova ?

Îmi răspunde, cu un aer morocănos, că habar n-are. A fost luată într-o bună zi de acolo fără să i se dea explicații. Insist, dar fără succes. Din fericire iată că apare în sfârșit Zira, care a venit în inspecția-i obișnuită. M-a văzut în fața cuștii pustii și ghicește cât sunt de tulburat. Pare jenată și începe să-mi vorbească despre altceva.

- S-a întors chiar acum Cornelius. Ar vrea să te vadă.

Mult îmi pasă mie acum de Cornelius, de toți cimpanzeii, de toate gorilele și de ceilalți monștri din cer și de pe pământ. Arăt cu degetul spre cușcă :

- Unde-i Nova ?

E suferindă, îmi răspunde maimuțoica. A fost mutată într-o clădire specială.

Îmi face un semn s-o urmez afară, departe de paznic.

- A trebuit să promit administratorului că nu voi sufla o vorbă. Cred însă că ție trebuie să-ți spun.

- E bolnavă ?

- Nimic grav; însă un eveniment destul de important ca să îngrijoreze autoritățile noastre. Nova trebuie să fete.

- Trebuie să...

- Adică... vreau să spun că trebuie să nască, se corectează maimuțoica, observându-mă cu un aer curios.

VI

Am încremenit de uimire și nu pot încă realiza toate consecințele pe care le implică acest eveniment. Sunt mai întâi asaltat de o mulțime de amănunte triviale și mai ales frământat de o întrebare îngrijorătoare : cum de n-am fost înștiințat până acum ?

Nici n-apuc să protestez și Zira îmi spune :

- Mi-am dat seama de situația ei acum două luni când m-am întors din călătorie. Bineînțeles, gorilele habar n-aveau. I-am telefonat lui Cornelius și el la rândul lui a avut o lungă convorbire cu administratorul. Au ajuns amândoi la concluzia că e mai bine să păstrăm secretul. Nimeni nu este la curent, în afară de ei doi și de mine. Nova se află într-o cușcă izolată și mă ocup personal de ea.

Pentru mine această lipsă de sinceritate a lui Cornelius este o adevărată trădare și-mi dau seama că Zira se simte jenată. Am impresia că se pune la cale o tenebroasă mașinație în spatele meu.

Fii liniștit. E bine îngrijită și nu duce lipsă de nimic. Sunt cât se poate de atentă cu ea. Niciodată nu s-a manifestat atâta grijă pentru sarcina unei femele de om.

Sub privirea-i șireată las ochii în jos ca un școlar care a făcut-o boacănă. Caută să adopte un ton ironic, dar simt că este tulburată. Desigur, știu că intimitatea mea fizică cu Nova i-a displicut, chiar din clipa când și-a dat seama că sunt o ființă rațională, dar citesc acum în privirea ei altceva decât un sentiment de ciudă. Tocmai pentru că ține la mine e îngrijorată. Toate aceste mistere în legătură cu Nova nu-mi prevestesc nimic bun. Cred că nu mi-a spus întregul adevăr, că Marele Sfat cunoaște toată situația și că au avut loc discuții la un nivel foarte înalt.

- Când trebuie să nască ?

- Pește trei sau patru luni.

Deodată aspectul tragicomic al situației mă răscolește. Voi fi tată în sistemul Betelgeusei ! Voi avea un copil pe planeta Soror, de la o femeie pentru care simt o mare atracție fizică, uneori un sentiment de milă, dar care are un creier de animal. Cred că nici o ființă, în cosmos, nu s-a pomenit într-o asemenea situație, îmi vine să plâng și să râd în același timp.

- Zira, vreau s-o văd !

Mi-a răspuns strâmbând din nas, puțin în-ciudată :

- Eram sigură că asta ai să-mi ceri. I-am și vorbit lui Cornelius și cred că nu va avea nimic împotriva. Te așteaptă în biroul lui.

- Cornelius e un trădător !

- N-ai dreptul să vorbești așa. În el se dă o luptă între dragostea lui pentru știință și datoria lui de maimuța. E firesc ca această naștere să-i inspire serioase temeri.

Neliniștea ce m-a cuprins sporește în tâmp ce o urmez pe Zira prin coridoarele Institutului. Ghicesc care este punctul de vedere al maimuțelor de știință : le este frică să nu apară o rasă nouă care... Da, bineînțeles ! Acum îmi dau foarte bine seama cum se poate realiza misiunea ce-mi revine.

Cornelius mă întâmpină cu cuvinte prietenoase dar între noi se simte o permanentă răceală, îmi aruncă din când în când o privire îngrozită, îmi dau toată silința să nu abordez imediat subiectul care mă frământă. Îl întreb mai întâi cum a călătorit și ce s-a mai petrecut pe șantierul arheologic după plecarea mea.

- A fost pasionant. Am acum niște dovezi incontestabile.

O flacăra s-a aprins în ochii lui mici și inteligenți. Nu s-a putut stăpâni și se laudă acum cu succesul lui. Da, Zira are dreptate : e măcinat de două sentimente contradictorii; dragostea pentru știință și datoria de maimuța, în momentul de față, savantul este acela care vorbește, savantul entuziast, pentru care triumful teoriilor sale este mai presus de orice.

- Am găsit schelete, a continuat el; nu unul, ci multe la un loc, în asemenea împrejurări și într-o asemenea rânduială încât nu încapă nici o îndoială e vorba de un cimitir. E atât de evident încât ar trebui să convingă până și pe cele mai mărginite maimuțe. Dar, bineînțeles, urangutanii noștri se încapățânează să nu vadă aici decât un

șir de coincidențe curioase.

- Și scheletele acelea... ?

- Nu sunt schelete de maimuță.

- Da, înțeleg...

Ne privim drept în ochi. Entuziasmul i s-a mai potolit și reia încet, cântărindu-și cuvintele :

- Nu pot să-ți ascund adevărul; ai ghicit: sunt schelete de oameni.

Zira este cu siguranță la curent căci nu se arată de loc mirată. Se uită amândoi la mine cu insistență, în sfârșit, Cornelius se hotărăște și-mi vorbește pe șleau.

- Sunt acum sigur, admite el, că a existat cândva pe planeta noastră o rasă de oameni în stare să gândească, înzestrați cu minte, ca dumneata și ca ceilalți oameni de pe Pământul dumitale, o rasă care a degenerat și a revenit la o stare de animalitate... De altfel, când m-am întors din expediție, am găsit aici alte dovezi în sprijinul teoriei mele.

- Alte dovezi ?

- Da. Le-a descoperit șeful secției encefalice, un tânăr cimpanzeu cu mare viitor. Aș spune chiar că e genial... Ai greși, continuă el cu o amară ironie, dacă ai crede că maimuțele au fost întotdeauna simple imitatoare. Am făcut inovații remarcabile în unele ramuri ale științei, mai ales în ce privește experiențele asupra creierului. Dacă o să am posibilitatea, o să-ți arăt într-o zi ce rezultate am obținut. Sunt convins că ai să rămâi uluit.

Vrea parcă să se convingă singur de geniul maimuțesc și se exprimă cu o agresivitate inutilă. Nu l-am atacat niciodată în această privință. El este acela care, acum două luni, regreta că maimuțelor le lipsește spiritul creator. Acum însă prevestește cu o însuflețită mândrie :

Crede-mă, va veni o zi când îi vom întrece pe oameni în toate domeniile. Să nu-ți închipui că printr-o simplă întâmplare am luat locul oamenilor. Evenimentul acesta era înscris în cursul normal al evoluției. Omul rațional își trăise traiul și o ființă superioară trebuia să-i ia locul, să păstreze rezultatele esențiale ale cuceririlor sale, să le asimileze în decursul unei perioade de aparentă stagnare, înainte de a se avânta apoi spre noi culmi.

E într-adevăr un mod nou de a privi acest eveniment. I-aș putea răspunde că mulți oameni de pe Pământ au presimțit că va apărea o ființă superioară care într-o zi le va lua locul, dar nici un savant, nici un filozof, nici un poet nu și-a imaginat vreodată acest supraom sub înfățișarea unei maimuțe. Nu prea am însă chef să discut acum această problemă, în definitiv principalul este ca spiritul să se întrupeze într-un organism, nu-i așa ? Nu are prea mare importanță ce formă îmbracă el. în sfârșit! Sunt multe alte lucruri care mă frământă acum. Aduc vorba despre Nova și despre starea ei. Cornelius nu face nici un comentariu și caută să mă consoleze.

- Sper că până la urmă totul se va aranja. Va fi probabil un copil ca toți puii de om de pe Soror.

- Ah, nu ! Sper că nu ! Sunt chiar sigur că va vorbi !

Nu mi-am putut stăpâni protestul indignat.

Zira încruntă sprâncenele ca să mă facă să tac.

- N-ar trebui să-i dorești așa ceva, spuse grav Cornelius; și asta atât în interesul lui cât și în al dumitale.

Apoi adăugă pe un ton mai familiar :

- Dacă ar vorbi, poate că n-aș mai putea să te protejez ca până acum. Nu-ți dai oare seama că Marele Sfat a aflat, că e alarmat, că am primit ordine foarte stricte ca să păstrez secretul acestei nașteri ? Dacă autoritățile ar ști că ești la curent, m-ar concedia, ca și pe Zira de altfel, și ai rămâne atunci singur în fața...

- În fața unor dușmani ? Își întoarse privirile. Deci am avut dreptate: sunt considerat un pericol pentru rasa maimuțească. Îmi pare totuși bine că am un aliat în persoana lui Cornelius, dacă nu chiar un prieten. Zira mi-a apărat probabil cauza cu mai multă căldură decât am crezut și Cornelius nu va face nimic care să-i displacă. Uite chiar acum îmi promite s-o văd pe Nova, pe ascuns, bineînțeles.

Zira mă conduce spre o casuță izolată, a cărei singură cheie se afla în posesia ei. Sala în care intrăm nu e prea mare. Cuprinde doar trei cuști, dintre care două sunt goale, în cea de-a treia se află Nova. Ne-a auzit venind și instinctul i-a spus că sunt acolo, căci s-a ridicat și a întins brațele printre gratii chiar înainte de a mă vedea, îi strâng mâinile și îmi frec fața de fața ei. Zira ridică disprețuitor din umeri, dar îmi dă cheia de la cușcă și se duce în coridor să stea la pândă. Ce suflet nobil are această maimuțoaică! Ce femeie ar fi în stare de atâta delicatețe ? A ghicit că avem o mulțime de lucruri să ne spunem și ne-a lăsat singuri.

Lucruri să ne spunem ? Vai ! iarăși am uitat în ce trista stare se află Nova. M-am năpustit în cușcă; am strâns-o în brațe; i-am vorbit ca și cum ar fi putut să mă înțeleagă, așa cum i-aș fi vorbit Zirei, de pildă.

Dar n-o fi înțelegând chiar nimic ? N-o fi având măcar o vagă intuiție a misiunii ce ne este hărăzită de acum înainte amândurora, atât ei cât și mie ?

M-am întins pe paie, alături de ea. Am pipăit viitorul rod al neobișnuitei noastre dragoste. Mi se pare totuși că situația în care se află acum i-a conferit o personalitate și o demnitate pe care nu le avea înainte. Tresare când îmi plimb degetele pe pântecele ei. Da, sigur, nu încape nici o îndoială, privirea ei a căpătat o strălucire nouă. Deodată o aud bolborosind cu greu silabele numelui meu, pe care o învățasem să le articuleze. N-a uitat lecțiile mele. Inima mi-e cuprinsă de bucurie. Dar privirea-i se întunecă iarăși și-mi întoarce spatele ca să înfulece fructele pe care i le-am adus.

Zira se întoarce; e timpul, să ne despărțim. Plec împreună cu ea. Văzându-mă descumpănit, se hotărăște să mă conducă până la mine acasă. Acolo, în garsoniera mea, izbucnesc în plâns ca un copil.

- O, Zira, Zira !

În timp ce mă alintă ca o mamă, încep să-i vorbesc, să-i vorbesc cu tandrețe, să-i vorbesc neîncetat, descărcându-mi în sfârșit sufletul de toate sentimentele și gândurile ce mă copleșesc și pe care Nova nu le poate înțelege.

VII

Ce maimuțoaică admirabilă ! Datorită ei, am putut-o vedea destul de des pe Nova în această perioadă, fără știrea autorităților. Am stat ore întregi pândind licărirea intermitentă din privirea ei, și așa s-au scurs săptămânile în așteptarea nerăbdătoare a nașterii.

Într-o zi, Cornelius s-a hotărât să-mi arate secția encefalică despre care îmi spusese atâtea minunății. S-a scuzat că nu mă poate însoți personal din cauza unei lucrări urgente și m-a prezentat șefului secției, acel tânăr cimpanzeu numit Helius pe care mi-l ridicase în slăvi.

- Mă întorc peste o oră ca să-ți arăt eu însumi cea mai grozavă dintre toate experiențele noastre, spuse Cornelius, aceea care mi-a adus dovezile despre care ți-am vorbit. Deocamdată, sunt sigur că te vor interesa și cazurile clasice.

Helius m-a poftit într-o sală mare, cu două rânduri de cuști, care semăna cu toate sălile de la Institut. M-a izbit un miros de farmacie, parca de cloroform. Era într-adevăr un anesteziu. Toate operațiile chirurgicale, mi-a explicat călăuza mea, sunt efectuate sub narcoză. A insistat mult asupra acestui lucru ce dovedea înaltul nivel atins de civilizația

simiană care căuta să suprimă orice suferințe inutile, chiar la oameni. Cu alte cuvinte, puteam să fiu liniștit.

La drept vorbind, liniștit nu prea eram. Am devenit chiar de-a dreptul îngrijorat când, în încheierea expunerii sale, Helius a menționat o excepție la această regulă, și anume experiențele având ca scop studierea mecanismului durerii și localizarea centrilor nervoși unde ia naștere. Nu avea însă de gând să-mi arate azi asemenea experiențe. O asemenea introducere nu era de natură să potolească sensibilitatea mea umană. Mi-am adus aminte că Zira încercase cândva să mă convingă să nu vizitez această secție, unde ea însăși nu venea decât atunci când n-avea încotro. Am vrut să fac cale-ntoarsă dar Helius nu mi-a lăsat timpul.

- Dacă vreți să asistați la o operație veți constata personal că pacientul nu suferă. Nu vreți ? Ei, atunci să vă arăt rezultatele.

Lăsând în urmă camera cea închisă de unde venea mirosul de medicamente, Helius m-a dus în direcția cuștelor. În prima din ele, am văzut un tânăr destul de chipeș, dar cumplit de slab. Stătea pe jumătate tolănit în culcușul de paie. I se pusese în față, chiar sub nas, o strachină cuprinzând un fel de terci din cereale îndulcite, de care oamenii erau mari amatori. Se uita la ea cu o privire tâmpă, fără să schițeze cel mai mic gest.

- Vedeți, îmi spuse șeful secției. Băiatul ăsta e flămând; n-a luat nimic în gură de douăzeci și patru de ore. Și totuși nu reacționează la mâncarea lui preferată. Este rezultatul ablațiunii părții anterioare a creierului mare. De când i s-a făcut această operație, acum câteva luni, se află în aceeași stare și trebuie să-l hrănim cu de-a sila. Observați cât e de slab ?

Făcu un semn unui infirmier care intră în cușcă și-l vârî pe tânăr cu fața în strachină. Acesta începu atunci să lăpăie terciul.

- ăsta e un caz banal; iată însă altele mai interesante. Fiecăruia din acești oameni i s-a făcut câte o operație provocând alterarea diferitelor regiuni ale scoarței cerebrale.

Trecurăm prin fața unui șir de cuști ocupate de bărbați și de femei de toate vârstele. Pe ușa fiecărei cuști, pe tăbliță preciza cu un mare lux de amănunte tehnice ce fel de intervenție a suferit respectivul individ.

- Unele din aceste zone afectează reflexele naturale; altele, reflexele câștigate. Acestuia, de pildă...

Acestuia, potrivit celor indicate pe tăbliță, i se scosese o întreaga zonă din regiunea occipitală. Acum nu mai distingea nici distanța și nici forma obiectelor, manifestându-și această infirmitate printr-o serie de gesturi dezordonate când un infirmier se apropie de el. Era incapabil să evite un băț așezat în drumul lui. Dimpotrivă, un fruct oferit acestui nenorocit îi inspira un fel de teamă și căuta să se îndepărteze îngrozit. Nu izbutea să apuce grățiile cuștii și făcea eforturi groțesti mișcând degetele în gol.

- Iar ăsta, continuă cimpanzeul făcându-mi cu ochiul, era înainte un element remarcabil. Reușisem să-l dresăm în așa fel încât executa lucruri extraordinare. Astfel, de pildă, își cunoștea numele și răspundea la unele comenzi mai simple. Rezolvase unele probleme destul de complicate și învățase chiar să se servească de câteva unelte rudimentare. Acum a uitat tot ce a învățat. Nu-și mai cunoaște numele. Nu mai știe să facă nimic. A devenit cel mai stupid dintre oamenii noștri. Și știți de ce ? Ca urmare a unei operații deosebit de delicate : extragerea lobilor temporali.

Simțeam că mi se face greață de atâtea grozăvii comentate de un cimpanzeu trântor. Am văzut în cuștile prin fața cărora treceau oameni complet sau parțial paralizați, alții lipsiți în mod artificial de vedere. Am văzut o tânără mamă al cărei instinct matern, altădată foarte dezvoltat, mă încredința Helius, dispăruse cu desăvârșire

după o intervenție chirurgicală asupra scoarței cerebrale. Respingea cu brutalitate pe unul din copiii ei, un țănc de-o șchioapă, de fiecare dată când încerca să se apropie de dânsa. Era prea de tot; nu mai puteam suporta. M-am gândit la Nova, la apropiata ei naștere. Mi se încleștau pumnii și fălcile de mânie. Noroc că Helius m-a poftit în altă sală și am avut astfel timpul să-mi vin în fire.

- Ei, aici, mi-a spus el cu un aer misterios, pătrundem într-un domeniu mai delicat. Bisturiul a cedat locul unui agent mai subtil. E vorba de excitația electrică a unor puncte de pe creier. Am obținut rezultate remarcabile. Spuneți-mi, faceți și voi asemenea experiențe pe Pământ ?

- Da, pe maimuțe! am exclamat furios. Cimpanzeul nu s-a supărat de loc și a zâmbit chiar.

Bineînțeles. Totuși nu cred că ați putut obține succese atât de mari ca ale noastre, mă refer la experiențele pe care doctorul Cornelius vrea să vi le arate personal. Deocamdată, să vedem în continuare cazurile obișnuite.

M-a împins iarăși în fața lui, pe lângă diferite cuști unde tocmai operau niște infirmieri. Oamenii erau întinși pe un fel de masă. O incizie în cutia craniană scotea la iveală o anumită regiune a creierului. O maimuță fixa electrozii, în timp ce alta urmărea anestezia.

- Puteți constata că și aici insensibilizăm subiectele de experimentare; e drept că folosim un anestezic ușor, căci altminteri rezultatele ar fi denaturate, dar pacientul nu simte nici o durere, în funcție de punctul unde erau aplicați electrozii, individul respectiv făcea diferite mișcări ce afectau aproape întotdeauna numai o jumătate din trupul lui. Un om îndoia piciorul stâng la fiecare impuls electric, apoi îl îndrepta de îndată ce era întrerupt curentul. Altul efectua aceeași mișcare cu un braț. La un al treilea, întregul umăr se rotea spasmodic sub acțiunea curentului electric. Ceva mai departe, la un foarte tânăr pacient, era vorba de lezarea nervului care asigură motilitatea mușchilor maxilarelor. Bietul băiat se apuca atunci să mestece, să mestece într-una, neconținut, cu un rictus înspăimântător, în timp ce corpul lui de adolescent rămânea imobil.

- Observați ce se întâmplă dacă lăsăm să treacă curentul electric un timp mai îndelungat, îmi spuse Helius. Veți vedea acum o experiență dusă până la limitele ei extreme.

Ființa căreia i se aplica acest tratament era o tânără frumoasă ale cărei trăsături îmi aminteau întrucâtva de Nova. Mai multe maimuțe, masculi și femele, în halate albe, se agitau în jurul trupului ei gol. Electrozii au fost fixați de o maimuțoaică cu botul gânditor. Fata a început imediat să-și miște degetele de la mâna stângă. Maimuțoaică a menținut contactul în loc să-l întrerupă ca în celelalte experiențe. Atunci agitația degetelor s-a accelerat, devenind frenetică și încetul cu încetul s-a pus în mișcare și încheietura mâinii. După câteva clipe a venit rândul antebrațului, apoi al brațului și al umărului. Tremuriciul s-a extins în jos asupra șoldului, a coapsei, a gambei, până la degetele de la picioare iar în sus până la mușchii faciali. Astfel, după zece minute, toată partea stângă a biete fete era scuturată de spasme convulsive tot mai dese, tot mai violente. Era ceva oribil.

- Este ceea ce numim fenomenul extensiunii, îmi explică foarte calm Helius. E un fenomen bine cunoscut și care duce la o stare de convulsii ce prezintă toate simptomele epilepsiei, dar o epilepsie foarte curioasă de altfel, căci convulsiile nu sunt generalizate și afectează doar o jumătate a corpului.

- Destul ! am strigat nemaiputându-mă stăpâni.

Toate maimuțele au tresărit și și-au ațintit privirea asupra mea cu un aer reprobator. Cornelius, care tocmai intrase, m-a bătut cu familiaritate pe umăr.

- Recunosc că aceste experiențe sunt destul de impresionante când nu ești deprins cu ele. Gândește-te însă că datorită lor, medicina noastră, și în special chirurgia, au făcut progrese enorme în ultimul sfert de veac.

Argumentul acesta nu era prea convingător pentru mine ca și de altfel amintirea pe care o aveam despre același tratament aplicat într-un laborator terestru unor cimpanzei. Cornelius a dat din umeri și m-a împins spre un coridor îngust care dădea într-o sală mai mică.

Aici, îmi spuse el pe un ton solemn, ai să vezi o realizare uluitoare și absolut nouă. Numai trei maimuțe au putut pătrunde până acum în această încăpere. Helius, care se ocupă personal de aceste cercetări și care le-a dus la bun sfârșit, eu și un ajutor pe care l-am ales cu deosebită grijă. E o gorilă. E mută. Îmi este devotată trup și suflet și, pe deasupra, este și complet tâmpită. Sper că-ți dai seama de importanța pe care o atribui caracterului secret al acestor lucrări. Am acceptat să ți le arăt căci știu că vei fi discret. De altfel e în interesul dumatăle.

VIII

Am intrat în sală și mai întâi n-am văzut nimic care să poată justifica toate aceste aere misterioase. Aparatura semăna cu aceea din încăperile precedente : generatoare, transformatoare, electrozi. Nu se aflau aici decât două subiecte de experimentare, un bărbat și o femeie întinși pe două divane paralele și legați acolo cu un fel de curele. Cum am intrat și-au pironit ochii asupra noastră cu o neobișnuită fixitate.

Gorila-asistentă ne-a întâmpinat cu un mârâit inarticulat. Helius a schimbat cu ea câteva fraze în limbajul surdo-mușilor. Era un spectacol puțin obișnuit să vezi o gorilă și un cimpanzeu făcându-și astfel de semne cu degetele. Nu știu de ce, dar mi s-a părut atât de grotesc, încât era cât pe ce să izbucnesc în râs.

- Totul e în regulă. Sunt calmi. Putem trece chiar acum la o experiență.

- Dar despre ce e vorba ? i-am implorat eu.

- Prefer să-ți las plăcerea surprizei, îmi spuse Cornelius râzând ușor.

Gorila i-a anesteziat pe cei doi pacienți, care după scurtă vreme au adormit liniștit, și a pus în funcțiune diferite aparate. Helius s-a apropiat de bărbat, a desfăcut cu grijă pansamentul care-i acoperea cutia craniană și, alegând un punct anume, a fixat electrozii. Bărbatul a continuat să rămână complet nemișcat, îmi îndreptam tocmai privirea întrebătoare către Cornelius când deodată s-a produs minunea.

Omul vorbea. Glasul lui răsună în sala de operație atât de neașteptat încât am tresărit. Nu, nu era o halucinație : vorbea, vorbea atât de tare încât acoperea chiar bâzâitul unui generator. Se exprima în maimuțește cu vocea unui om pământean sau cu cea a unei maimuțe de pe planeta Soror.

Pe chipurile celor doi savanți se întipărise o expresie de triumf. Se uitau la mine cu ochii scânteind de șiretenie și se bucurau de stupefarea mea. Era cât pe ce să scot o exclamație de surpriză, dar mi-au făcut semn să tac și să ascult. Cuvintele pe care le rostea bărbatul erau dezlănate și lipsite de originalitate. Pesemne că se afla de mult la Institut, căci repeta într-una crâmpie de fraze pe care le pronunțau adesea infirmierii sau savanții. Cornelius ordonă însă peste puțin timp să se oprească experiența.

- N-o să obținem nimic mai mult de la el; afară de faptul acesta capital : vorbește.

- E formidabil! bolborosii eu.

- Și n-ați văzut încă nimic; ăsta vorbește ca un papagal sau un fonograf, spuse Helius. Am obținut însă rezultate mult mai bune cu femela asta.

Și-mi arată femeia care dormea liniștit.

- Mult mai bune ?

- De o mie de ori mai bune, confirmă Cornelius, care era tot atât de surescitat ca și colegul lui. Ascultă cu atenție ce-ți spun. Femeia asta vorbește și ea; ai s-o auzi îndată; dar nu se mulțumește să repete cuvinte auzite în captivitate. Vorbele ei au o semnificație excepțională. Printr-o combinație de procedee electro-chimice, pe care n-am să ți le mai descriu, genialul Helius a reușit să trezească în ea nu numai memoria individuală, ci și memoria speciei. Sub influența unui stimul electric, în frazele ei renasc amintirile celor mai îndepărtați strămoși, amintiri atavice ce reînvie un trecut îndepărtat, vechi de câteva mii de ani. Înțelegeți ce vreau să spun, Ulysse ?

Am rămas cu gura căscată, uluit de această expunere smintită și m-am gândit că marele savant Cornelius și-o fi ieșit din minți, căci demența există și la maimuțe, mai cu seamă printre maimuțele intelectuale, între timp, celălalt cimpanzeu își pregătea electrozii și îi fixa pe creierul femeii. A rămas câțva timp nemișcată, ca și bărbatul, apoi a scos un oftat și a început să vorbească. Se exprima și ea în maimuțește, în limbajul Sororei, cu o voce cam înăbușită dar foarte distinctă și care-și modifica adeseori tonalitatea, ca și cum ar fi aparținut unor personaje diferite. Fiecare cuvânt pe care l-a rostit mi-a rămas întipărit în minte.

- Ah, maimuțele, maimuțele astea! spunea vocea cu o nuanță de îngrijorare, în ultima vreme se înmulțesc atât de repede, deși a fost o vreme când se părea că specia lor e gata-gata să se stingă. Dacă o să mai țină așa, în curând vor fi aproape tot atât de multe ca noi... Și asta nu-i totul. Devin arogante. Ne privesc drept în ochi și nu lasă capul în jos când ne uităm la ele. Mare greșeală am făcut domesticindu-le și lăsând o anumită libertate aceluia pe care le folosim ca servitori. De altfel, astea sunt și cele mai obraznice. Zilele trecute m-a îmbrâncit pe stradă un cimpanzeu. Dar când am vrut să ridic mâna ca să-l bat, s-a uitat la mine cu un aer atât de amenințător, încât n-am îndrăznit să dau în el.

Anna, care lucrează la laborator, mi-a spus că și acolo, la ei, s-au schimbat multe. Nici nu mai îndrăznește să intre singură în cuști. Mi-a spus că seara, se aud acolo un fel de șușoteli și chiar chicote. Una din gorile își bate joc de șef, imitând anul din ticurile lui.

Femeia făcu o pauză, scoase câteva suspine, pline de neliniște, apoi continuă :

- Gata, am văzut-o și pe asta ! Una din ele a reușit să vorbească. Și nu încapă nici o îndoială : am citit în Ziarul Femeii. I-am văzut și poza. E un cimpanzeu.

- Un cimpanzeu ! Primul! Eram sigur, exclamă Cornelius.

- Și nu-i singurul. Ziarele pomenesc în fiecare zi de alte maimuțe care au început să vorbească. Unii savanți socot că este o mare realizare științifică. Nu-și dau oare seama că nu ne poate duce la nimic bun ? Se pare că unul din cimpanzeii ăștia a proferat injurii grosolane. Cum învață să vorbească, prima lor grijă este să-și hulească stăpânii când aceștia cer să li se dea ascultare.

Femeia păstră iar un moment de tăcere și reluă apoi cu o altă voce, o voce de bărbat, destul de doctorală.

- Ceea ce ni se întâmplă era de prevăzut. O trândăvire cerebrală a pus stăpânire pe noi. Am renunțat la cărți; până și romanele polițiste ne cer un efort intelectual prea mare. Am renunțat la jocuri; facem pasiențe, în cel mai bun caz. Până și filmele cele mai puerile ne obolesc, între timp, maimuțele meditează în tăcere. Creierul lor se dezvoltă în aceste cugetări singuratică... Și vorbesc. O, nouă ne vorbesc foarte rar, nu ni se adresează decât pentru a se răsti cu dispreț la cei mai temerari dintre oameni care mai cutează să le dea ordine. Noaptea însă, când nu suntem acolo, își împărtășesc impresiile și se informează reciproc.

După o alta perioadă de tăcere, o voce de femeie reluă, înspăimântată :

- Prea îmi era frică. Nu mai puteam trăi așa. Am preferat să cedez locul gorilei

mele. Am fugit de la mine din casă.

Lucra la mine de mulți ani și mă slujea cu credință, încetul cu încetul s-a schimbat. S-a apucat să iasă seara, să ia parte la tot felul de întruniri.

A învățat să vorbească. N-a mai vrut de loc să muncească. Acum o lună, mi-a poruncit să gătesc și să spăl vasele. A început să mănânce în farfuriile mele, cu tacâmurile mele. Săptămâna trecută m-a alungat din camera mea. A trebuit să dorm într-un fotoliu, în salon. Am încercat s-o iau cu binișorul, căci nu mai îndrăzneau s-o cert sau s-o pedepsesc. Și-a bătut însă joc de mine și a devenit și mai pretențioasă. Eram din cale afară de nenorocită. M-am dat bătută.

M-am refugiat într-o tabără, împreună cu alte femei care sunt în aceeași situație cu mine. Sunt aici și bărbați; mulți dintre ei n-au mai mult curaj decât noi. Ducem o viață vrednică de plâns, în afara orașului. Ne este rușine și nu mai vorbim aproape de loc. În primele zile, făceam pasiențe. Acum și de asta mi s-a făcut lehamite.

Femeia tăcu iarăși și o voce de bărbat îi luă locul.

- Cred că găsisem remediul împotriva cancerului. Voiam tocmai să-l încerc, așa cum procedasem întotdeauna cu descoperirile mele precedente. Eram destul de bănuitor, și totuși nu îndeajuns. De câțva timp, maimuțele nu se supuneau decât în silă acestor experiențe. De aceea, înainte de a intra în cușca lui Georges, cimpanzeul, i-am pus pe cei doi asistenți ai mei să-l țină bine. Mă pregăteam să-i fac injecția; aceea care produce cancerul. Era necesar ca să-l pot apoi vindeca. Georges avea aerul resemnat. Nu se împotriva, dar ochii lui șireți priveau peste umărul meu. Am înțeles prea târziu. Gorilele, cele șase gorile pe care le țineam în rezervă pentru experiențele împotriva ciumei, izbutiseră să scape. O adevărată conspirație. Au pus mâna pe noi. Georges comanda toată această operație, în limba noastră. Copia întocmai atitudinea mea. A poruncit să fim legați de masă, și gorilele au executat cu multă acuratețe această misiune. A luat atunci seringă și ne-a inoculat tuturor, mie și celor doi asistenți, lichidul mortal. Așadar sunt bolnav de cancer. E sigur. Intr-adevăr, dacă există unele îndoieli asupra eficacității leacului, serul fatal este de mult pus la punct și și-a dovedit eficacitatea.

După ce a golit seringă, Georges m-a bătut ușor și prietenos cu palma pe obraz, așa cum făceam deseori cu maimuțele mele. Le-am tratat întotdeauna frumos. Cu mine, aveau mai mult parte de mângâieri decât de lovituri. Câteva zile mai târziu, în cușca unde mă închiseseră, am identificat primele semne ale bolii. Și Georges a recunoscut simptomele cancerului și l-am auzit spunând celorlalți ca e timpul să înceapă tratamentul. Aceste cuvinte m-au înnebunit de groază. Și totuși știu că sunt condamnat. Acum nu mai am însă încredere în acest nou leac. Și dacă din cauza lui am să mor mai repede? Noaptea am reușit să forțez grilajul și să fug. M-am refugiat în tabăra din afara orașului. Mai am două luni de trăit. Până atunci fac pasiențe și moțai.

După o nouă pauză se auzi o voce de femeie.

- Eram îmblânzitoare. Prezintam un număr cu doisprezece urangutani; niște animale grozave. Acum, eu mă aflu în cușca lor, împreună cu alți artiști ai circului.

200

Trebuie să fim însă drepți. Maimuțele se poartă bine cu noi și ne dau mâncare din belșug. Ne schimbă paiele din culcuș când sunt prea murdare. Nu se poate spune că sunt rele; îi lovesc numai pe cei îndărătnici, care refuză să execute exercițiile pe care maimuțele și le-au băgat în cap să ne învețe. Ei și? Cu mare scofală s-au ales ăștia! Eu, în schimb, mă supun fără a crâcni tuturor capriciilor lor. Umblu în patru labe; fac tumburi. De aceea urangutani sunt foarte drăguți cu mine. N-aș putea spune că sunt nenorocită. Nu mai am nici o grijă și nici o răspundere. Cei mai mulți dintre noi se împacă cu acest fel de viață.

Femeia păstră de data asta o tăcere îndelungată, timp în care Cornelius se uită

drept în ochii mei cu o supărătoare insistență, înțelegeam prea bine la ce se gândește. O umanitate atât de indolentă și de lașă, care se resemna atât de ușor, nu-și trăise oare traiul pe această planetă și nu trebuia oare să cedeze locul unei rase mai nobile ? Am roșit și am întors privirile, în clipa aceea, femeia începu din nou să vorbească cu un glas din ce în ce mai îngrozit :

- Sunt acum stăpâni pe tot orașul. N-au mai rămas decât vreo câteva sute de oameni în acest ultim adăpost și situația noastră este precară. Suntem cel din urmă nucleu uman din împrejurimile orașului, dar maimuțele nu ne vor îngădui să trăim în libertate atât de aproape de ele. În celelalte tabere, unii oameni au fugit departe, în junglă; ceilalți s-au predat ca să aibă de mâncare îndeajuns. Noi, cei de aici, am rămas pe loc, din lene mai ales. Dormim toată ziua; suntem incapabili să ne organizăm pentru a opune rezistență...

Da, de asta îmi era teamă. Aud o cacofonie barbară. Parcă ar fi o parodie de muzică militară... Ajutor! ele sunt, maimuțele! Ne înconjoară, în fruntea lor se află niște gorile uriașe. Ne-au luat trâmbițele, tobele și uniformele; și armele, bineînțeles... Nu, nu, n-au arme. O, ce rușine, ce umilință, ce cumplită înjosire! Iată armata de maimuțe care înaintază spre noi și n-au în mână decât niște bice !

IX

În cele din urmă, unele din rezultatele obținute de Helius au început să transpire. Pesemne că însuși cimpanzeul, îmbătat de succesul lui, nu și-a putut ține gura. Se șoptește în oraș că un savant a reușit să-i facă pe oameni să vorbească. Pe deasupra, descoperirile făcute în cetatea aceea îngropată în nisipurile din pustiu sunt comentate în presă și, deși semnificația lor este în general deformată, unii ziariști nu sunt departe de a bănui adevărul. Toate acestea dau naștere unui sentiment de neliniște și de nesiguranță în sânul populației care se manifestă printr-o neîncredere sporită a organelor centrale ale puterii de stat față de mine și o atitudine pe zi ce trece tot mai îngrijorătoare.

Cornelius are dușmani. De aceea nici nu îndrăznește să aducă la cunoștința publicului descoperirea sa. Dar chiar dacă s-ar hotărî, cu siguranță că autoritățile s-ar opune. Tabăra urangutănească, în frunte cu Zaius, uneltește împotriva lui. Vorbesc despre o așa-zisă conspirație împotriva rasei maimuțești și mă acuză, mai mult sau mai puțin fățiș, că aș fi unul dintre răzvrătiți. Oficial, gorilele n-au luat încă atitudine, dar ele sunt întotdeauna împotriva a tot ceea ce ar putea tulbura ordinea publică.

Am avut azi o mare bucurie. Evenimentul pe care așteptam cu atâta nerăbdare s-a produs. Am fost mai întâi transportat de fericire dar, după ce am stat și m-am gândit bine, m-a cutremurat presimțirea unei noi primejdii: Nova a dat naștere unui băiețel.

Așadar am un copil, am un fiu pe planeta Soror. L-am văzut. N-a fost de loc ușor. Dispozițiile privind păstrarea secretului au devenit din ce în ce mai severe și nici măcar o dată n-am putut s-o văd pe Nova în tot cursul săptămânii care a precedat nașterea. Zira a fost aceea care mi-a adus vestea. Ea, cel puțin, îmi va rămâne o prietenă credincioasă, orice s-ar întâmpla. M-a văzut atât de agitat încât și-a asumat riscul de a-mi aranja o întrevedere cu noua mea familie. A reușit să mă ducă acolo abia după câteva zile, noaptea târziu, căci ziua paznicii nu-l scăpau nici o clipă din ochi pe noul-născut.

L-am văzut!... E un copilăș minunat. Era întins pe paie, ca un nou Hristos, ghemuit lângă maica-sa. Îmi seamănă, dar are și ceva din frumusețea Novei. Cum am deschis ușa, Nova a scos un mârâit amenințător. Simte și ea vreo primejdie și e neliniștită. S-a ridicat brusc, cu unghiile înainte, gata să sfâșie, dar s-a potolit când m-a recunoscut. Sunt convins că această naștere a făcut-o să urce cu câteva trepte pe scara evoluției ființelor. Licăririle fugitive din ochii ei au cedat locul unor văpăi permanente,

îmi sărut fiul cu pasiune și nu vreau să mă gândesc la norii negri ce se îngrămădesc deasupra capetelor noastre.

Va deveni un om, un om adevărat, de asta sunt sigur. Istețimea îi strălucește în fiecare din trăsături, în fiecare privire. Am reaprins focul sacru. Datorită mie, o umanitate reînvie și via înflori din nou pe această planetă. Când se va face mare va întemeia o familie, va avea urmași și... Când se va face mare ! Mă trece un fior când mă gândesc în ce condiții își va petrece copilăria și la toate obstacolele ce-i vor sta în cale. Dar ce importanță are! sunt convins că împreună, tustrei, vom birui. Spun tustrei căci Nova este acum din tagma noastră. E de ajuns să vezi cu ce ochi se uită la copilul ei. E drept că-l mai linge încă, așa cum fac toate mamele de pe aceasta stranie planetă, dar fizionomia ei s-a spiritualizat.

L-am așezat din nou pe culcușul de paie. Nu mai am acum nici o grijă în ce privește natura lui. E drept că nu vorbește încă, dar... bat câmpii... cum să vorbească dacă are abia trei zile !... nu încape însă îndoială : va vorbi. Iată-l că începe să scâncească, să plângă încet ca un prunc de om și nu să chelălăie. Nova își da foarte bine seama și-l privește extaziată.

Și Zira înțelege despre ce este vorba. S-a apropiat, ciulindu-și urechile păroase și privește îndelung copilul, în tăcere, cu un aer grav. Apoi, îmi dă să înțeleg că nu mai pot rămâne. Ar fi prea periculos pentru noi toți dacă m-ar surprinde cineva aici. Îmi promite că va avea grijă de fiul meu și știu că se va ține de cuvânt. Dar știu de asemenea că unii o bănuiesc de prea multă îngăduință față de mine și mă înfior la gândul că ar putea fi eventual concediată. N-am dreptul s-o expun unui asemenea risc...

Îmi sărut cu patimă familia și mă îndrept spre ieșire. Întorcându-mă, o văd pe maimuțoaică aplecându-se și ea asupra acestui pui de om și lipindu-și cu băgare de seamă botul de fruntea lui, înainte de a închide cușca. Și Nova nu protestează ! Admite această dezmiertare care este pesemne obișnuită. Gândindu-mă la antipatia pe care o manifesta altădată față de Zira, mă gândesc fără să vreau că sunt martorul unei adevărate minuni.

Am ieșit din cameră. Tremur din toate încheieturile și-mi dau seama că Zira este tot atât de emoționată ca și mine.

- Ulysse, exclamă ea, ștergându-și o lacrimă, ini se pare uneori ca acest copil este și al meu.

Vizitele periodice pe care mă silesc să le fac profesorului Antelle sunt o datorie din ce în ce mai penibilă. Se află tot la Institut dar a trebuit mutat din celula destul de confortabilă unde fusese instalat la insistențele mele. Slăbea și se ofilea acolo, iar din când în când avea accese de furie în cursul cărora devenea chiar periculos. Căuta să-și muște paznicii. Cornelius a încercat atunci un alt sistem. A dat dispoziție să fie instalat într-o cușcă obișnuită, pe un așternut de paie, și i-a dat o tovarășă : femeia cu care dormea profesorul în Grădina zoologică. Antelle a întâmpinat-o manifestând o bucurie zgomotoasă, pur animalică, și chiar de atunci comportarea lui s-a schimbat. A prins din nou gust de viața.

L-am găsit acum tocmai în această situație, împreună cu ea. Are aerul fericit. S-a îngrășat și parcă a întinerit. Am făcut tot ce mi-a stat în putință ca să stabilesc o legătură ai el. Am încercat și azi, dar în zadar. Nu-l interesează decât prăjiturile pe care i le întind. Când punga e goală, se duce înapoi să se întindă alături de prietena lui care începe să-l lingă pe față.

- Ei, vezi că rațiunea se poate pierde tot așa cum se poate dobândi, îmi șoptește cineva în spatele meu. E Cornelius. Mă căuta, dar nu pentru a sta de vorbă despre profesorul Antelle. Are o chestiune foarte serioasă de discutat cu mine. Îl urmez în biroul lui unde ne așteaptă Zira care are ochii roșii de parcă ar fi plâns. Se pare că au să-

mi comunice o veste gravă, dar nici unul din ei nu îndrăznește să vorbească primul.

- S-a întâmplat ceva cu băiatul meu ?

- E foarte bine, îmi răspunde repede Zira.

- Prea bine, adaugă Cornelius cu un aer morocănos.

Știu că e un copil superb, dar nu l-am văzut de o lună. S-au dat în ultima vreme dispoziții și mai stricte. Zira, care a devenit suspectă autorităților, e urmărită îndeaproape.

- Mult prea bine, insistă Cornelius. Zâmbește. Plânge întocmai ca un copil de maimuță... și a început chiar să vorbească.

- Cum, la trei luni ?

- Ei, o găngurire de copil; dar toate astea ne arată că va- vorbi. De fapt, este excepțional de precoce.

Mă umflu în pene. Zira este indignată de aerul meu ușor tâmp de tată îmbătat de fericire.

- Cum de nu înțelegi că e o adevărată catastrofă ? Niciodată nu vor accepta să-l lase în libertate.

- Știu din sursă foarte sigură că Marele Sfat, care urmează să se întrunească peste două săptămâni, va lua hotărâri foarte importante în legătură cu el, spune fără grabă Cornelius.

- Hotărâri grave ?

- Foarte grave. Nu e vorba să fie... lichidat... cel puțin deocamdată, îl vor lua însă de la maică-sa.

- Dar eu, eu am să-l pot vedea ?

- Dumneata mai puțin decât oricare altul... dar lasă-mă să termin, continuă pe un ton autoritar cimpanzeul. N-am venit aici ca să ne văicărim, ci ca să acționăm... Prin urmare, informațiile pe care le dețin sunt absolut sigure. Fiul dumitale va fi dus într-un fel de fortăreață unde se va afla sub supravegherea urangutanilor. Da, Zaius uneltește de mult și va obține câștig de cauză.

Rostind aceste cuvinte Cornelius își încleștează pumnii de mânie și îngână printre dinți câteva înjurături destul de tari. Apoi continuă :

- Să nu crezi că Marele Sfat nu știe câte parale face, din punct de vedere științific, idiotul ăsta îngâmfat; dar se preface a crede că este mai calificat decât mine pentru a studia acest caz excepțional, căci copilul e considerat un pericol pentru rasa noastră. Iar conducătorii Marelui Sfat se bizuie pe Zaius ca să-l facă inofensiv.

Sunt consternat. E imposibil ca fiul meu să fie lăsat în mâinile acestui primejdios cretin. Dar Cornelius n-a terminat încă.

- Și nu numai copilul este în pericol. Rămân încremenit și mă uit la Zira care lasă capul în jos.

- Urangutanii te urăsc pentru că ești o dovadă vie a rătăcirilor lor științifice, iar gorilele te socot o ființă prea periculoasă pentru a putea circula în libertate. Le e frică să nu devii întemeietorul unei noi rase umane pe această planetă. Chiar, făcând abstracție de eventuala-ți posteritate, se tem ca însuși exemplul dumitale să nu semene dezordine printre oameni. Unele rapoarte semnaleză o neobișnuită nervozitate printre oamenii cu care ai legătură.

Da, asta așa e. În cursul ultimei mele vizite în sala cuștilor am remarcat o schimbare sensibilă în atitudinea oamenilor. Parcă un tainic instinct i-a înștiințat de miraculoasa naștere a fiului meu. Au salutat prezența mea printr-un concert de urlete prelungi.

- Ca să fiu sincer, încheie cu un ton aspru Cornelius, tare mă tem că peste două săptămâni Consiliul va hotărî să te lichideze... sau în cel mai bun caz să îți se scoată o

parte din creier, sub pretextul unei experiențe, în ce o privește pe Nova, cred că vor hotărî s-o facă inofensivă, dat fiind că a avut legături prea strânse cu dumneata.

Nu, e cu neputință! Eu care credeam că-mi este hărăzită o misiune aproape divină. Iată-mă iarăși cea mai nenorocită dintre ființe și mă las cuprins de o cumplită disperare. Zira îmi pune mâna pe umăr.

- Bine a făcut Cornelius că nu ți-a ascuns nimic. A uitat să adauge însă că nu te vom părăsi. Am hotărât să vă salvăm pe toți trei și vom fi ajutați în acest scop de un mic grup de cimpanzei curajoși.

- Dar ce aş putea face, singur reprezentant al speciei mele ?

- Trebuie să fugi de aici. Trebuie să părăsești această planetă unde niciodată n-ar fi trebuit să pui piciorul. Trebuie să te întorci la tine .acasă, pe Pământ. E singura scăpare, pentru tine și pentru fiul tău.

-Vocea-i tremură, ca și cum ar fi gata să plângă. Este și mai legată de mine decât aş fi crezut. Sunt și eu profund impresionat atât de durerea ei cât și de perspectiva de a o părăsi pentru totdeauna. Dar cum aş putea să evadez de pe această planetă ? Cornelius ia din nou cuvântul.

- E adevărat. I-am promis Zirei că am să te ajut să fugi și am să mă țin de cuvânt chiar cu riscul de a-mi primejdi situația, în felul acesta, sunt conștient că-mi fac datoria de maimuță. Dacă reprezinți într-adevăr o primejdie pentru noi, ea va fi tot atât de bine înlăturată o dată cu întoarcerea dumitale pe Pământ... Mi-ai spus cândva că vasul vostru spațial este intact și că ar putea să te aducă înapoi acasă, nu-i așa ?

- Da, așa e. Conține carburant, oxigen și hrană în cantitate suficientă ca să ne ducă până la capătul universului. Dar cum să ajungem până la el ?

- Continuă să se rotească în jurul planetei noastre. Unul din prietenii mei, un astronom, l-a reperat și cunoaște toate elementele traiectoriei sale. În ce privește posibilitatea de a ajunge până la el... Ascultă bine ce am să-ți spun. Peste exact zece zile vom lansa un satelit artificial locuit de ființe vii, de oameni, bineînțeles, asupra cărora vrem să studiem influența unor radiații... Nu mă întrerupe ! Programul prevede că vor fi trei pasageri : un bărbat, o femeie și un copil.

Deodată, ca într-o străfulgerare, înțeleg planul lui și apreciez cât este de ingenios, dar atâtea obstacole ne stau în cale !

- Am câțiva prieteni buni printre savanții care răspund de această lansare și am reușit să-i conving să te ajute. Satelitul va fi plasat pe traiectoria vasului dumitale și într-o anumită măsură va putea fi dirijat manual. Perechea aceea de oameni a fost astfel antrenată încât să poată executa câteva manevre simple, pe baza unor reflexe condiționate. Cred că ai să fii și mai îndemânat decât ei. Căci planul nostru este de a vă substitui celor trei pasageri. N-o să fie prea greu. Așa cum ti-am spus, principalii responsabili ai zborului sunt de partea noastră: asasinatul repugna cimpanzeilor. Iar ceilalți nici nu vor observa festa pe care o să le-o jucăm.

Într-adevăr, e foarte probabil că așa va fi. Pentru majoritatea maimuțelor, un om e un om și nimic mai mult. Ele nici nu prea observa diferența dintre un individ și altul.

- În tot cursul acestor zece zile, va trebui să vă antrenați foarte intens. Crezi că vei putea opera joncțiunea cu vasul dumitale ?

Cred că se poate. Dar deocamdată nu gândise la dificultăți și la primejdii. Nu pot ține piept valului de melancolie care a-pus adineauri stăpânire pe mine la gândul că voi părăsi planeta Soror, că mă voi despărți de Zira și de frații mei, da, de frații mei umani. Față de ei, mă simt un fel de dezertor. N-am însă altă ieșire: trebuie în primul rând să-mi salvez fiul, s-o salvez pe Nova. Dar mă voi întoarce ! Da, fac legământ evocându-i pe prizonierii din cuști că mai târziu mă voi întoarce cu alte atuuri în mână.

Sunt atât de emoționat încât am vorbit eu glas tare.

Cornelius zâmbește :

- Peste patru sau cinci ani din timpul dumitale, din timpul dumitale de călător, ceea ce înseamnă peste o mie de ani pentru noi, cei de aici, sedentari. Nu uita că am descoperit și noi teoria relativității. Până atunci... am discutat și riscul acesta cu prietenii mei cimpanzei și am hotărât să ni-l asumăm.

Ne despărțim, după ce stabilim o nouă întâlnire pentru a doua zi. Zira iese prima. Rămân o clipă singur cu Cornelius și profit, de acest prilej ca să-i mulțumesc din toată inima. Mă întreb, în sinea mea, de ce face toate aceste sacrificii pentru mine. Parcă îmi ghicește gândurile.

- Mulțumește-i Zirei, îmi spune el. Datorită ei vei scăpa cu viață. De n-ar fi fost ea, nu știu dacă mi-aș fi dat atâta osteneală și m-aș fi expus atâtor riscuri. Dar ea nu m-ar ierta niciodată dacă aș fi complice la o crimă... și, pe de altă parte...

Șovăie. După ce se încredințează că Zira mă așteaptă în coridor, de unda nu ne poate auzi, adaugă foarte repede și cu glas șoptit :

- Pe de altă parte, e mai bine, atât pentru ea cât și pentru mine, să dispari de pe această planetă.

A închis ușa după mine. Am rămas acum singur cu Zira. Facem împreună câțiva pași pe culoar. Zira !

M-am oprit și am luat-o în brațe. Este și ea tot atât de tulburată ca și mine. Vad o lacrimă care i se prelinge pe bot, în timp ce stăm așa, strâns îmbrățișați. Ah ! ce importanță are acest oribil înveliș material ! Sufletul ei se afla într-o strânsă comuniune cu al meu. Închid ochii pentru a nu vedea chipul acesta grotesc pe care emoția îl slujește și mai mult. Simt cum trupul ei diform tremură la pieptul meu. Mă silesc să-mi lipesc obrazul de al ei. Suntem cât pe ce să ne sărutăm ca doi îndrăgostiți, când deodată are o tresărire instinctivă și mă respinge cu violență.

În timp ce rămân încremenit, cu gura căscată, neștiind ce atitudine să adopt, ea își ascunde botul între lungile-i labe păroase și această hidoasă maimuțoaică îmi declară, izbucnind într-un hohot de plâns :

- Dragul meu, e cu neputință. E păcat, iartă-mă, dar nu pot, nu pot ! Ești din cale afară de urât!

XI

Gata, i-am dus ! Iată-mă din nou în cosmos, la bordul navei mele spațiale, zburând ca o cometă în direcția sistemului solar, cu o viteză ce sporește cu fiecare clipă ce trece.

Nu sunt singur. I-am luat cu mine pe Nova și pe Sirius, fructul dragostei noastre interplanetare, care știe să spună tata, mama și multe alte cuvinte. La bordul navei mai avem o pereche de pui de găină și o pereche de iepuri precum și tot telul de semințe pe care savanții de pe Soror le-au pus în satelit ca să poată studia influența radiațiilor asupra celor mai diferite organisme. Toate astea ne vor prinde bine.

Planul lui Cornelius a fost executat până în cele mai mici amănunte. Am înlocuit fără nici o dificultate pe cei trei oameni-cobai. Femeia a luat locul Novei la Institut; copilul va fi predat lui Zaius. Savantul urangutan va arăta că nu poate vorbi și că nu e decât un animal. Poate că atunci nu mă vor mai considera periculos și-l vor lăsa în viață pe bărbatul acela care mi-a luat locul și care, bineînțeles, nu va fi nici el în stare să vorbească. E puțin probabil să bănuiască cineva vreodată această substituție. După cum spuneam mai înainte, urangutani nu pot deosebi un om de altul. Zaius va triumfa. Cornelius va avea poate unele neplăceri, dar totul va fi repede dat uitării!... Dar ce spun ! Totul e de mult dat uitării, căci în decursul celor câteva luni de când mă năpustesc în spațiu s-au scurs acolo mai multe decenii ! în ce mă privește, amintirile mi se

estompează repede, ca și corpul material al stelei supergigante Betelgeuse, pe măsură ce se întinde prăpastia spațiu-timp ce ne desparte : monstrul s-a transformat mai întâi într-un balonaș, apoi într-o portocală. A redevenit acum unul din punctele strălucitoare ale galaxiei. Așa pălesc treptat amintirile mele despre Soror.

Ar trebui să fiu nebun ca să mă necăjesc. Am izbutit să salvez ființele care-mi sunt scumpe. Pe cine aș putea regreta acolo ? Pe Zira ? Da, pe Zira.

Dar sentimentul ce se născuse între noi nu avea nume nici pe Pământ și nici în vreo altă regiune a cosmosului. Despărțirea se impunea. Și-o fi regăsit liniștea, măritându-se cu Cornelius și crescând copiii-cimpanzei. Pe profesorul Antelle ? La dracu cu profesorul ! Nu-i mai puteam fi de nici un folos și a găsit, după toate aparențele, o soluție satisfăcătoare problemei existenței. Mă cutremur însă uneori la gândul că, dacă aș fi nimerit în situația lui și dacă n-ar fi fost Zira, aș fi putut ajunge și eu tot atât de jos.

Recuplarea cu vasul nostru s-a desfășurat normal. M-am putut apropia de el încetul cu încetul manevrând satelitul, și am pătruns apoi în compartimentul rămas larg deschis, special pentru eventuala reînțocare a modulului nostru. Roboții au intrat atunci în acțiune pentru a închide la loc toate ieșirile. Ne aflăm acum la bordul navei spațiale. Aparatura este intactă și calculatorul electronic a efectuat singur toate operațiile necesare pentru părăsirea zonei de influență a gravitației sororiene. Complicii noștri de pe planeta Soror au pretins că satelitul a fost distrus în zbor căci n-a putut fi plasat pe orbită.

Călătorim de peste un an din timpul nostru. Am atins viteza luminii, minus o fracțiune infinitezimală, am străbătut într-un timp foarte scurt un spațiu imens și am și ajuns în perioada de frânare care trebuie să mai dureze un an. În micul nostru univers nu mă mai satur admirându-mi noua familie.

Nova suportă foarte bine călătoria. Devine din ce în ce mai rațională. Maternitatea a transformat-o. Stă ore în șir contemplându-și extaziată fiul, care se dovedește a fi pentru dânsa un profesor mai bun decât mine. Cuvintele pe care el le pronunță, maică-sa le articulează aproape fără greșeli.

Cu mine nu poate încă vorbi, dar am stabilit un sistem de gesturi care ne permite să ne înțelegem. Am impresia că trăiesc de o viață întreagă cu Nova. În ce-l privește pe Sirius, e podoaba cosmosului. Are acum un an și jumătate. Cu toate că forța de gravitație este foarte mare, el merge și găngurește tot timpul. Sunt nerăbdător să-l arăt oamenilor de pe Pământ.

Azi dimineață am încercat o emoție deosebită constatând că Soarele începe să capete dimensiuni perceptibile îl vedem acum ca o minge de ping-pong puțin gălbuie, îl arăt cu degetul lui Sirius și Novei. Le explic ce înseamnă pentru ei aceasta lume nouă și mă înțeleg. Sirius vorbește acum curgător, iar Nova aproape tot atât de bine ca el. A învățat o dată cu fiul ei. O, minune a maternității; minune a cărei forță motrice am fost eu ! Nu i-am putut smulge pe toți oamenii de pe Soror din starea de înjosire în care căzuseră, dar cu Nova am reușit un succes deplin.

Soarele crește mereu cu fiecare clipă ce trece. Caut să reperez planetele cu ajutorul telescopului. Mă orientez ușor. Iată Jupiter, Saturn, Marte și... Pământul. Pământul !!!

Simt că mi se umezesc ochii. Trebuie să fi trăit peste un an pe planeta maimuțelor ca să înțelegi emoția ce mă copleșește... Da, știu : după șapte sute de ani, nu voi mai găsi nici rude și nici prieteni, dar ard de dorința de a vedea iarăși oameni adevărați.

Lipiți de ferestruici, ne uităm cum se apropie Pământul. Nici nu mai avem nevoie de telescop ca să distingem continentele. Gata, ne-am înscris pe o orbită terestră. Ne rotim în jurul bătrânei mele planete. Văd cum se perindă sub noi Australia, America și Franța; da, iată în sfârșit Franța. Ne îmbrățișăm toți trei și plângem cu sughițuri.

Ne îmbarcăm în cea de a doua șalupă și părăsim cabina de comandă. Calculele au fost efectuate încât să putem ateriza în patria mea; nu departe de Paris, sper.

Am pătruns în atmosferă. Retrorachetele au intrat în acțiune. Nova se uită la mine zâmbind. A, învățat să zâmbească... și să plângă. Fiul meu întinde mânuțele și deschide ochii mari de uimire și de admirație. Jos, sub noi, e Parisul. Turnul Eiffel e tot la locul lui.

Am trecut la pupitrul de comandă pentru a ateriza cât mai precis. O, minune a tehnicii ! După o absență de șapte secole, reușesc să ating solul la Orly, care, de altfel, nu s-a schimbat prea mult, la capătul pistei, destul de departe de clădirile aeroportului. M-au văzut, cu siguranță; nu-mi rămâne decât să aștept. Parcă nici nu există trafic aerian. Să fie oare aeroportul închis ? Nu, uite acolo un avion. Seamănă leit cu avioanele din epoca mea !

Un vehicul pornește din fața uneia din clădiri și se îndreaptă spre noi. Opresc toate motoarele. Sunt pradă unei agitații din ce în ce mai febrile. Câte voi avea de povestit fraților mei umani ! Poate că nici nu mă vor crede la început, dar am dovezi. O am pe Nova, îl am pe fiul meu, Sirius.

Mașina se apropie. E o camionetă de un model destul de vechi : patru roți și un motor cu explozie, înregistrez mașinal toate aceste amănunte. Credeam că locul unor asemenea mașini e de mult în muzee.

La drept vorbind m-aș fi așteptat și la o primire ceva mai solemnă. N-au venit prea mulți în întâmpinarea noastră. Nu cred că sunt mai mult de doi oameni în mașină. Dar ce stupid sunt! De unde să știe ? Dar când vor afla !...

Da, doi sunt. Nu-i văd prea bine din cauza soarelui care, dând în asfințit, se răsfrânge pe suprafața geamurilor, murdare pe deasupra. Șoferul și un pasager. Acesta din urmă poartă uniformă. E un ofițer; am văzut cum îi sticlesc galoanele. O fi probabil comandantul aeroportului. Vor veni și ceilalți după aceea.

Camioneta s-a oprit la vreo cincizeci de metri de noi. Îmi iau băiatul în brațe și cobor din șalupă. Nova ne urmează cu oarecare îngrijorare. Pare caca fricoasă. Nu-i nimic, o să-i treacă repede.

Șoferul a coborât. E cu spatele la mine. Nu-l văd prea bine căci e pe jumătate ascuns de ierburile înalte care mă despart de mașină. După ce a ocolit automobilul, deschide portiera ca să poată coborî pasagerul. Nu m-am înșelat, e într-adevăr un ofițer; cred că are cel puțin gradul de maior; văd strălucind numeroase galoane. A coborât și el. Face câțiva pași în direcția noastră, iese din iarba-naltă și apare în sfârșit în plină lumină. Nova scoate un urlet, îmi smulge copilul și fuge înapoi să se ascundă cu el în șalupă, în timp ce eu rămân țintuit locului, incapabil să schițez un gest sau să pronunț un cuvânt. E o gorilă.

XII

Phyllis și Jinn își ridicară în același timp capetele aplecate asupra manuscrisului și se uitară o bună bucată de vreme unul la altul fără a pronunța un cuvânt.

Frumoasă mistificare ! spuse în sfârșit Jinn cu un râs cam forțat.

Phyllis rămânea cufundată în gânduri. Câteva pasaje din această stranie povestire o emoționaseră și găsea în ele unele accente de sinceritate, își spuse părerea prietenului ei.

- Asta dovedește doar că poeți sunt pretutindeni, în toate colțurile cosmosului; ca și farsori de altfel.

Phyllis căzu iar pe gânduri. Nu-i venea prea ușor să se lase convinsă. Se resemna totuși și admise, cu un suspin, argumentele lui Jinn.

- Ai dreptate, Jinn. Sunt și eu de părerea ta... Oameni raționali ? Oameni înzestrați cu înțelepciune ? Oameni cu suflet, în stare să gândească ?... Nu, nu, e peste putință; aici autorul s-a întrecut cu gluma. Și totuși e păcat!

- Sunt întru totul de acord cu tine, spuse Jinn. Acum însă e timpul să ne întoarcem acasă.

Desfășură pânza pe toată suprafața ei, expunând-o astfel în întregime radiațiilor luminoase ale celor trei sori. Apoi începu să manevreze diferite pârghii de comandă, folosindu-și cele patru mâini agere, în timp ce Phyllis, după ce își alungase o ultimă îndoială scuturându-și cu energie urechile păroase, își scotea pudriera și, având în vedere că până la astroport nu mai era mult, își împrospăta cu un ușor strat trandafiriu încântătoru-i botic de cimpanzeu-femelă.